

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว
AN APPLICATION OF DITTHADHAMMIKATTHA FOR PEOPLE'S DAILY LIFE
IN SALALAMDUAN SUB-DISTRICT MUNICIPALITY, MUANG DISTRICT,
SAKAE O PROVINCE

พระอธิการบัณฑิต ปัญญาวิโร (เจนพานิช)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

พระอธิการบัณฑิต ปณฺญาวีโร (เจนพานิช)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

AN APPLICATION OF DITTHADHAMMIKATTHA FOR PEOPLE'S DAILY LIFE
IN SALALAMDUAN SUB-DISTRICT MUNICIPALITY, MUANG DISTRICT,
SAKAE0 PROVINCE

Phraathithitcarn Bundit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E.2014

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขต
เทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

.....
(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

.....

ประธานกรรมการ

()

.....

กรรมการ

()

.....

กรรมการ

()

.....

กรรมการ

(อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ ดร.)

.....

กรรมการ

(ผศ.ดร.ภักดี มานะหิรัญเวท)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ, ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร.ภักดี มานะหิรัญเวท

กรรมการ

ผู้วิจัย

.....

(พระอธิการบัณฑิต ปญญาวีโร (เจนพานิช))

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง
จังหวัดสระแก้ว

ผู้วิจัย : พระอธิการบัณฑิต ปัญญาวิโร (เจนพานิช)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง พธ.บ., M.A., Ph.D.(Soc)

: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภักดี มานะหิรัญเวท,(B.Eng,MBA.,Ph.D.,
D.Eng)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๘ / มีนาคม / ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการ
ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล
ลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์
ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว
๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์
ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล ศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว
ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากร
กลุ่มเป้าหมายที่ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวนอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ซึ่งได้กำหนด
ขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan จาก ๖ ชุมชน ในเขตเทศบาลตำบล
ศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๓๑ คน
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ
ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลหรือตัวแปรต้น การ
ทดสอบค่าที (t-test) และ การทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way
ANOVA) ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการ
เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Differece (LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๓๑ คน พบว่า กลุ่ม ตัวอย่างผู้ตอบ
แบบสอบถาม ร้อยละ ๖๐.๗๒ เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๔๔.๑๐ มีอายุระหว่าง ๒๑-๔ ปี ร้อยละ ๖๓.๑๔ มี
การศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ ๓๙.๕๘ ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ ๕๕.๒๘ มีรายได้ระหว่าง
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท

๒) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัด พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัด สระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.25$) รองลงมา ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$) และสุดท้าย ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$)

๓) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว พบว่าความถึงพร้อมด้วยความหมั่นบางครั้งบางคนไม่มีความอดทนเพียงพอต่อการสู้งานบางครั้งเกิดความเหน็ดเหนื่อยย่อท้อต่ออุปสรรค บางครั้งไม่มีการเก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย และไม่รู้จักเก็บเล็กผสมน้อยให้มากขึ้น บางครั้งการแนะนำพร่ำสอนตักเตือนไม่ทำให้ทำความชั่วทำแต่กรรมดีอาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร และ เวลาเดือดร้อนไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับคนอื่น หรือกับตัวเองได้บางครั้งไม่มีเวลาที่จะหาความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และจะไม่มี การเก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อประโยชน์ในกาลภายหน้า

ข้อเสนอแนะ ควรสร้างความพร้อมในการปฏิบัติตนไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการทำความดี เช่น หมั่นเพียรทำความดีหมั่นเพียรทำงาน จนประสบความสำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวเราด้วยว่ามีความพร้อมในการปฏิบัติควรสร้างความพร้อมในเรื่องรักษาความดีรักษาดูแลพ่อแม่ รักษามิตรภาพในหมู่วงศ์ญาติรักษามิตรภาพในที่ทำงาน ควรคบและการปฏิบัติตัวต่อคนรู้จัก เพื่อนบ้าน และญาติมิตร ด้วยความจริงใจ ดูแลเอื้ออาทรกัน ช่วยเหลือกัน เวลาที่อีกฝ่ายต้องการช่วยเหลือ และเราสามารถช่วยได้ตามกำลังการอยู่แบบสมฐานะ ตามอัตภาพไม่ฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็น

Thesis Title : An Application of Dhitthadhammikattha for People's Daily Life in
Salalumduan Sub-District Municipality, Muang District, Sakaeo Province

Researcher : Phraathigarn Bundint (Janpanit)

Degree : Master of Arts (Social Development)

Thesis Supervisory Committee:
: Assist. Prof. Dr. Konit Srithong B.A., M.A., Ph.D.(Soc)
: Asst.Prof.Dr. Bhakdee Manahiranveth B.Eng, MBA., Ph.D., D.Eng.

Date of Graduation : 18 / March / 2015

ABSTRACT

This research consists of three main objectives : i) to study an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District, Muang District Sakaeo Province; ii) to comparatively study an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District, Muang District Sakaeo Province; iii) to study problems, obstacles and suggestions in an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District Municipality, Muang District Sakaeo Province. It is the survey research of which data collection was conducted by questionnaires for people in Salalumduan Sub-District. The sampling group determined by readymade table of Krejcie and Morgan was 331 people from Salalumduan Sub-District, Muang District Sakaeo Province. The collected data were analyzed by using statistical techniques such as Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, F-test, One Way ANOVA and Least Significant Difference : LSD.

The findings of the study are as follows:

1) The Majority at respondents Were population was women equaling to 60.72%, 21-40 years olds 44.10%, qualified below secondary school 63.14%, working for wages 39.58%, earning 5,000-10,000 Baht a month 55.28%.

2) Having analyzed an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District, Muang District Sakaeo Province, it has been found that total number has been in high level ($\bar{X} = 4.14$). Having considered each aspect, it has been found that the aspect of Samajivita (balanced livelihood) has been in highest level ($\bar{X} = 4.25$), the aspect of Arakkhasampada (achievement of protection) in high level ($\bar{X} = 4.14$),

the aspect of Utthanasampada (achievement of diligence) in high level ($\bar{X} = 4.09$), and the aspect of Kalyanamittata (good company) also in high level $\bar{X} = 4.07$, respectively.

3) Having compared the difference of people's opinion on an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District, Maueng Sakaeo District Sakaeo Province, classified by status, gender, age, level of education, occupation and income, it has been found that different age had different opinion on an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District, Maueng Sakaeo District Sakaeo Province with statistical significance at 0.05 level accepting the settled hypothesis. Having considered on each aspect, it has been found that different age had different opinion on an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District, Maueng Sakaeo District Sakaeo Province with statistical significance at 0.05 level.

4) The problems and obstacles in an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District, Maueng Sakaeo District Sakaeo Province, it has been found that sometimes the achievement of diligence (Utthanasampada) was not properly applied in daily life because there is no good enough forbearance. Only few numbers of people followed the Dhitthadhammikattha, especially in Arakkhasampada because people are not happy with property they earned currently and not save for the future.

5) The suggestion for an application of Dhitthadhammikattha in daily life of people in Salalumduan Sub-District, Maueng Sakaeo District Sakaeo Province: there should be ready in working and also doing good deed including taking good care of parents, maintain friendship, help one another as good as the ones could do; additionally, one should spend property suitably for needfulness.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ขออนุโมทนาขอบพระคุณพระมหาสุทิตย์ อาภากรโร,ดร. ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขออนุโมทนาขอบคุณ ผศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ที่ได้ทำการเปิดสอนหลักสูตรนี้ขึ้นมา และผศ.ดร.ภักดี มานะหิรัญเวท กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำชี้แนะ และแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ในภาควิชาที่ได้ให้ความเมตตาชี้แนะแนวทางในการศึกษาตลอดถึงในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบขอบคุณเพื่อนนิสิตทุกรูปที่ให้ความเมตตาช่วยเหลือในด้านการเรียน พร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์ตลอดถึงให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณต่อคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่นอกภาควิชา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้ความรู้พร้อมคำแนะนำแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณเพื่อน ๆ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม รุ่นที่ ๒ ทุก รูป/คน ที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ให้ความเมตตาในการอำนวยความสะดวกต่อการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นรายละเอียดในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

อานิสงส์ใดที่จักพึงบังเกิดจากการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณบิดา คุณมารดา คุณครูอาจารย์ ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้ประสานงานข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ และผู้ใกล้ชิด ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุก ๆ เรื่องจนทำให้ผู้จัดทำวิทยานิพนธ์ได้รับประโยชน์

พระอธิการบัณฑิต ปญญาวิโร (เจนพานิช)

...../...../.....

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ซ)
สารบัญแผนภาพ	(ญ)
คำอธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ	(ฎ)
 บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
 บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ ความหมายของพฤติกรรมมนุษย์	๖
๒.๒ หลักทฤษฎีที่มีกัตถประโยชน์	๘
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	๒๑
๒.๔ แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น	๖๘
๒.๕ ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน	๗๙
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๔
 บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๖

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๙

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๑
๔.๒ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว	๑๐๒
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๑๐๗
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว	๑๑๖
๔.๕ ผลการศึกษาที่ค้นพบจากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว	๑๑๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๙
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๖
บรรณานุกรม	๑๒๗
ภาคผนวก	๑๓๕
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือ	

ภาคผนวก ค ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)

ประวัติของผู้วิจัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ สถิติการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖	๙๔
๒.๒ โรงเรียนโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลศาลาลำดวน	๙๕
๒.๓ การบริหารงานของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน	๑๐๐
๒.๔ ระดับการศึกษาของบุคลากร	๑๐๐
๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพื้นที่เทศบาลตำบลศาลาลำดวน	๑๑๐
๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๕
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวม	๑๑๗
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุทยานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	๑๑๘
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	๑๑๙
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเมตตา	๑๒๐
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	๑๒๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๗ การเปรียบเทียบความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านเพศ	๑๒๒
๔.๘ การเปรียบเทียบความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านอายุ	๑๒๓
๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวม จำแนกตามด้านอายุ	๑๒๔
๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านภูมิลำเนา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น จำแนกตามด้านอายุ	๑๒๔
๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอารักขาสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษาจำแนกตามด้านอายุ	๑๒๕
๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี จำแนกตามด้านอายุ	๑๒๕
๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม จำแนกตามด้านอายุ	๑๒๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๔ การเปรียบเทียบความความคิดเห็นต่อการศึกษต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำนาน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านการศึกษา	๑๒๗
๔.๑๕ การเปรียบเทียบความความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำนาน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านอาชีพ	๑๒๘
๔.๑๖ การเปรียบเทียบความความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำนาน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านรายได้	๑๒๙
๔.๑๗ ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	๑๓๐
๔.๑๘ แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	๑๓๑
๔.๑๙ แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	๑๓๑
๔.๒๐ แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี	๑๓๒
๔.๒๑ แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	๑๓๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ ตัวแบบที่มาของความสามารถในการพัฒนาตนเองของทรัพยากรมนุษย์	๔๖
๒.๒ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Need) ของ Abranam H.	๔๗
๒.๓ ทฤษฎีการจูงใจ ของ Lyman W. Porter และ Edwarad E. Lawler	๔๗
๒.๔ ปัจจัยด้านผู้ได้บังคับบัญชาและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม	๕๐
๒.๕ ปัจจัยการทำงานของบุคลากร	๕๑
๒.๖ แสดงกระบวนการพัฒนาชีวิตอันประเสริฐ	๖๗
๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)	๑๐๘
๔.๑ ผลการศึกษาที่ค้นพบจากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีนี้มีกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	๑๓๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุที่ เล่ม/ข้อ/หน้า หลัง คำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สักยัตตนิคาย สคาถวรรค	(ภาษาบาลี)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักยัตตนิคาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักยัตตนิคาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักยัตตนิคาย เอกนิပါတ	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักยัตตนิคาย จตุกกนิပါတ	(ภาษาไทย)
อง.ปัญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)

ช.อิตี.	(บาลี)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกปาฬิ	(ภาษาบาลี)
ช.ม.	(ไทย)	=	สูตรนตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นไปทั่วโลกนั้นส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม ถึงแม้จะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ เข้ามาช่วยกันแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจดังกล่าว แต่ก็ยังไม่สามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจได้สำเร็จ และยังเกิดผลกระทบต่อประชาชนอยู่ ซึ่งจะต้องเร่งดำเนินการอย่างเร่งด่วนโดยทำความเข้าใจกับประชาชนในการร่วมด้วยช่วยกันเพื่อแก้ไขสถานการณ์ ตามวิธีการในเบื้องต้นอันได้แก่ การประหยัดค่าใช้จ่ายในระดับครัวเรือน ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและยืนหยัดได้อย่างเข้มแข็ง โดยการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นให้มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเพียงพอและตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิสัยทัศน์ใหม่ คือ วิถีคิด วิถีปฏิบัติ การจัดระบบความสัมพันธ์แบบใหม่ระหว่างคนทรัพยากร รวมเป็น ๓ ปัจจัยหลัก อันก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดการแนวใหม่ให้เกิดแรงผลักดันในการทำงานเพื่อพัฒนาสังคม การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้ดีขึ้น กระบวนการดังกล่าวต้องขยายออกเป็นเครือข่าย และต้องทำให้เกิดความเชื่อมั่นอย่างต่อเนื่อง สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีการเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรและผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพพัฒนาและปรับปรุงการจัดการในการผลิต การแปรรูป การตลาดภายในชุมชนและท้องถิ่น เพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงและกำหนดความร่วมมือในชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ - ๙ ส่งผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านทุนนิยม มีการปรับเปลี่ยนค่านิยมใหม่ๆ จนทำให้เกิดความสูญเสียทรัพยากรและพลังงานในท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก แต่เดิมที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันก็ลดลง สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ มุ่งสู่การพัฒนาสังคมแบบยั่งยืนหรือมุ่งเน้นการพัฒนาตามหลักทางสายกลาง เป็นการเสริมสร้างฐานคุณธรรมและจริยธรรมให้กับประชาชนในสังคมและกระบวนการพึ่งตนเอง บนรากฐานของความสามารถที่มีอยู่จากทุนของชุมชน สังคมและเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ตลอดกระทั่งการน้อมนำเอากระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปใช้ในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ประกอบด้วย ๗ ด้าน คือ ครอบครัวยุติธรรมพอเพียง จิตใจพอเพียง เอื้ออาทรพอเพียง สิ่งแวดล้อมพอเพียง ชุมชนเข้มแข็ง

พอเพียง ฐานวัฒนธรรมมีความพอเพียง และมีความมั่นคงพอเพียง^๑ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด^๒

การนำ “หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์” ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา เพราะ“หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์” คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง บ้างเรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ “อุ อา กะ สะ” อาจเรียกสั้น ๆ ว่า “ทฤษฎีธัมมิกัตถะ” เนื่องจากกัตถะ แปลว่า ประโยชน์อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีประโยชน์ ซ้ำซ้อนกันสองคำก็ได้ หรืออาจเรียกเต็ม ๆ ว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรมม ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น เพื่อประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มี ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม ๔ ประการ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุปายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรมเขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่างๆ

๓. กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญสนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธี ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

๔. สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจะต้องเหนื่อรายจ่าย และรายจ่ายของเราจะต้องไม่เหนื่อรายได้

ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

^๑ จุง ดิบบระโดน, การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน, สารนิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖).

^๒ พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกันหรือไม่

๑.๓.๓ ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตในการศึกษา

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษา เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และข้อมูลทุติยภูมิจาก ตำรา หนังสือ เอกสาร งานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษา เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ กำหนดขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่เฉพาะในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำนวนประชากร ๒,๔๑๕ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษา เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ เขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษา เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ กำหนดขอบเขตด้านเวลา ตั้งแต่เดือน สิงหาคม ๒๕๕๗ – กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมุติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถ ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรืออาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้นเป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้นเพื่อประโยชน์สุข ที่คนทั่วไปปรารถนามิ ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม ๔ ประการ ประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา

อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร การที่เราจะได้สิ่งของ เงินทอง และชื่อเสียงเกียรติยศมานั้น เราจะต้องขวนขวาย ขยันหมั่นเพียรต่อสู้กับความยากลำบาก ถึงจะประสบความสำเร็จ รวมถึงการสร้างฐานะให้กับตนเองและครอบครัวก็ต้องอาศัยความมานะอดทนหาหนทาง

อารักขสัมปทา หมายถึง การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด การรู้จักเก็บรักษาทรัพย์ไว้ในที่ปลอดภัย การใช้สอยทรัพย์และสิ่งของอย่างประหยัด ถนอมใช้ ซ่อมแซมเมื่อชำรุดเสียหาย ดูแลรักษา อารักขสัมปทา คือ การถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความหมั่นโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตราย เป็นต้น

กัลยาณมิตตตา หมายถึง การคบคนดีเป็นมิตร คนเรานั้นจะอยู่ในสังคมแต่เพียงลำพังไม่ได้ จะต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลอื่น บุคคลที่เราสามารถพึ่งพาอาศัยได้และมีความปรารถนาดีต่อเราหาได้ยาก ดังนั้น การเลือกคบคนจึงมีความสำคัญมาก เพราะถ้าเราคบคนชั่วเป็นมิตร อาจทำให้เราตกไปอยู่ในทางที่ชั่วหรือพบกับความหายนะได้ จะต้องเลือกคบบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วย ศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา แล้วศึกษาตามหัวข้อธรรมนั้นๆ ซึ่งบุคคลประเภทนี้เรียกว่า กัลยาณมิตตา

สมชีวิตา หมายถึง การอยู่อย่างพอเพียง เลี้ยงชีพตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ ในการดำรงชีวิตนั้น ไม่ควรใช้จ่ายทรัพย์อย่างสุรุ่ยสุร่าย การใช้จ่ายทรัพย์จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็น หากเราต้องการให้ชีวิตสุขสบายก็ควรจะได้เดินสายกลาง คือ ไม่มากจนฟุ่มเฟือย และไม่น้อยจนเป็นการตระหนี่ เพื่อประโยชน์สุขในโลกปัจจุบันของตนและครอบครัว

ประชาชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาล ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งหัวข้อเรื่องดังนี้

๒.๑ ความหมายของพฤติกรรมมนุษย์

๒.๒ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

๒.๒.๑ ความหมายของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

๒.๒.๒ ความสำคัญของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

๒.๒.๓ องค์ประกอบของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

๒.๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๒.๔ แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๕ ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ ความหมายของพฤติกรรมมนุษย์

พฤติกรรม คือ กิริยาของสิ่งมีชีวิตที่แสดงออกมาเพื่อตอบสนอง ต่อสิ่งเร้า อันเป็นไปอย่างเหมาะสมเพื่อการอยู่รอดของชีวิต ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ตัวกระตุ้นที่เหมาะสมกับความพร้อมภายในร่างกายของสัตว์ ทำให้สัตว์ปลดปล่อยพฤติกรรมออกมาได้เรียกว่า ตัวกระตุ้นปลดปล่อย (Releasing Stimulus) วงจรกระแสประสาทที่ไวต่อตัวกระตุ้นปลดปล่อย เรียกว่า กลไกการปลดปล่อยพฤติกรรม (Releasing Mechanism)

เมธาวิ อุดมธรรมานภาพ กล่าวว่า “พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมของบุคคลที่เป็น
รูปธรรม เช่นการกระทำ การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมภายในจิตใจที่เป็นนามธรรม เช่น
ความคิด ความรู้สึก”^๑

ดังนั้น พฤติกรรม คือ การกระทำ หรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และ
ความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า เช่น การกระทำ การตอบโต้กับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

พฤติกรรมมนุษย์ คือ พฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา และใจ แต่ที่เห็นได้ง่ายๆ คือ
พฤติกรรมที่ไม่ดี เช่นการแสดงความเห็นแก่ตัวการหาทุจริตต่างๆ และการแสดงวาจาทุจริตเป็นต้น
พฤติกรรมที่ไม่ดีเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ให้เป็นการกระทำที่สุจริต และการ
แสดงวาจาที่สุจริตหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่านิสัยชอบทำกรรมชั่วของคนเราจำเป็นต้องได้รับการ
เปลี่ยนแปลง แก้ไขให้มีนิสัยชอบทำแต่กรรมดีเท่านั้นและ อะไรคือสาเหตุปัจจัยที่ทำให้คนเรามีนิสัย
ชอบทำแต่กรรมชั่ว ๑๓ เหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเราชอบทำกรรมชั่วก็คือความคิดผิดๆ ซึ่งมีสาเหตุ
เนื่องมาจากความเห็นผิดอีกต่อหนึ่ง ความเห็นผิดนี้มีศัพท์ทางธรรมว่า มิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดนี้เกิด
จากจิตใจ ที่ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส ๓ ตระกูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ บุคคลใดก็ตามที่มีความเห็น
เป็น มิจฉาทิฎฐิย่อมจะก่อแต่ความชั่วเป็นนิสัยสันดาน พฤติกรรมเช่นนั้นนอกจากจะนำความทุกข์ความ
เดือดร้อน มาสู่ตัวบุคคลผู้ก่อกรรมชั่วเองและสังคมโดยรวมในโลกนี้แล้ว บุคคลผู้นั้นยังต้องไปรับโทษ
ทัณฑ์อย่างสุดแสนสาหัส อีกนานแสนนานในโลกหน้าอีกด้วย^๒

การแสดงออกทางกายวาจาของมนุษย์เรียกว่าพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นผลมาจากการ
แสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่างๆ การกระทำของมนุษย์อาจสังเกตเห็นได้
ชัดเจน ได้แก่การกระทำทางกายเช่น การยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้น เรียกว่า “กายกรรม” การกระทำ
ทางวาจา ได้แก่ การพูด สนทนา การทักทายและการสั่งสอน เป็นต้น เรียกว่า “วจีกรรม” ส่วนการ
กระทำที่ซับซ้อนมากขึ้นยากต่อความเข้าใจต้องติดตามสังเกต วิเคราะห์ ตีความ และประเมินค่า เป็น
การกระทำทางใจ เช่น การคิด การจำ การลืม การเรียนรู้ แรงจูงใจ เจตคติ ความเมตตาหรือ ความรัก
เป็นต้น เรียกว่า “มโนกรรม”^๓ พฤติกรรมของมนุษย์ทั้ง ๓ ลักษณะมิได้อยู่แยกจากกัน แต่ทำงาน

^๑ เมธาวิ อุดมธรรมานภาพ และคณะ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

^๒ พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว), คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

^๓ เรียม ศรีทอง, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็ดดูเคชั่น
จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

ผสมผสานเป็นจริตหรือจริยาตามลักษณะความประพฤติที่ทำอยู่ประจำอยู่ในสันดานพื้นเพจิตใจ หรือ ลักษณะอุปนิสัย ๖ ประเภทคือราคะจริต โทสะจริต โมหะจริต สัทธาจริต พุทธิจริต วิตกจริต ๔

พฤติกรรมของมนุษย์นั้น สามารถพัฒนาได้ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงรูปแบบวิธีการพัฒนาไว้ว่า ความประพฤติสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีวะ เป็นเรื่องของการฝึกฝนในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เคยชิน ศิลเป็นเครื่องมือที่ใช้หรือในทางสังคมทั่วไปเรียกว่าวินัย เป็นจุดเริ่มต้นในขบวนการแห่งการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นเครื่องมือจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่อยู่ร่วมกัน ศิลหรือวินัย จะช่วยจัดให้เกิดความเป็นระเบียบในความเป็นอยู่ และเอื้อโอกาสให้เกิดการพัฒนา จนสามารถทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมเกิดความเคยชินที่ติงตามแบบอย่างของศิลปะที่กำหนดไว้ดีแล้วฉะนั้นการจะฝึกให้เกิดความเคยชินในสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะต้องมีรูปแบบและวิธีการนั้นๆ อย่างเช่น ศิลหรือวินัย เป็นต้น ให้เป็นอุปกรณ์ในการฝึกฝน เบื้องต้นเมื่อฝึกพฤติกรรมความเคยชินให้อยู่ใน ๑๔ กรอบระเบียบแล้วการฝึกปรือในด้านคุณภาพ และสมรรถภาพของจิต สมาธิ เป็นส่วนของการฝึกฝนในด้านจิตใจ หรือ ระดับจิตใจให้เกิดการพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ คือ ในด้านคุณธรรม เช่น มีเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเข้มแข็งอดทน ตลอดจนความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง มีสติ สมาธิ และในด้านทำให้เกิดความสุข เช่น ความผ่องใสเบิกบาน ความรู้สึกอิ่มใจ หรือ กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาสุขภาพจิตให้มีความมั่นคง ในการดำรงอยู่ของชีวิตให้มีความสุข ความสุขที่ได้รับจะเป็นความสุขที่แท้และยั่งยืนได้ต้องอาศัยความเข้าใจ โดยการฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงขั้นหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระผ่องใสเบิกบานโดยสมบูรณ์ ปัญญาเป็นเรื่องของการฝึก หรือพัฒนาในด้านความรู้ ความจริง โดยเริ่มตั้งแต่ ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้ในเหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง หลักไตรสิกขานี้ โดยสาระครอบคลุมถึงการทำให้เกิดการพัฒนาทางสังคม พัฒนาทางอารมณ์ และ การพัฒนาทางปัญญา หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาทั้งหมด คือ หลักแห่งการศึกษา หรือหลักแห่งการพัฒนาที่มุ่งเน้น หรือนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด จนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้นก็ต้องผ่านการพัฒนาพฤติกรรมมาแล้วทั้งนั้น

ดังนั้น ความหมายพฤติกรรมของมนุษย์ คือ พฤติกรรมของมนุษย์โดยหลักใหญ่แล้วหมายถึงการกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกายและใจ เช่น ความรู้สึกเพื่อตอบสนองทาง กาย วาจา และใจ ของมนุษย์ เป็นต้น

๒.๒ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์

๒.๒.๑ ความหมายของหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้ให้ความหมายของทฤษฎีธัมมิกัตถ์ไว้ว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถ์ หมายถึงคุณธรรมที่อำนวยความสะดวกให้ในปัจจุบัน คือให้ผลในชาตินี้ โดยเป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นคงมั่นคง จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หัวใจเศรษฐี มี ๔ ประการคือ

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือขยันในการทำงานหาเลี้ยงชีพในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักรักษาทรัพย์สิ่งของที่มีอยู่หรือที่ได้มาให้อยู่คงทน

๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนดี คือรู้จักคบเพื่อน รู้จักหาคุ้มครองที่ดี

๔. สมชีวิตา ความมีชีวิตเหมาะสม คือรู้จักใช้สอยทรัพย์สมบัติ กินอยู่พอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ฝืดเคืองเกินไป^๔

บุญมี แท่นแก้ว ได้อ้างถึง **พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต)** ซึ่งให้ความหมาย ทฤษฎีธัมมิกัตถ์ประโยชน์ว่า เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันหรือเพื่อสร้างฐานะของตนให้มีความสุขขั้นต้น ซึ่งประกอบด้วย

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

๓. กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือรู้จักคบเพื่อน รู้จักหาคุ้มครองที่กำหนดบุคคลในถิ่นอาศัยเลือกเสวนา สำเนียง ศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณ มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

๔. สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีพ แต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย หารายได้เหนือรายจ่าย รู้จักประหยัดเก็บไว้^๕

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีธัมมิกัตถ์ ไว้ว่า ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี

^๔ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **คำวัด**, (กรุงเทพมหานคร : เลี้ยงเชียง, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒๐.

^๕ บุญมี แท่นแก้ว, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๘-๑๗๙, ได้อ้างถึง พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๘๕.

เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม เรียกเต็มว่า ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกัธธรรม ธรรมอันเป็นไปเพื่อทิฐฐัมมิกัตถ หรือมักเรียกคล่องปากว่า ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ มี ๔ ประการ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น
๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา
๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี
๔. สมชีวิตา ความเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้^๖

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ในหนังสือธรรมานุชีวิต ได้กล่าวถึงทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ว่า เป็นหลักธรรมอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้นมี ๔ ประการได้แก่

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นคือขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงานและการประกอบอาชีพที่สุจริตฝึกฝนให้มีความชำนาญ และรู้จักใช้ปัญญาสอดคล้องตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่จัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาคือรู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

๓. กัลยาณมิตตตา คบหาคนดีเป็นมิตรคือรู้จักเสวนาคบหาคนไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสียเลือกเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณผู้มีความสามารถผู้นำเคารพนับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพการงาน

๔. สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดีคือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้มิให้ฝืดเคือง หรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้^๗

๒.๒.๒ ความสำคัญของหลักทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์

หลักความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเองได้รับประโยชน์ ในปัจจุบันตามหลักทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์นั้นพระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมานุชีวิตว่า “คนที่เราจะเรียกว่ารู้จักรู้จักใช้ทรัพย์หรือหาเงินเป็นใช้เงินเป็นเป็นคนที่ดีตั้งตัวสร้างหลักฐานได้และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้องเพราะปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไปนี้” และความสำคัญของทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์นั้นมีหลักธรรม ๔ อย่างนี้

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๐.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมานุชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า

มีประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตามรวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วยคือ

๑. ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง
๒. ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติมีชื่อเสียงมีคนเชื่อถือฟังนับถือ
๓. เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี
๔. ทำให้มีโอกาสดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม
๕. เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต

ดำรงชีวิต

๖. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติและช่วยลดปัญหาสังคมได้”^๘

ปัจจุบันเป็นยุคที่ผู้คนให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเรื่องเงินๆ ทองๆ ของตนเองมากขึ้นสังเกตได้จากสื่อทั้งทีวีวิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แม็กกาซีนต่างๆ จะมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการออม การลงทุนการใช้จ่ายสอดแทรกอยู่ไม่น้อย รวมทั้งพอคึกคักที่เป็นเรื่องทางการเงิน ส่วนบุคคลก็มีให้เลือกซื้อหามากมาย จำนวนผู้คนที่ตื่นตัวและสนใจเรื่องนี้อย่างจริงจังดูเหมือนจะเพิ่มมากขึ้นทุกวัน จะว่าไปแล้วการจัดการเรื่องเงินๆ ทองๆ ต้องมองเป็นเรื่องสำคัญอันดับต้นๆ

ในชีวิตของเราที่จะต้องจัดการให้ลงตัวเพื่อสร้างสมดุลให้ชีวิตในทุกด้าน ตามหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงสอนเกี่ยวกับเรื่องเงินๆ ทองๆ หรือเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สิน หรือโภคทรัพย์ไว้อย่างครบวงจรเพื่อสร้างสมดุลแก่ชีวิตหลายเรื่องอย่างเช่น หลักการสร้างประโยชน์ หรือความสุขในปัจจุบันที่เรียกว่าทฤษฎีอัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ประกอบไปด้วย ๑) อุฏฐานสัมปทา หรือการหาทรัพย์ด้วยความขยันหมั่นเพียรในทางสุจริตชอบธรรม ๒) อารักขสัมปทา หรือการรู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ๓) กัลยาณมิตตตา หรือการรู้จักคบเพื่อนดีเพื่อไม่ให้ชีวิตถูกชักนำไปในทางที่เสื่อมและ ๔) สมชีวิตา หรือการรู้จักใช้จ่ายอย่างสมควรตามฐานะโดยหลักทฤษฎีอัมมิกัตถประโยชน์ ๔ นี้ ถือเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกายอันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่าย และมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน หากต้องการดับทุกข์ทางสังคมทรงสอนหลักประโยชน์เบื้องต้นคือ ศรัทธา ศีล จาคะและปัญญา ส่วนการดับทุกข์ทางจิตเพื่อประโยชน์สูงสุดทรงสอนหลักอริยมรรค ๘ ไว้ให้เป็นครรลองสู่ความพ้นทุกข์บุคคลทั่วไปอย่างเราๆ ความสุขพื้นฐานทั่วไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็มีในเรื่องความสุขของคฤหัสถ์ ๔ ได้แก่

๑. สุขเกิดจากการมีทรัพย์
๒. สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์เพื่อบริโภคไม่มากไม่น้อยเกินไป
๓. สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, หน้า ๓๘.

๔. สุขเกิดจากการประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ

พระพุทธองค์ยังทรงสอนให้เรา รู้จักการจัดสรรทรัพย์ที่หามาได้เป็น ๔ ส่วน หรือหลักโภควิภาค ๔ คือให้เราจัดแบ่งทรัพย์ที่หามาได้เป็น ๓ ส่วนดังนี้ เอเกนโมเคญฺญะยทรัพย์ ส่วนแรกหรือ ๒๕% สำหรับใช้จ่ายเลี้ยงตน และเลี้ยงดูคนที่ควรบำรุงทรัพย์ ส่วนต่อมา ทวิหิกมม ปโยชเช ให้ใช้สองส่วน หรือ ๕๐% สำหรับการลงทุนประกอบกิจการงานอาชีพเพื่อให้ทรัพย์ที่มีได้เพิ่มพูนขึ้น และทรัพย์ส่วนสุดท้าย จตุตถณจิธาเปยฺย หรือ ๒๕% ให้เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นนอกจากนี้ยังทรงสอนหลักการใช้จ่ายทรัพย์ไว้ด้วยคือ โภคอาทียะ ๕ หรือหลักการใช้ประโยชน์จากทรัพย์ เมื่อหาทรัพย์มาได้ด้วยความสุจริตชอบธรรมแล้วควรใช้จ่ายทรัพย์นั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้องได้แก่

๑. เลี้ยงตนเองบิดามารดาบุตรภรรยาและคนในปกครองให้มีความสุข

๒. บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมงานให้มีความสุข

๓. ใช้สำหรับป้องกันภัยอันตราย

๔. ใช้ทำพลี ๕ อย่าง ได้แก่ สงเคราะห์ญาติต้อนรับแขกทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว บำรุงราชการโดยการเสียภาษีอากร และถวายเทวดาหรือสักการะแก่สิ่งที่ควรบูชา

๕. ใช้อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ที่ประพฤติชอบ

ทั้งนี้หากเราน้อมนำหลักธรรมทั้ง ๔ เรื่องมาปฏิบัติจะได้ประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว บุคคลใกล้ชิด และแก่สังคม ซึ่งหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่าประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ที่สร้างความมั่นคง และยั่งยืนให้แก่ชีวิตเราอย่างครบถ้วนในทุกมิติ หลักธรรมทั้ง ๔ เรื่องนี้เป็นเรื่องของจัดการจัดการโภคทรัพย์ หรือทรัพย์ภายนอกที่เราต่างดิ้นรนแสวงหาทั้งที่ความจริงทุกคนสามารถมีทรัพย์อันประเสริฐได้ เป็นทรัพย์ที่ไม่มีผู้ใดจะแย่งชิงไปได้ไม่สูญหายไปด้วยภัย หรืออันตรายต่างๆ ทรัพย์ประเภทนี้อยู่ภายในจิตใจของเราเองที่เรียกว่าอริยทรัพย์ หรือคุณธรรมประจำใจอันประเสริฐ ๗ ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริโอตตปเปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา อริยทรัพย์นั้นนอกจากจะทำให้จิตใจไม่อ้างว้าง และไม่ยากจนแล้ว ยังเป็นทุนทางใจในการสร้างทรัพย์ภายนอกที่สำคัญยิ่งอีกด้วย ดังนั้นเมื่อต้องการจะสร้างและสะสมทรัพย์สินเงินทองต่างๆ ก็ต้องไม่ลืมที่จะสร้างทรัพย์ที่แท้จริงให้มีบริบูรณ์ขึ้นด้วยเพื่อความร่ำรวยอย่างแท้จริงของชีวิต

๒.๒.๓ องค์ประกอบของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์แปลว่าธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน หมายถึงประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรืออาชีพที่สุจริตถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้นเป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้าผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการประกอบกิจอาจจะเป็นเงินสิ่งของชื่อเสียงเกียรติยศการยกย่องสรรเสริญหรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่าผลประโยชน์อาจเป็นวัตถุหรือผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็ได้อันเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไป

ปรารถนาการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสามารถได้มาซึ่งผลประโยชน์นั้นจะต้องแสวงหาอย่างมีหลักการ และมีแผนการซึ่งหลักการและแผนการนี้เรียกว่าธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ธรรมที่เป็นไป เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบันมีอยู่ ๔ ประการคือ

๑. อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร)
๒. อารักขสัมปทา (การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด)
๓. กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นมิตร)
๔. สมชีวิตา (เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้)

๑. อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร)

ความขยันหมั่นเพียร (อุฏฐานสัมปทา) การที่เราจะได้สิ่งของเงินทอง และ ชื่อเสียง เกียรติยศมานั้น เราจะต้องชวนชวนขยันหมั่นเพียรต่อสู้กับความยากลำบากถึงจะประสบความสำเร็จ เช่นข้าราชการจะได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งอันนำมาซึ่งเกียรติยศแก่ตนเองและวงศ์ตระกูลก็ต้อง ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ นักเรียนจะประสบผลสำเร็จด้านการเล่าเรียนก็ต้องขยันหมั่นเพียรในการศึกษา หรือการกระทำความหาเลี้ยงชีพเพื่อสร้างฐานะให้กับตนเองและครอบครัวก็เช่นกัน เราก็ต้องอาศัยความมานะอุตสาหะและความหมั่นเพียรจึงจะได้ทรัพย์มาดังพระ พุทธพจน์ว่า

คนหมั่นในการทำงานไม่ประมาทจัดการงานเหมาะสม เลี้ยงชีพพอเหมาะรักษาทรัพย์ ที่หามาได้ มีศรัทธาถึงพร้อมด้วยศีล รู้ถ้อยคำปราศจากความตระหนี่ชำระทางสัมปรายิกลตัปประโยชน์ เป็นนิตยธรรม ๘ ประการดังกล่าวนี้นี้ของผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธาอันพระพุทเจ้าผู้มีพระนามอันแท้จริง ตรัสว่าน่าสุขมาให้ในโลกทั้งสองคือประโยชน์ในปัจจุบันนี้ และความสุขในภายหน้าบุญคือจากะนี่ย่อม เจริญแก่คุณให้ด้วยประการฉะนี้^๕

นอกจากอุฏฐานสัมปทาการถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติ หน้าที่การงาน และการประกอบอาชีพอันสุจริตฝึกฝนให้มีความชำนาญ และรู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบหาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดีการประกอบอาชีพการงานนั้น ต้องทำเพื่อ เลี้ยงชีพตนเอง และครอบครัว มีความขยันในการทำงานตามหน้าที่ หรือตามอาชีพของตนโดยไม่เกียจ คร้าน ไม่นิ่งเฉยหรือหากิจอื่นใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่จนทำให้เสียเวลาไปโดยไร้ประโยชน์ แม้ บางครั้งการทำงานนั้นอาจไม่ใช่การหาทรัพย์โดยตรง เช่น การเป็นนักศึกษา มีหน้าที่ต้องศึกษาเล่า เรียนก็ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้บังเกิดผลดี โดยถือว่าเป็นหน้าที่ในปัจจุบันแม้ยังไม่ได้ทรัพย์ แต่ การศึกษาก็เป็นเหตุเบื้องต้นที่จะนำไปสู่อาชีพการงานที่ดีในอนาคต หากนักศึกษาเป็นนักกีฬาด้วย นอกจากขยันตั้งใจเรียนแล้ว นักศึกษาก็ต้องขยันหมั่นฝึกซ้อมกีฬาที่ตนถนัดด้วยอีกทางหนึ่ง เพราะ

^๕ ๐.อุฏฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๔.

กีฬากำลังพัฒนาเป็นกีฬาอาชีพ มีกีฬาหลายประเภทที่สามารถทำให้หาทรัพย์ได้โดยสุจริตด้วยแรงกายแรงใจของตนเอง เช่น อาชีพนักมวย นักฟุตบอล กอล์ฟ ลีลาศ หรือจากการได้ไปแข่งขันในโอกาสต่างๆ เช่น โอลิมปิก เอเชียนเกมส์ หากมีความขยันหมั่นเพียรฝึกซ้อมจะส่งผลให้ได้รับเหรียญทอง และได้รางวัลเป็นทรัพย์สินเงินทองจำนวนมาก เป็นต้น จึงนับว่าความขยันหมั่นเพียรในการงานหน้าที่ที่รับผิดชอบจะทำให้ได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน คือ มีทรัพย์สินเงินทองสำหรับซื้อหาเครื่องอุปโภคบริโภคไว้ดำรงชีพ

๒. อารักขสัมปทา (การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด)

การรู้จักรักษาทรัพย์และประหยัด (อารักขสัมปทา) หมายความว่า เมื่อเราขยันหมั่นเพียรพยายามสร้างอนาคต ชื่อเสียง หรือหาทรัพย์มาได้ถ้าไม่รู้จักรักษาไว้ก็จะเสื่อม หรือหมดไปอย่างรวดเร็ว การรักษาชื่อเสียงนั้นหมายถึงการหลีกเลี่ยงการกระทำความชั่ว หรือการมัวเมากับอบายมุข เช่น ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด ไม่เล่นการพนันทุกประเภท เป็นต้น ส่วนการรักษาทรัพย์นั้นหมายถึงการรู้จักใช้จ่ายอย่างฉลาด ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บหอมรอมริบ ส่วนการประหยัดนั้นหมายถึงการรู้จักใช้จ่ายเงินทองให้เกิดประโยชน์สูงสุดดังพระพุทธพจน์ว่า

กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูลด้วยทำไว้ในใจว่าโฉนดของพระราชาไม่พึงบริโภคทรัพย์เหล่านี้ ของเราโจรไม่พึงลัก ไฟไม่พึงไหม้ น้ำไม่พึงพัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่พึงลักไป นี้เรียกว่าอารักขสัมปทา^{๑๐}

นอกจากนี้การรักษาและประหยัดทรัพย์นั้นยังหมายถึง การรู้จักเก็บรักษาทรัพย์ไว้ในที่ปลอดภัย การใช้สอยทรัพย์ และสิ่งของอย่างประหยัด ถนอมใช้ ซ่อมแซมเมื่อชำรุดเสียหาย ดูแลรักษา และเก็บไว้เมื่อใช้เสร็จแล้ว หรือรู้จักดัดแปลงของที่ชำรุดให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก เป็นต้น อารักขสัมปทา คือการถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสียหลักธรรมข้อนี้มีจุดมุ่งหมายให้เป็นคนมัธยัสถ์ รู้จักจ่ายทรัพย์ไปในทางที่เกิดประโยชน์ ไม่ใช่นำไปใช้เพื่อกามคุณ เพื่อรูป รส กลิ่น เสียง จนทำให้ทรัพย์นั้นหมดไปโดยไม่ทำให้ตนเองเจริญขึ้นได้ มั่งมีไม่ก็ช่วยยามก็กลับไปลำบากยากจนเพราะใช้ทรัพย์ไปในกามคุณ และอบายมุขบ้างครั้งจนถึงกลับเป็นหนี้สินเสียทรัพย์ และเสียเกียรติมีนักกีฬาหลายคนที่ได้ทรัพย์มากมายมาจากการแข่งขันแต่ต้องพบกับความลำบากในบั้นปลายของชีวิตเหตุเพราะไม่มีธรรมในข้อนี้นั่นเอง

๓. กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นมิตร)

การคบคนดีเป็นมิตร (กัลยาณมิตตตา) คนเรานั้นจะอยู่ในสังคมแต่เพียงลำพังไม่ได้จะต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลอื่นบุคคลที่เราสามารถพึ่งพาอาศัยได้ และมีความปรารถนาดีต่อเราหาได้ยาก

^{๑๐} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๑.

ดังนั้นการเลือกคบคนจึงมีความสำคัญมากเพราะถ้าเราคบคนชั่วเป็นมิตรอาจทำให้เราตกไปอยู่ในทางที่ชั่ว หรือพบกับความหายนะได้ดังพระพุทธพจน์ว่า

กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจรจา อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมโดย้อมดำรงตนเจรจา สันสนทนากับบุคคลในบ้าน หรือนิคมนั้นซึ่งเป็นคฤหบดี หรือบุตรคฤหบดี เป็นคนหนุ่ม หรือคนแก่ผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ศึกษาสัทธาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาศึกษาศีลสัมปทา ตามผู้ถึงพร้อมด้วยศีลศึกษาจากคัมภีร ตามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะศึกษาปัญญาสัมปทา ตามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญานี้เรียกว่า กัลยาณมิตรตตาทา^{๑๑}

ลักษณะของมิตรที่ดี มีดังนี้

๑. มิตรอุปการะ ได้แก่ เพื่อนที่คอยช่วยเหลือเตือนสติมิให้ประมาท ช่วยป้องกัน มิให้ทำชั่ว ช่วยป้องกันรักษาทรัพย์ และชื่อเสียงของเพื่อน สามารถพึ่งพาอาศัยได้ในยามทุกข์ยาก

๒. มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข ได้แก่ มิตรที่ไม่ละทิ้งเพื่อนในยามวิบัติ ปกปิดความลับของเพื่อน

๓. มิตรแนะนำประโยชน์ ได้แก่ คอยห้ามมิให้เพื่อนทำชั่วแต่ แนะนำหนทางแห่งความดีความเจริญให้แก่เพื่อน

๔. มิตรมีความรักใคร่ คือ มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข ทุกข์ก็ทุกข์ด้วยไม่ทิ้งเพื่อน ได้เถียงคนที่ติเตียนเพื่อน รับรองคนที่สรรเสริญเพื่อน

การคบคนดีเป็นมิตร รู้จักเลือกบุคคลที่จะคบหาว่าจะนำชีวิตของเราไปในทิศทางใด โดยเลือกเสวนาศึกษาแบบอย่างท่านผู้ทรงคุณ มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา การคบมิตรตามหลักมงคล ๓๘ ประการ ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มงคลแรกที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้ปฏิบัติก็คือ การไม่คบคนพาล และมงคลถัดมาก็คือต้องรู้จักคบบัณฑิต คำว่าคนพาล และบัณฑิต เมื่อวิเคราะห์ให้แจ้งแล้วจะพบว่า มีทั้งคนพาล และบัณฑิต ภายในคนพาลและบัณฑิต ภายนอกคนพาลและบัณฑิต บัณฑิตภายในหมายถึงคนที่ปรากฏอยู่ในตัวเรา หากนิสัยสังเกตตัวเราให้ดีจะพบว่าบางครั้งบางเวลาเราจะเกียจคร้าน ไม่อยากฝึกฝน ไม่อยากทำงาน ไม่อยากไปเรียน ไม่อยากหาความดี แต่อยากเที่ยวเล่น อยากนอนตื่นสาย อยากดื่มสุรา อยากเล่นไพ่ เล่นหวย เล่นการพนัน ฯลฯ นี่แสดงว่าคนพาลภายในตัวเราปรากฏขึ้นแล้ว แต่บางครั้งเราก็ขยัน อยากไปเรียน อยากหาความดี ไม่อยากหนีเรียน ไม่อยากเล่นการพนัน ไม่อยากร่วมวงสุรา ฯลฯ นี่แสดงว่าบัณฑิตภายในตัวเราได้ปรากฏขึ้นแล้ว ส่วนคนพาลและบัณฑิตภายนอก หมายถึง คนอื่นคนที่มาชักชวนเราไปหาเรื่องที่ไม่ดี ไม่สมควรหรือเรื่องที่ดี ที่สมควรต่างๆ หากบัณฑิตภายในตัวเราเองเข้มแข็ง คนพาลภายนอกก็ไม่อาจจะชักชวนเราไปได้ ดังนั้นความเป็นกัลยาณมิตรต้องเริ่มที่เราสร้างบัณฑิตและมิตรขึ้นภายในตัวเองก่อน เมื่อบัณฑิตหรือมิตรภายใน

^{๑๑} อก.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๕ - ๓๕๕.

ตัวปรากฏแล้วก็จะสามารถเลือกเสวนากับบัณฑิตหรือมิตรภายนอกได้ ดังคำกล่าวที่เราได้ยินได้ฟังอยู่เสมอว่า “คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล” และการสังเกตว่าผู้ที่ตนคบหาด้วยนั้นเป็นคนพาลหรือเป็นบัณฑิต คือ กัลยาณมิตร พึงสังเกตว่าชอบชักชวนไปในทางฉิบหายเสียทรัพย์ เสียเวลา เสียสุขภาพ และทำเรื่องที่ได้รับประโยชน์หรือไม่ เพราะหากเราไม่รู้จักเลือกคบบัณฑิต คือ กัลยาณมิตรแล้วย่อมเป็นเหตุที่ทำให้เราต้องเสียทรัพย์ที่หามาได้นั้น และไม่สามารถปฏิบัติธรรมในข้อฐานสัมปทา และอารักขสัมปทาได้

๔. สมชีวิตา (เลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้)

การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ (สมชีวิตา) หมายความว่า ในการดำรงชีวิตนั้นไม่ควรใช้จ่ายทรัพย์อย่างสุรุ่ยสุร่าย การใช้จ่ายทรัพย์จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็น หากเราต้องการให้ชีวิตสุขสบายก็ควรจะเดินสายกลาง คือ ไม่มากจนฟุ่มเฟือยและไม่น้อยจนเป็นการตระหนี่ดังพระพุทธพจน์ว่า

กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคะและรู้ทางเสื่อมแห่งโภคะแล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะไม่ให้ฟุ่มเฟือยนักไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่ารายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ดูกรภิกษุทั้งหลายเปรียบเหมือนคนซึ่งตาชั่งหรือลูกมือซึ่งตาชั่งยกตาชั่งขึ้นแล้วย่อมรู้ว่าต้องลดออกเท่านี้หรือต้องเพิ่มเข้าเท่านี้ฉันใดกุลบุตรก็ฉันนั้นเหมือนกันรู้ทางเจริญแห่งโภคะและรู้ทางเสื่อมแห่งโภคะแล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะไม่ให้ฟุ่มเฟือยนักไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่ารายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ดูกรภิกษุทั้งหลายถ้ากุลบุตรผู้มีรายได้น้อยแต่เลี้ยงชีวิตอย่างโอโถงจะมีผู้ว่าเขาได้ว่า

กุลบุตรผู้นี้ใช้โภคะเหมือนคนเคี้ยวกินผลมะเดื่อฉะนั้นกุลบุตรผู้มีรายได้มากแต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคืองจะมีผู้ว่าเขาว่ากุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างอนาถาแต่เพราะกุลบุตรผู้รู้ทางเจริญแห่งโภคะและรู้ทางเสื่อมแห่งโภคะแล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะไม่ให้ฟุ่มเฟือยนักไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่ารายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้^{๑๒}เรียกว่าสมชีวิตา^{๑๓}

ธรรม ๔ นี้มีประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตนตามรวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วยคือ

๑. ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง
๒. ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติมีชื่อเสียงมีคนเชื่อฟังนับถือ

^{๑๒} อก.อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๖-๓๔๗.

๓. เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี

๔. ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม

๕. เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการ

ดำรงชีวิต

๖. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติและช่วยลดปัญหาสังคมได้

การเลี้ยงชีวิตแต่พอดีคือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่แบบพอดีสมรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้มีรายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดไว้สำหรับบันปลายของชีวิตจะได้ไม่ลำบาก

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า “พึงเข้าใจระลึกไว้เสมอว่าการที่เพียรพยายามแสวงหารักษาและครอบครองโภคทรัพย์ไว้นั้น ก็เพื่อจะใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและคนอื่น ถ้าไม่ใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดคุณประโยชน์แล้ว การหาและการมีทรัพย์สมบัติก็ปราศจากคุณค่าหาความหมายใดๆ มิได้ ดังนั้นเมื่อมีทรัพย์หรือหาทรัพย์มาได้แล้ว ต้องรู้จักสรรทรัพย์นั้นโดยถือหลักการแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วนที่เรียกว่าโภควิภาค คือหนึ่งส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง ได้แก่ บิดา มารดา บุตร ภรรยาและคนในปกครอง มิตรสหาย ผู้ร่วมกิจการงาน ทำบุญ ตลอดจนจนบำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากรเป็นต้น ส่วนใช้เป็นทุนประกอบการงาน ส่วนเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น”^{๓๓}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวอีกว่า “เมื่อได้ใช้โภคทรัพย์ทำประโยชน์อย่างนี้ แล้วถึงโภคะจะหมดสิ้นไป ก็สบายใจได้ว่าได้ใช้โภคะนั้นให้เป็นประโยชน์ถูกต้องตามเหตุผลแล้ว ถึงโภคะเพิ่มขึ้นก็สบายใจเช่นเดียวกันเป็นอันไม่ต้องเดือดร้อนใจในทั้งสองกรณี”^{๓๔}

การทำประโยชน์ปัจจุบันหรือการปฏิบัติตามหลักธรรม “ทิฐฐธัมมิกัตถะ” เป็นเรื่องเกี่ยวกับปากท้อง การกิน การอยู่ปัจจัยการดำรงของชน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดีกินดี ต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริต สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไป และเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาคือ การดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะยาวนาน ปัจจัยขั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจคือ ประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าสูงสุด และเป็นปัจจัยมูลฐานเป็นต้นทุนเบื้องต้น ถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติมีหลักธรรมตามที่กล่าวมาก็ถือได้ว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพและเป็นอาชีพที่สุจริต รัฐบาลก็สามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต มีการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของ

^{๓๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมานุญชีวิต*, หน้า ๓๘ - ๔๐.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

ประเทศก็ย่อมบรรลุตามเป้าหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาคนเป็นอันดับแรก เมื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพแล้วการพัฒนาวัตถุก็จะเป็นไปได้ง่าย เพราะคนเป็นผู้หาคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิต ถ้าคนรู้จักหาและรู้จักใช้ให้เป็นเศรษฐกิจย่อมจะดีขึ้น

การพิจารณาด้วยเหตุผลข้อเท็จจริงแล้วจะพบว่า การได้มาซึ่งปัจจัย ๔ เพื่อการดำรงชีพนั้น บุคคลต้องประกอบสัมมาชีพตามหลักอริยมรรค ซึ่งการประกอบอาชีพจะทำให้มีรายได้มาสำหรับซื้อหาเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ สำหรับการดำรงชีวิตประกอบอาชีพที่สุจริตหรือสัมมาชีพ ได้แก่ อาชีพต่างๆ ที่ไม่ผิดต่อหลักศีลธรรม เช่น ไม่ค้าขายสิ่งเสพติดผิดกฎหมาย ไม่คอร์รัปชั่นหลอกลวง เป็นต้น เมื่อประกอบอาชีพที่สุจริตมีรายได้แล้วก็ต้องรู้จักเก็บออม ใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ อันจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เพราะใช้จ่ายมากเกินไปจนเป็นหนี้สินหรือใช้จ่ายน้อยเกินไปจนอัตคัดขัดสน การใช้จ่ายอย่างไรจะไม่ให้เดือดร้อนนั้น การคบเพื่อนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลหลงทางเพราะคบเพื่อนที่ไม่ดีเพื่อนแนะนำไปในทางฉิบหาย เช่น ชักชวนไปเล่นการพนัน ไปเสพสิ่งเสพติด หรือเที่ยวกลางคืนก็จะทำให้สูญเสียทรัพย์สินที่ได้มาด้วยความยากลำบากนั้นไปอย่างน่าเสียดาย

๒.๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์

ใครก็ตามที่มีหลักธรรมะต่อไปนี้เป็นชีวิตประจำวัน ผู้นั้นก็จะได้รับ ความสำเร็จ ในปัจจุบันทันตาเห็นที่เดียวไม่ต้องไปรอถึงชาติหน้า หลักธรรมดังกล่าวก็คือ หลัก อุ อา กะ สะ เป็นหัวใจแห่งความสำเร็จหรือที่เรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ คำว่า อุ อา กะ สะ นี้ยินยมนำไปท่องกัน เพื่อจักได้เป็นเศรษฐกิจ หรือจักประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ก็ไม่ปรากฏว่าใครได้เป็นเศรษฐกิจหรือประสบความสำเร็จเพียงเพราะท่องคาถา วิธีการที่จะได้ผลเป็นจริงตามที่ต้องการ จะต้องนำเอาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้ครบทั้ง ๔ หลักนี้

๑. “อุ” มาจากคำว่า อุฏฐานสัมปทา แปลว่า ต้องมีความหมั่นขยัน ผู้หมั่นขยันจะต้องไม่เกียจคร้านอ้างแบบโง่ๆ ต่างๆ นานา เช่น อ้างว่า หนาวนัก ร้อนนัก ทิวนัก กระหายน้ำ ยังเข้าอยู่ สายเกินไปแล้ว บ่ายแล้ว ค่ำแล้ว หรือดีเกินไปแล้ว อย่าทำดีกว่า แทนที่จะดูหนังสือทบทวนความรู้ แทนที่จะเตรียมตัวสอบ แทนที่จะไปทำงาน ฯลฯ แล้วไม่ทำ ไม่ไป แบบ “สบายกว่ากันเยอะเลย อยู่เฉยๆ จะดีกว่า” “ชอบสบายเมื่อหนุ่มจะกลุ่มเมื่อแก่” ถ้าเป็นเช่นนี้ จะหาความสำเร็จในชีวิตได้ยาก ถึงเรียนแม้จะสำเร็จก็อย่างทุกๆ เลแแทนที่ จะเรียน ๔ ปี อาจเป็น ๘ ปีก็ได้ มีหน้าซ้ำผลการเรียนมีเกรดเฉลี่ยก็ต่ำ สักว่าจบแบบคาบเส้นเท่านั้นเอง มันเป็นแบบแมลงวันเท่านั้นเอง แมลงวันไปจับที่ไหน เขาก็กัดที่นั่น จับที่แขนเขา เขาก็กัด จับที่โต๊ะเขาก็กัด เมื่อไปสมัครงานที่ในเขาจะรับ มีแต่เขาจะปัดออกไป หรือแม้จะได้อ่านทำก็ไม่เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน อย่างข้าราชการบางคนชอบไปทำงานสาย ไปสายแล้วยังโง่เวลาอีกไป ๐๘.๔๕ น.เซ็นชื่อลงเวลาเป็น ๐๗.๓๐ น. ก็มี ไปสายยังกลับก่อนเวลาก็มี ยิ่งวันศุกร์แล้วก็เห็นได้ชัด ถึงกลับมีผู้กล่าวว่า วันศุกร์ก็คือวันเสาร์น้อย ยังแถมวัน

จันทร์เป็นอาทิตย์น้อยอีก ยิ่งพวกข้าราชการขึ้นมาบางคนยิ่งไปกันใหญ่ เมาได้เมาตีแทบทุกวันไม่ทราบ ว่าเอาเวลาวันไหนไปทำงานกันแน่ เพราะศุกร์เมา เสาร์นอน อาทิตย์นอน จันทร์ลา อังคารหยุด พุธป่วย พฤหัสก็เข้าวัด เท่านั้นเอง

ในการประกอบกิจกรรมการทำงานเลี้ยงชีวิตในการศึกษาเล่าเรียน ในการกระทำธุรกิจ หน้าที่ตำแหน่งต่างๆ หรือในกิจกรรมงานใดๆ ก็ตาม งานนั้นๆ จะสำเร็จสมบูรณ์ลงได้ก็ด้วยความหมั่น ขยัน คงไม่ลืมที่เคยกล่าวไว้ว่า ธรรมะคือหน้าที่ การงานต่างๆ หรือตำแหน่งที่เราได้รับมอบหมาย ให้ทำก็ไม่ใช่อื่นไกล ที่แท้ก็คือหน้าที่นั่นเอง การปฏิบัติหน้าที่นั้นให้สมบูรณ์ ก็คือการปฏิบัติธรรมะ การปฏิบัติด้วยความขยันของตนเอง ออกแรงเอง เป็นลักษณะชวนขวยท้าน้ำให้ไหลทางชุมชน แล้ว น้ำจะไม่ออกตา คือจะสบายมีความสุข ความสำเร็จในอนาคต ดังกล่าวกันว่า “อยากเป็นคนดังในอนาคต ต้องทรหดในปัจจุบัน” ต้องขยันมีความอดทนมีความทรหด ถ้าอยากให้อนาคตโด่งดัง บางคนถึงกลับกล่าวว่า “ถ้าเหงื่อไม่ตกไม่ได้ดี” นั้นแสดงว่าจะได้ดีนั้นต้องขยันหมั่นเพียรลงแรงด้วยตนเอง ไม่ใช่รอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ดลบันดาล น้ำมนต์ที่แท้จริงก็คือเหงื่อ ไปขอรดตามวัดให้ช่วยรดน้ำมนต์ที่ น้ำมนต์ตามพิธีน้ำมนต์นั้นมันไม่ได้ช่วยอะไร แต่ถ้าน้ำมนต์คือเหงื่อแล้วช่วยได้แน่ เกิดมาเป็นคน ก็ต้องพยายามให้เหงื่อออกอยู่ร่ำไป “คนขยันในหน้าที่การงาน แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ยังดีกว่าคนขี้เกียจ แม้จะมีชีวิตอยู่นาน ๑๐๐ ปี” ต้องแก่งัดเหงื่อด้วยความขยัน ด้วยสติปัญญา ไม่ใช่แกล้งเพราะกินข้าว เมาเพราะอยู่นาน เป็นการแกล้งเปล่า แกล้งฟัดแกล้งแพง ต้องไม่นอนตื่นสาย ไม่อายทำกิน ไม่หมิ่นเงินน้อย ไม่คอยวาสนา ต้องนอนอย่างที่ภาพยนตร์ “ลูกอีสาน” ที่พ่อได้สอนพระเอกชื่อ บักคูณว่า “ลูกเอ๋ยเกิดมาเป็นลูกอีสานแล้วต้องขยัน อย่าให้ใครเขาดูถูกได้ว่า เป็นคนอีสานขี้เกียจสันหลังยาว ลูกต้องขยันคือ ต้องนอนอย่างหมา ตื่นอย่างกา และหากินอย่างไก่” คนขยันเท่านั้นที่จะประสบความสำเร็จหาเงินได้

อนึ่งในการขยันหมั่นทำงานนั้น ถ้าจะให้สำเร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก็อย่าลืมใช้เวลาให้เป็น ต้องเป็นกาลัญญู (ผู้รู้เวลาอันควรไม่ควร) รู้จักใช้เวลาแล้วชีวิตจะมีค่า ยิ่งต้องรู้จักบริหารเวลา แบ่งเวลาให้เป็น ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ตัวอย่างเช่น ต้องแบ่งเวลาให้กับการทำงานในสำนักงาน ส่วนหนึ่ง ให้กับครอบครัวส่วนหนึ่ง ให้กับสังคมส่วนหนึ่ง ให้กับตัวเองส่วนหนึ่ง ให้กับการเรียน ให้กับการร่วมกิจกรรม สำหรับเวลาส่วนตัวนี้อาจแบ่งย่อยออกไปอีก เช่น เพื่อเป็นการเตรียมตัวก่อนไปทำงาน การวางแผนแก้ปัญหาส่วนตัวต่างๆ ฯลฯ เพื่อออกกำลังกาย และเพื่องานอดิเรกตามที่ใจชอบ (แต่ต้องมีประโยชน์) เช่น การปลูกผักสวนครัว การทำสวนหย่อม การอ่านหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

๒. “อา” มาจากคำว่า อารักขสัมปทา แปลว่าต้องมีการรู้จักรักษาหาพูดที่ว่า “งานคือเงิน” นั้นน่าจะใช้ได้อยู่ คนเรานั้นแม้จะมีงาน มีความหมั่นขยันในการทำงานขนาดไหนก็ตาม ถ้าไม่รู้จักเก็บหอมรอมริบไว้บ้าง ได้มาเท่าไรก็จ่ายหมด แม้จะมีรายได้เป็นหมื่นแต่ไม่เหลือเลย จะเป็นคนมีเงินได้อย่างไร ยิ่งถ้าเป็นคนสุรุษสุร่ายแล้ว ก็อย่าหวังเลยว่าจะร่ำรวยขึ้นมาได้ รายได้ไม่สำคัญเท่ารายเหลือ เวลาไปถามเงินเดือนคนอย่าไปถามว่าได้เดือนละเท่าไร ควรถามว่า เหลือเดือนละเท่าไรมากกว่า

ถ้าอยากให้ตนมีฐานะมั่นคงเป็นหลักประกันความสำเร็จทันตาเห็นในชีวิตประจำวันในครอบครัวแล้ว ก็จำเป็นต้องเป็นผู้รู้จักเก็บรักษาบ้างขอให้นึกถึงคำกลอนสอนใจที่ว่า “มีสิ่งพึงประจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน” ถ้าไม่จำเป็นก็อย่าใช้จ่าย เมื่อจำเป็นต้องใช้อย่าเสียดาย อย่าให้เป็นเหมือนเศรษฐีน้ำลายไหลน้ำลายหก เมื่อถึงฤดูมะขามหวานเขานำมาขายงานเกษตรแห่งชาติเพียงกิโลกรัมละ ๕๐-๖๐ บาท เดินผ่านไปผ่านมา น้ำลายหกอยากจะทานมะขามหวานแต่ก็ไม่กล้าซื้อทานทั้งปีหนึ่งๆ เขาจะนำมาขายก็ทั้งยาก อย่างนี้ก็เกินไป ถ้าเก็บเสียจนดิ่งไม่ออก เหนียวเป็นตังเม อย่างนี้ก็เกินไป เพราะจะกลายเป็นคนมีเงินแต่ใช้เงินไม่เป็น นอกจากนี้ยังเป็นคนใจแคบ เข้าสังคมที่ไหนไม่ได้ กลายเป็นคนตระหนี่เห็นแก่ตัวไป “จงอย่าตระหนี่ แต่ให้มีมรรยาต์” เพราะความตระหนี่จะกลายเป็นคนใจแคบใช้เงินไม่เป็น ส่วนความสุร่ยสุร่าย เป็นการจ่ายเกินตัวจ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น จ่ายฟุ่มเฟือย มรรยาต์เป็นทางสายกลางระหว่างความตระหนี่กับความสุร่ยสุร่าย เป็นการรู้จักใช้จ่ายแต่พอเหมาะพอควร คำนึงถึงความจำเป็นและความเหมาะสมกับรายรับ รวมทั้งรู้จักเก็บออมเอาไว้แม้เล็กน้อยก็ตาม อย่าดูหมิ่นเงินน้อย เพราะของใหญ่ต้องมาจากของน้อย จำนวนร้อยมาจากจำนวนสิบ จำนวนสิบมาจากจำนวนหน่วย น้ำที่หยดลงมาทีละหยดๆ ยังสามารถทำให้โอ่งใหญ่เต็มได้ หรือการสะสมของปลวก ปลวกสะสมดินทีละนิดๆ เป็นสัตว์เล็กๆ พอสะสมกันมาเรื่อยๆ สืบต่อกันเรื่อย มีการกระทำที่สืบต่อกันไป จนกลายเป็นจอมปลวกขนาดใหญ่ แม้แต่ช้างก็ทำอะไรมันไม่ได้ การสะสมรักษาทรัพย์เงินทองก็มีลักษณะสะสมในแนวเดียวกันนั้น ขอให้คิดว่า จำนวนน้อย ของน้อยๆ เมื่อเก็บไว้บ่อยๆ เข้าก็มากขึ้นเอง มีตัวอย่างมากมายที่คนมีรายได้น้อย แต่รู้จักเก็บออมจนกลายเป็นเจ้าหนี้ยักษ์ เช่น แยกขายหนังพิมพ์สามารถเป็นเจ้าหนี้ยักษ์คนไทยได้ รู้สึกว่าคนไทยจะกลัวเจ้าหนี้ยักษ์กัน จนคนไทยแค้นแยกมาก ตั้งภาษีขึ้นชื่อว่า “ถ้าเจออยู่กับแยกให้ตีแยกก่อนตึง”

หลัก “อา” นอกจากจะรู้จักรักษารทรัพย์สินหรือเงินทองที่หาได้มาเพราะความขยันแล้ว ยังจะต้องรู้จักเก็บจำข้าวของไว้ในที่มั่นคงให้ห่างจากอันตราย รู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ รู้จักบูรณะซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดหรือเสียหายบางส่วนให้คืนดีดังเดิม รู้จักเสียดายของเป็น ของไม่ควรเสียไม่ปล่อยให้เสีย ของยังพอใช้ได้ไม่ทิ้งเสีย และรู้จักทำให้ผลผลิตประโยชน์ เช่น มีบ้านไม่ได้อยู่เองก็อาจจะให้คนอื่นเช่าอยู่ หรือมีนามีสวนก็ทำเองบ้าง ให้คนอื่นเช่าบ้าง นับว่าเป็นวิธีที่จะช่วยให้ประหยัดเพราะ “เศรษฐกิจในบ้านคือการรู้จักประหยัด เศรษฐกิจนอกบ้านคือการหาอัฐ”

นอกจากนี้หลัก “อา” ยังหมายถึงการรักษางานของตัว รักษาระดับผลการเรียน การศึกษาของตัวไม่ให้เสื่อม ด้วยการเพิ่มความขยัน เพิ่มสมรรถภาพ เพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มความรับผิดชอบ เพิ่มความขยันหมั่นเพียร และการวางแผนเพื่อความก้าวหน้า เป็นต้น

๓. “กะ” มาจากคำว่า กัลยาณมิตรตตา แปลว่า ต้องมีเพื่อนดี คือเลือกคบคนดีเป็นเพื่อน คนเราเกิดมาไม่ใช่ว่าจะอยู่คนเดียวได้ตลอดไป ก็ต้องมีการคบค้าสมาคมกับคนอื่น ต้องทำงาน

ร่วมกัน ต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันบ้าง ในสถานการณ์ชีวิตประจำวันก็ต้องคบคนเป็นเพื่อน ต้องมีเพื่อน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตมากเหมือนกัน คนที่ได้ดี เจริญก้าวหน้าในการศึกษาเล่าเรียน ในชีวิตการงานก็เพราะเพื่อนก็มีมากและกลายเป็นคนชั่ว ล้มเหลว สอบตก ถูกไล่ออกจากงานเพราะ เพื่อนก็ไม่ค่อยเหมือนกัน การจะคบใครก็ต้องดูให้ดีเหมือนเราจะซื้อข้าวของเครื่องใช้ ดังที่กล่าวว่า “คบคนก็ต้องดูหน้า ซื้อผ้าก็ต้องดูลาย ดูนางดูถึงแม่ยาย”

เพราะฉะนั้น จะคบใครเป็นเพื่อน ก็ต้องดูกันให้ถี่ถ้วนก่อน เพื่อนก็เป็นเสมือนสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตเรา ถ้าไปได้เพื่อนที่เป็นนักเลงการพนัน นักเลงสุรา หรือนักเลงผู้หญิง เป็นต้นแล้ว ในที่สุดเพื่อนผู้นั้นก็จะชักจูงเราไปเป็นนักเลงต่างๆ ดังกล่าวไปด้วย ถึงเราจะมีใจเข้มแข็งไม่คล้อยตาม เขาได้ก็ตามแต่ความเชื่อถือในวงสังคมจะลดลงไป การมีเพื่อนดีก็เหมือนกับผ้าที่ห่อของหอม ที่จริงตัว มันไม่หอม แต่ไปห่อของหอมเข้า ก็ทำให้หอมไปด้วย ส่วนการมีเพื่อนชั่วก็เหมือนกับใบไม้ห่อปลาเน่า ใบไม้ไม่มีปัญหาอะไร แต่ไปห่อปลาเน่าก็เลยเหม็นไปด้วย ไม่เป็นที่ปรารถนาของคนอื่น ข้อนี้ก็ฉันใด การคบเพื่อนก็ฉันนั้น คบคนเช่นใดเป็นเพื่อนก็มักจะเป็นเช่นนั้น ดังที่ว่า “คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วพาตัวพราลัย” และ “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล”

ในชีวิตการงานก็จะมีเพื่อนร่วมงาน ที่บ้านก็จะมีเพื่อนบ้าน เข้าสังคมก็จะมีเพื่อนๆ หรือ เพื่อนคนนั้นอาจจะจะเป็นเพื่อนในหลายสถานที่ก็ได้ จึงต้องระมัดระวังเลือกคบให้ดี ถ้าไม่ดีเขาเป็นคนชั่ว แล้ว ก็ควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลทีเดียว เพราะเป็นอันตรายต่อชีวิต เกียรติยศ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน เงิน ทองของเรา มาก เงินทองที่ได้มาจากการขยันทำงานและเก็บหอมรอมริบเอาไว้วันนั้น ถ้าคบเพื่อนชั่วแล้ว ก็อาจจะถูกเขาเอามาใช้อย่างสุรุ่ยสุร่ายในการกินดื่ม หรือใช้จ่ายไปในทางอบายมุขต่างๆ แม้จะมีเงิน มากมายสักเท่าไร หรือเป็นคนร่ำรวยเป็นเศรษฐี หรือมีทรัพย์สินสมบัติมากมายก็ตาม ในไม่ช้าก็จะค่อยๆ หมดไปเพราะมีเพื่อนชั่ว เพราะฉะนั้นหลักความสำเร็จทันตาเห็นที่สาม คือ “กะ” ท่านจึงย้ำมากกว่า “ต้องมีเพื่อนดี” จะได้เอื้ออำนวยส่งเสริมต่อหลักความสำเร็จข้อที่หนึ่งและสองที่ได้กล่าวมาแล้ว เพื่อน ที่ดี ถ้าหากมากไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ไม่ต้องการปริมาณ แต่ขอให้คุณภาพก็พอ

เพื่อนดีที่เรียกว่า “กัลยาณมิตร” นั้น จะต้องมียกย่องดังนี้ คือ

๑) มีอุปการคุณ กล่าวคือ เวลาเพื่อนฝูงประมาท ก็ทำหน้าที่ป้องกัน ช่วย ป้องกันทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนที่มัวเมาประมาท เวลาที่มีภัยอันตรายสามารถเป็นที่พึ่งพำนักได้ เมื่อมี ธุระช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก

๒) ร่วมสุขร่วมทุกข์กันได้ กล่าวคือ ไม่ขายความลับของตนแก่เพื่อน ปิดความลับ ของเพื่อนไม่ให้แพร่พราย ไม่ละทิ้งในยามตกทุกข์ได้ยาก แม้ชีวิตก็อาจเสียสละให้เพื่อนได้

๓) แนะนำประโยชน์ให้ กล่าวคือ พุดจาแนะนำพร้าสอนตักเตือนไม่ให้ทำความชั่ว แนะนำให้ประพฤติปฏิบัติความดี ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง บอกวิธีที่จะหาความสุขความสงบอย่าง แท้จริงในชีวิตปัจจุบันให้

๔) มีความรักใคร่ กล่าวคือ เวลาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย ได้เลี้ยงคนที่
พุดดิเตียนเพื่อน รับรองคนที่สรรเสริญเพื่อน

การจะรู้ว่าใครเป็นเพื่อนดีหรือเพื่อนไม่ดีนั้น ก็คงต้องเอาลักษณะทั้ง ๔ ดังกล่าวมานี้ ไป
เป็นแนวในการพิจารณาตัดสิน อาจจะต้องสมบูรณ์ ๑๐๐ % แต่ก็ขอให้ชั่งน้อยหน่อย ก็อาจจะช่วย
ได้ อย่าลืมว่าการจะได้รับความสำเร็จทันตาเห็นในชีวิตปัจจุบัน การมีเพื่อนดีนั้นว่ามีส่วนสำคัญมาก
ดังกล่าวมาแล้ว

๔. “สะ” มาจากคำว่า สมชีวิตา แปลว่า ต้องเลี้ยงชีวิตพอสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หา
ได้มา เมื่อขยันทำงาน “งานคือเงิน” ตามหลักความสำเร็จทันตาเห็นที่หนึ่ง รู้จักรักษาเก็บออมตาม
หลักความสำเร็จทันตาเห็นที่สอง และมีเพื่อนดีตามหลักความสำเร็จทันตาเห็นที่สามแล้วจะมีความสุข
ความสำเร็จได้ ก็ต้องรู้จักเลี้ยงชีวิตดังที่เขาว่ากันว่า “ทำมาหาเลี้ยงชีพ” แต่การเลี้ยงชีวิตนั้น ก็ต้อง
อาศัยการใช้จ่ายเงินที่หาได้มาโดยสุจริต สัมมาชีพจะต้องใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงชีวิตให้พอเหมาะพอสมควร
แก่กำลังทรัพย์หามาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ไม่ใช่ฟุ่มเฟือยนัก เวลาต้องการอะไร ให้คำนึงถึงกำลังทรัพย์
ที่จะซื้อหามาได้ ตามความจำเป็นที่บังเกิดขึ้น ถ้าน้อยหรือหาไม่ได้ก็น้อยก็ควรอดทนของฟุ่มเฟือย
ต่างๆ จะต้องรู้จักประมาณตน ฐานะของตน กำลังทรัพย์ของตน รู้จักกำหนดรายได้รายจ่ายว่าฝ่ายละ
เท่าไร เป็นรายวันก็ตาม เป็นรายเดือนก็ตาม เป็นรายปีก็ตาม ใช้จ่ายบริโภคไม่ให้เกินรายได้ ถ้าหา
ได้มากก็เขยิบการเลี้ยงชีพให้ได้ความสุขสำราญตามกำลังทรัพย์ แต่ควรแบ่งเก็บไว้เป็นทุนรอนตาม
ส่วน เมื่อมีเหตุฉุกเฉินขึ้น เช่น เจ็บไข้ จะได้ใช้การจริง ความรู้จักประมาณเท่านั้นแหละจะทำให้มี
ความสุขความสำเร็จประโยชน์ได้ แต่ก็มักปรากฏว่า คนโดยมากไม่รู้จักประมาณ มีน้อยแต่พยายามใช้
ให้มาก พยายามเอาอย่างคนที่มั่งเงินมาก เขามีได้ ฉันก็ควรมีและทำได้เช่นกัน โดยไม่คำนึงถึงอัตรา
ของตนเองเสียก่อน เป็นประเภทที่เรียกว่า “รสนิยมสูง รายได้ต่ำ” บางที่ดูเย็นไม่มีอะไรมาก มีน้ำปลา
๓ ขวด มีส้ม ๒-๓ ลูก เปิดประตูก็กลิ้งลูกกลิ้งๆ อุตส่าห์ไปดาวน์เขามา บางที่ต้องดึงสายไฟออก
เสียบไว้ก็เปลืองไฟ ไม่มีของแพงพอ เพราะความอยากใหญ่แต่กระเป๋าสตางค์ไม่ใหญ่ตาม บางที่เขาต้อง
มายืดคืนไป เพราะไม่มีความสามารถส่งงวดก็ยิ่งเดือดร้อน ก็ยิ่งจนมากขึ้น อย่างที่เขาว่า “คนจนทำตัว
เป็นคนรวย ก็ยิ่งจน” พวกนี้เป็นประเภทที่เห็นข้างขึ้น ขี้ตามข้าง เห็นเหมืองกว้างจะเอากว้างอย่าง
เหมือง เห็นโคใหญ่ ตัวเองเป็นอึ่ง ก็จะพยายามจะแบ่งให้มันโตเท่าโค เดียวก็ท้องแตกตาย เห็นช้างอ้วน
พีมื้ออาหารกินดี ก็อยากจะอ้วนพืเป็นช้าง ทั้งๆ ที่เป็นหมูก็อ้วนพืติดอยู่แล้ว

แสดงให้เห็นว่าความเกินตัวของสัตว์และคนมีอยู่ โดยเฉพาะคนแล้ว ยิ่งเกินตัวมาก
ความเพียงพอจะไม่ค่อยมี ความอยากความเพียงพอจะไม่มีที่สิ้นสุด ดังที่เขาว่าสำหรับคนแล้ว
เมืองพอไม่มี มีแต่เมืองพล ก็น่าจะจริง การสนองความอยากต่อให้ภูเขาทั้งลูกกลายเป็นทองทั้งแท่งมัน
ก็ไม่พอ ต่อให้หยดฝนที่ตกลงมาแต่ละหยดกลายเป็นเหรียญ ๕ บาท มันก็ไม่พอ จะต้องขอเขยิบให้
เป็นหยด ๒๐ บาท เมื่อได้หยดละ ๒๐ บาท แล้วก็ต้องขอเขยิบขึ้นไปอีกว่า ขอให้กลายเป็นหยดลงมา

เป็นใบแดงๆ เมื่อได้ใบแดงๆ แล้ว ก็คงจะเขยิบขึ้นไปเป็นใบสีม่วงคือใบละ ๕๐๐ บาท เป็นเช่นนี้เรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด แม่น้ำที่เรายอมรับว่าไม่มีที่สิ้นสุดแล้ว ตัณหาหรือความอยากของคนเราก็น่าจะยิ่งกว่าแม่น้ำเสียอีก ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสเอาไว้ว่า “นตถิทนุหสา นที แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี” ชนิดที่ถมเท่าไรไม่รู้จักเต็ม ถ้าตามใจตนเอง ตามใจกิเลส คือตัณหาแล้ว อย่าว่าแต่เงินพัน เงินหมื่นเลย เงินล้านหลายๆ ล้านก็หาสนองกิเลสตัณหาไม่ได้ ไม่รู้จักสิ้นสุด เมื่อรู้ตัวว่าไม่อาจสนองกิเลสได้อย่างแน่นอนเช่นนี้แล้ว ก็ควรจะระงับกิเลสไว้ อย่าพยายามตามใจมันมากนัก ถ้าตามใจมันมากในที่สุด เมื่อไม่พอก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขา พอเงินเดือนออก เจ้าหนี้ก็มาทวงเต็มไปหมด มีตัวอย่างมากมายน่าละอาย จิตก็ต้องกระสับกระส่าย มองหน้าใครไม่ติด เตือนรื้อนอยู่ตลอดเวลา แล้วร้อนอะไรจะเท่าเทียมกับ “ร้อนเพราะความเป็นลูกหนี้” พระพุทธองค์ตรัสว่า “การกู้หนี้ยืมสิน เป็นทุกข์ในโลก” ฉะนั้นถ้าขึ้นตามใจกิเลส ก็ย่อมหนีความเดือดร้อนไม่พ้นแน่ เพื่อหลีกเลี่ยงความเดือดร้อนดังกล่าว และเพื่อความสำเร็จในชีวิตประจำวันชนิดทันตาเห็น จะต้องรู้จักประมาณการครองชีพนั่นเอง จงครองชีพให้สมฐานะของตัว อย่าสุรุ่ยสุร่าย แต่จงรู้จักผ่อนปรนเลี้ยงตนให้มีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้^{๑๕}

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

องค์กรใดๆ ก็ตามจะประสบผลสำเร็จได้ ทรัพยากรที่เป็นที่ยอมรับกันว่ามีความสำคัญสูงสุดต่อองค์กรก็คือ ทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล หากองค์กรใดมีทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถแล้ว องค์กรนั้นก็ย่อมมีโอกาสประสบผลสำเร็จได้มากกว่าองค์กรที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพด้อยกว่า

๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานในด้านต่างๆ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาองค์กร สังคม อีกทั้งยังเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศอีกด้วย ดังนั้นควรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมนุษย์ จึงได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่า และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๑๖} ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น

^{๑๕} คุณ โทชันท์, พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๙-๒๕.

^{๑๖} ภัฏฐา แฉ่ใจว, การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการใช้ทฤษฎีธรรมาภิบาลพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของร้อยเอก ศาสตราจารย์ ดร.จิตรจำนง สุภาพ, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

บรรยงค์ โตจินดา ได้กล่าวถึง วิวัฒนาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบ่งออกเป็นหลายยุค ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ยุคดึกดำบรรพ์ จุดกำเนิดของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยุคดึกดำบรรพ์อาจกล่าวได้ว่า มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่เริ่มรู้จักใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้ในการดำรงชีวิต เมื่อมนุษย์รู้จักประดิษฐ์เครื่องใช้ต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้ความชำนาญให้แก่ญาติพี่น้อง พวกพ้องของตน ซึ่งเป็นวิธีช่วยให้การปฏิบัติงานได้ผลดีขึ้นเกิดการเรียนรู้จากชนรุ่นหนึ่งถึงชนอีกรุ่นหนึ่ง ในระยะแรกเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่เป็น ระบบการที่เป็นระบบ แต่เป็นการพัฒนาด้านฝีมือ โดยถ่ายทอดความรู้ตามธรรมชาติ

๒. ยุคเริ่มประวัติศาสตร์ ยุคนี้เป็นยุคที่มนุษย์มีอารยธรรมสูงขึ้น ดังปรากฏจากแหล่งกำเนิดอารยธรรมที่สำคัญๆ ของโลก เช่น กรีก โรมัน อียิปต์ จีน อินเดีย เป็นต้น กำเนิดช่างฝีมือประจำสำนักและตระกูลต่างๆ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นลักษณะการฝึกงาน (Apprenticeship) โดยผู้ที่รับการฝึกอบรมจะได้รับการสอนงานและกินอยู่เสรีที่บ้านครูหรือนายจ้าง

๓. ยุคสมาคมช่าง (Gild) การอบรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้มีการพัฒนาขึ้นตามวิวัฒนาการของอุตสาหกรรม ซึ่งในระยะต่อมาได้มีการรวมตัวของช่างฝีมือเป็นสมาคมวิชา ชีพ (Trade-guild) เพื่อรักษาผลประโยชน์ของบรรดาช่างฝีมือที่เป็นสมาชิกเน้นการฝึกอบรมด้านงานช่างฝีมือ มีสินค้าให้เลือกมากมาย ความสามารถในการเพิ่มผลผลิตทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เข้ามามีบทบาทสำคัญ จนมีแนวความคิดในเรื่องของทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดในองค์การ^{๑๗}

นอกจากนั้น **บรรยงค์ โตจินดา** ได้กล่าวถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นหมายถึงนโยบายการพัฒนานระยะยาว เริ่มตั้งแต่เกิด เข้าโรงเรียน ได้รับการฝึกฝนอบรม จนกระทั่งทำงานก็ยังคงมีการฝึกฝนอบรมอยู่ การพัฒนานคนนั้นต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และมีขั้นตอนต้องเริ่มจากอายุ ๐-๑๐, ๑๐-๑๕, ๑๕-๒๐, ๒๐-๖๐. การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะ จะต้องถูกสร้างขึ้นมากในองค์การแต่ต้องสร้างขึ้นมากตั้งแต่เกิด โดยการปลูกฝังทางด้านวินัย ความคิดระบบการศึกษา หากจะพิจารณาว่าเหตุใดคนญี่ปุ่นจึงมีวินัยที่ดี จะพบว่าเขาปลูกฝังมาตั้งแต่เกิด ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มั่งคั่งมาก ทั้งที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ แต่เขาลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ทั้งนี้เพราะเขาเห็นความสำคัญในการพัฒนานคนให้มีคุณภาพ และใช้การพัฒนานคนเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาประเทศ

ภาวการณ์เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจโลก ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ ที่มีผลกระทบต่อการกระบวนการผลิตและการบริโภคทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็น เพราะคน

^{๑๗} บรรยงค์ โตจินดา, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๖.

ในยุคนี้ต้องมีความสามารถและปัญญาในการจัดการรวมทั้งทักษะใหม่ๆ อีกทั้งประเทศไทยเป็นประเทศเปิด จึงต้องแข่งขันอยู่ตลอดเวลาการพัฒนาในอดีตนั้นเน้นด้านการสะสมทุนและการสนับสนุนการส่งออก ซึ่งมีได้ก่อเกิดความมั่งคั่งกับประเทศในระยะยาว เราต้องไม่มองการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในมุมแคบๆ และแยกออกจากกลยุทธ์ในการพัฒนา เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาอีกต่อไป หากต้องพิจารณาในแง่ของการเพิ่มผลิตภาพของแรงงาน การรักษาความได้เปรียบทางการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาดต่างประเทศและการปรับปรุงสถานะทางเศรษฐกิจโดยรวม ไม่เช่นนั้นเราจะต้องตามแก้ไขปัญหาไม่สิ้นสุด เช่น เมื่อเกิดภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ เริ่มด้วยการส่งออกตกต่ำตามมาด้วยความผันผวนทางการเงิน ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้นมาวิเคราะห์จริงๆ แล้วต้นปัญหามาจากคน

ในอดีตการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ เชื่อว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประมาณการทางด้านอุปสงค์และอุปทานเท่านั้น แต่ในปัจจุบันไม่เป็นเช่นนั้นอีกแล้ว เนื่องจากการที่จะทำให้อุปสงค์แรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาที่มีความสมดุลกับอุปทานแรงงานซึ่งต้องใช้เวลาในการผลิต ให้มีคุณภาพจะเป็นไปได้ยากมาก ซึ่งจะเห็นได้จากวิธีการแบบเก่าที่ใช้ในการประมาณการอุปสงค์และอุปทานแรงงาน ทำให้พลาดเป้าหมายไปอย่างมาก (ศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนที่ ๗ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่ต้องปรับแผนในที่ ๘) อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวก็ยังมีประโยชน์อยู่โดยเฉพาะเมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นประโยชน์กับการวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลจะต้องกำหนดทิศทางที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในอนาคตเพื่อวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกัน^{๑๘}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือ เป็นทุน เป็นปัจจัยใน การที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ส่วนการพัฒนามนุษย์โดยมองคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความหมายว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของเขาเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมาย จุดหมายของชีวิตคือ ความสุข อิสระภาพ ความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล^{๑๙}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๒๐} ได้อธิบายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอน

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๗.

^{๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมวดศึกษาสาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๕๑.

^{๒๐} พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

ให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษาอบรมไปตามจริต ๖ และที่สำคัญคือ พระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร เมื่อบวชเข้ามาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนบรรพชาครบ ๕ พรรษา

อำนาจ แสงสว่าง ได้กล่าวไว้ใน “การจัดการทรัพยากรมนุษย์” ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การวางแผนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อจัดการให้มีการพัฒนาระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินขององค์กร โดยใช้วิธีการฝึกอบรม การให้ความรู้และจัดโปรแกรมการพัฒนาพนักงานให้มีโอกาสได้รับความก้าวหน้าในอาชีพสำหรับในอนาคต^{๒๑}

มัลลี เวชชาชีวะ ได้ให้ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงการวางแผนล่วงหน้าเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ขององค์กรเป็นรายบุคคล ให้เขามีความพร้อมที่จะทำงานในหน้าที่ของ เขาให้ได้ผลดีแก่องค์การมากที่สุด^{๒๒}

พยอม วงศ์สารศรี ได้ให้ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การทำให้มีคุณภาพมากขึ้น ในกรณีเกี่ยวกับบุคคลก็คือ การดำเนินการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบให้มีคุณภาพประสบผลสำเร็จเป็นที่พอใจแก่องค์การ^{๒๓}

วิชัย โสสุวรรณจินดา ได้ให้ความหมาย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหา คัดเลือกและบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งสนใจการพัฒนา การบำรุงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กรสามารถเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ เพื่อการทุ่มเทการทำงานให้กับองค์กร และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๒๔}

^{๒๑}อำนาจ แสงสว่าง, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๐), หน้า ๒๙๖.

^{๒๒}มัลลี เวชชาชีวะ, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพฯ : สำนักวิจัย สถาบันพัฒนาบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๑.

^{๒๓}พยอม วงศ์สารศรี, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๓๘), หน้า ๑.

^{๒๔}วิชัย โสสุวรรณจินดา, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพฯ : VJ. พรินต์, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

สมชาย หิรัญกิตติ ได้ให้ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง บุคคลซึ่งมีความพร้อม มีความจริงใจ และสามารถที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร หรือเป็นบุคคลในองค์กรที่สามารถสร้างคุณค่าของระบบการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ดังนั้นองค์กรจึงมีหน้าที่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ปฏิบัติงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งต้องใช้การวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์เข้ามาช่วย^{๒๕}

บุญเลิศ ไพรินทร์ ให้ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งมวลอันอาจได้แก่การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะครอบคลุมกระบวนการจัดการศึกษาให้ทุกคนและทุกระดับได้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและทัศนคติอันพึงปรารถนาของสังคมและประเทศชาติและรวมถึงการฝึกอบรม การสอนงานการสับเปลี่ยนหมุนเวียน หรือแม้แต่กระบวนการในการพัฒนาตนเองอีกด้วย^{๒๖}

อำนาจ เจริญศิลป์ ได้ให้ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพดีขึ้น ต้องพัฒนาในด้านร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆ กัน นอกจากนั้นจะต้องให้มนุษย์มีความรู้คู่กับคุณธรรมด้วย จึงจะเป็นคนที่สมบูรณ์หรือความเป็นมนุษย์ออกไปอยู่ในสังคมได้ และเมื่อมนุษย์มีความรู้แล้ว ต้องนำไปปฏิบัติ ฝึกฝนให้เกิดผลดีคือ มีประสบการณ์ดีนั่นเอง ประสบการณ์ดี ความรู้ดี มีคุณธรรมดี และมีความสามารถสูง มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรใช้เป็นหลักในการจัดการทรัพยากรมนุษย์^{๒๗}

สมาน รังสียกฤษฎ์ ได้อธิบายความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานดีขึ้น ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน อันเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการในการทำงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน^{๒๘}

^{๒๕} สมชาย หิรัญกิตติ, *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*, (กรุงเทพฯ : บริษัท ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๒๖} บุญเลิศ ไพรินทร์, *พฤติกรรมกรรมการบริหารงานบุคคล*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๓๘), หน้า ๕.

^{๒๗} อำนาจ เจริญศิลป์, *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๖.

^{๒๘} สมาน รังสียกฤษฎ์, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล*, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สวัสดิการสำนักงาน ก.พ., ๒๕๓๕), หน้า ๘๒.

สมพงษ์ เกษมสิน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาบุคลากรว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นกรรมวิธีต่างๆ ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น^{๒๙}

สุจิตรา ธนानันท์ ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องของกลไกที่จะช่วยให้การดำเนินงานทั้งในด้านองค์การ และด้านบุคลากรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จสู่องค์กรหรือหน่วยงานโดยรวม หรืออาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับตัวบุคคลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมและมุ่งให้องค์การที่มีจุดเน้นของการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์การที่ต้องการเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง การพัฒนาที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์แก่บุคลากรขององค์การเพื่อให้มีความพร้อมที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์การ การพัฒนาเป็นการลงทุนในระยะยาวขององค์การเพื่อหวังผลในอนาคต^{๓๐}

ฟิลลิปโป (Flippo) ได้กล่าวถึง “การพัฒนาบุคลากร” หมายถึงการเพิ่มทักษะด้วยการฝึกอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง^{๓๑}

แม็กกินสัน (Megginson) ได้กล่าวถึง “การพัฒนาบุคลากร” หมายถึงการดำเนินความพยายามใดๆ ที่จะทำให้สมรรถภาพเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละคนสอดคล้องกับงานในหน้าที่ที่บุคคล^{๓๒}

นาเลอร์ (Nadler) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่า หมายถึงเป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบและต่อเนื่องกิจกรรมที่จัดจะกำหนดให้สิ้นสุดในเวลาที่เหมาะสม และสามารถสร้างกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างดี ซึ่งกิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การในสังคม ตอบสนองความต้องการของการพัฒนาคนในองค์กรและสังคม^{๓๓}

^{๒๙} สมพงษ์ เกษมสิน, *การบริหารงานบุคคลแผนใหม่*, พิมพ์ครั้งที่๓, (กรุงเทพมหานคร : ที่โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑), หน้า๑๒.

^{๓๐} สุจิตรา ธนานันท์, *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า๒๒.

^{๓๑} Flippo, Edwin B. *Management: A Behavioral Approach*. Boston : Allyn & bacon, 1971 (อ้างถึงใน บุญเรือง พรหมสิทธิ์, ๒๕๔๐), หน้า ๘.

^{๓๒} Megginson, Leon C. *Personnel, A Behavioral Approach to Administration*, Homewood: Richard D Lrwin, 1969 : P. 307.

^{๓๓} Nadler, Leonard. *Designing training program : The critical events model*. Reading, Mass. Addison – Wesley, 1982 : P. 12.

แพ็ค (Pace) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงกิจกรรมที่จะนำมา ซึ่งคุณภาพและความสามารถในการผลิตของพนักงาน และนำมาซึ่งความพอใจงาน ระหว่างพนักงาน หัวหน้างานและพนักงานอื่นๆ โดยการพัฒนาต้องทำทั้งระดับปัจเจกบุคคล (Individual Development) ระดับองค์กร (Organization Development) การพัฒนาอาชีพ (Career Development)^{๓๔}

รัสเซลล์ ซี สเวนบูรี (Russell C. Swansbury) ได้กล่าวถึง “การพัฒนาบุคลากร” หมายถึงการศึกษาของบุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ในเรื่องเทคนิคและวิชาชีพ เพื่อยกระดับความสามารถให้ทันต่อความก้าวหน้าของวิชาการเพื่อสนองความพึงพอใจในเรื่องความอยากรู้ อยากเห็นของบุคคลนั้น^{๓๕}

สรุปได้ว่า ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่กล่าวมานั้นการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์นั้นหมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารมุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การอย่างเต็มความสามารถ โดยใช้ทั้งกลยุทธ์และทักษะเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการวางแผนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเพื่อจัดการให้มีการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติ งานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินขององค์การ โดยใช้วิธีการฝึกอบรม จัดกิจกรรมที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ ชอบ อันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไปได้

๒.๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความอยู่รอด และความมีประสิทธิภาพขององค์การ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่มีคุณค่าต่อความสำเร็จขององค์การในยุคของการแข่งขัน จำเป็นที่องค์กรจะต้องมีนโยบาย และแผนการที่ให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาและด้านการฝึกอบรม จึงทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรูปแบบต่างๆ ดังนี้

^{๓๔} Pace.RW.Smith. **Human Resource Development**. New Jersey : Prentice Hall, 1991: P. 7.

^{๓๕} Russell C. Swansburg. In **Service Education**. New york: G.D. Putmen Sons, 1968 : P. 47.

ธงชัย สมบูรณ์ ได้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญอยู่ ๒ ประการ^{๓๖} คือ.

๑. แนวคิดแบบดั้งเดิม เป็นแนวคิดที่มีมาแต่เดิมว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้เกิดขึ้นค่อนข้างชัดเจนในช่วงที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ และต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้มีการนำเอาเครื่องจักรเข้ามาใช้ในการอุตสาหกรรม เครื่องจักรกลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนายจ้าง ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นลักษณะการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เน้นอำนาจนิยม โดยที่ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ ไม่ให้ความสำคัญของศักดิ์ศรีของความเป็นคน คนเปรียบเสมือนเพียงส่วนประกอบของเครื่องจักร เป็นการบริหารที่เน้นให้ความสำคัญแก่เครื่องจักร ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาเครื่องจักรมักจะสูงกว่าค่าใช้จ่ายในการจ้างคน ผู้บริหารใช้อำนาจควบคุมผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดผลผลิตตามที่ผู้บริหารต้องการ ซึ่งเหตุการณ์บริหารแบบนี้ใช้ในระยะที่สังคมเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมใหม่ๆ ระยะแรกผู้บริหารสามารถประสพผลตามที่ต้องการ เพราะคนงานในสังคมอุตสาหกรรมช่วงแรกๆ นั้นมีฐานะยากจนอดอยากมาก ต้องนำเอาแรงงานของตนออกขายเพื่อแลกกับอาหาร ที่อยู่ ยารักษาโรค เสื้อผ้า ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของผู้ใช้แรงงานและครอบครัว ถ้าพิจารณาในเรื่องของจิตใจแล้วเห็นได้ชัดว่าผู้ใช้แรงงานภายใต้การจัดการมนุษย์ ในองค์กรที่เน้นอำนาจนิยมได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจมาก เมื่อผู้ใช้แรงงานสามารถรวมพลังกลุ่มได้พร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ขยายวงกว้างขวาง ผู้ใช้แรงงานมีความรู้มากขึ้น ลักษณะการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เน้นอำนาจนิยมก็ถูกทำลายลงไป

รูปแบบต่อมาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรก็ คือแบบบิดาปกครองบุตร เป็นการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เกิดขึ้นหลังจากงานบริหารบุคคลที่เน้นอำนาจนิยม ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือหาทางให้การจัดการมนุษย์ในองค์กรไปได้รอดในสมัยนั้น ลักษณะสำคัญของการจัดการมนุษย์ในองค์กรแบบนี้ คือ องค์กรมีลักษณะเป็นครอบครัว บิดาคือ นายจ้าง บุตรคือ ผู้ใช้แรงงาน บิดาเป็นผู้ดูแลความประพฤติ อบรมสั่งสอนบุตรซึ่งยังพึ่งตัวเองไม่ได้ การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องต่างๆ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ อยู่ในอำนาจของบิดา การลงโทษอาจรุนแรงถึงขั้นให้ออกก็ได้ การบริหารลักษณะนี้อาจช่วยแก้ปัญหาการบริหารชนิดแรกได้ในระยะแรกๆ แต่ต่อมาบุตรหรือผู้ใช้แรงงานเริ่มรู้สึกอึดอัดไม่พอใจในการปกครองของบิดาหรือนายจ้าง เพราะว่าบุตรได้รับการปฏิบัติเสมือนคนไร้ความสามารถ คือ ต้องอยู่ในความควบคุมของบิดาตลอดเวลา กล่าวคือ บิดายังเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดเหมือนการบริหารที่เน้นอำนาจนิยม ต่างกันเพียงเล็กน้อยคือ องค์กรมีลักษณะเป็นครอบครัวทำให้รู้สึกว่าย่อนโยนกว่า ส่วนบิดาหรือนายจ้างแสดงความลำเอียงให้เห็นชัดเจน พอใจบุตร

^{๓๖} ธงชัย สมบูรณ์, การบริหารและจัดการมนุษย์ในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : ปราชญ์สยาม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗, ๒๒ -๒๗, ๓๓-๓๗.

คนใดมาก็ตอบแทนมาก ไม่ให้ความเสมอภาค กล่าวคือ ยังไม่มีกฎเกณฑ์แบบแผนปฏิบัติเพื่อความยุติธรรมและความเสมอภาค ข้อหนึ่งใจของผู้เป็นบิดา หรือนายจ้างก็คือ บุตรไม่เห็นความหวังดีของบิดาเมื่อบิดาให้ ค่าตอบแทน ค่าจ้างพิเศษก็จะพอใจ ฉะนั้นเมื่อบิดาต้องการความร่วมมือสูงก็ต้องจ่ายให้บุตรเหล่านั้นสูง บิดาไม่สามารถทราบหรือคาดคะเนค่าใช้จ่ายได้ทั้งต้องเพิ่มผลประโยชน์ให้บุตรตลอดเวลา ทำให้บิดาหรือนายจ้างต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง การบริการบุคคลแบบบิดาปกครองบุตรจึงค่อยๆ หายไปจากสังคมอุตสาหกรรม

เมื่อการบริหารจัดการในลักษณะบิดาและบุตร ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรส่วนใหญ่ได้แล้ว ก็มีระบบของการจัดการอีกแบบหนึ่งคือการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เน้นระบบราชการหรือลัทธิสำนักงาน (Bureaucracy) เป็นลักษณะการปกครองหรือการบริหารตามลำดับชั้น มีกฎระเบียบข้อบังคับ มีการกวัดข้นเข้มงวด มีการเลือกเฟ้นผู้ปฏิบัติงาน มีการเขียนกฎเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษร ตลอดจนมีการเก็บรักษาเอกสาร แนวคิดของการจัดการมนุษย์ในองค์กรแบบนี้เห็นได้ชัดเจนคือ ต้องมีระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนมีการควบคุมอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เริ่มเข้มงวดในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เพราะนักบริหารงานบุคคลได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดจากการจัด การตามแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งเชื่อว่าคนเรานั้นยังไม่ดีพอ ไม่ชอบทำงาน ไม่รับผิดชอบ จึงต้องสร้างกรอบคือระเบียบให้เดินตาม นอกเหนือจากการมีระเบียบและมีการควบคุมแล้ว ยังต้องพยายามหาแรงจูงใจกระตุ้นให้ทำงานให้ได้ผลผลิตมากขึ้น โดยการเอารายได้มาล่อใจมีการจ้างงานเป็นชิ้นไม่จ้างตามเวลา แต่ต่อมาเมื่อมีการทดลองของ Elton Mayo ความคิดหลังนี้จึงก็ต้องล้มเลิกไป

รูปแบบต่อมาของการจัดการมนุษย์แบบระบบราชการที่เห็นได้ชัดในประเด็นต่อคือ มีการคัดเลือกผู้มีความสามารถสูงสุดเข้ามาปฏิบัติงานและบรรจุคนให้เข้าทำงานเพื่อมีประสิทธิ ภาพในการทำงานสูงสุด โดยพยายามให้นักจิตวิทยาเข้ามาช่วยสร้างแบบทดสอบเพื่อเป็นเครื่องมือในการคัดเลือก มีการเขียนกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ นั้นเป็นลายลักษณ์อักษร และเก็บไว้อย่างเป็นระเบียบ พร้อมทั้งเริ่มเก็บเอกสารข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับบุคคลโดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่บุคคลขึ้นดำเนินการเก็บเอกสารระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อแสดงความชัดเจนให้เป็นที่ยอมรับทั้งฝ่ายนายจ้างและผู้ใช้แรงงาน อันเป็นผลดีแก่ทั้งสองฝ่าย เช่น กฎเกณฑ์การขึ้นเงินเดือน ผู้ใช้แรงงานสามารถทราบถึงขั้นตอนการได้รับเงินเดือนของตนเองนายจ้างก็สามารถคาดคะเนค่าใช้จ่ายได้ รอดพ้นจากการชู้เอาเงินเดือนขึ้นจากผู้ใช้แรงงานที่มีความสามารถ

ลักษณะต่อมา เป็นการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่มีผู้บริหารเป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ผู้บริหารงานบุคคลมีฐานะเป็นตัวกลางระหว่างนายจ้างกับผู้ใช้งาน หรือผู้บริหารระดับสูงกับผู้ใช้งาน ผู้ใช้แรงงานมักจะมององค์กรของตน เช่น สหภาพแรงงานหรือคณะกรรมการลูกจ้างเป็นที่รวบรวมความคิดเห็น ความต้องการของผู้ใช้แรงงาน และเสนอข้อมูลนั้นๆ ต่อผู้บริหาร ผู้บริหาร งานบุคคลเป็นตัวกลางดังกล่าว ฉะนั้นดูเหมือนผู้บริหารงานบุคคลมีอำนาจมากแต่อันที่จริงการปฏิบัติ งานใน

ฐานะตัวกลางนั้นเป็นเรื่องยากมากเพราะจะต้องเข้ากับทั้งสองฝ่ายได้ดี รักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้บริหารสูงสุด และผู้ใช้แรงงานหรือลูกจ้างและนายจ้าง เพื่อให้การปฏิบัติการเป็นตัวกลางประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ผู้บริหารบุคคลจำเป็นต้องเข้าใจผู้ใช้แรงงานและให้การ ศึกษาแก่ผู้ ใช้แรงงาน เพราะผู้ที่มีความรู้และการศึกษาจะเข้าใจกันได้ดีจึงทำให้เกิดการฝึกอบรมเรื่องต่างๆ ให้กับผู้ใช้แรงงาน เช่น นโยบายขององค์กรและผู้บริหารสูงสุด การจ่ายค่าตอบแทน การจัดสวัสดิการ นโยบายเรื่องวินัย และการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัย ความระมัดระวังในการปฏิบัติงานเพื่อไม่ก่อให้เกิดอันตรายด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้บริหารหันมาสนใจความเป็นมนุษย์ของผู้ใช้แรงงานมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจ

๒. แนวคิดแบบใหม่ เป็นแนวคิดที่มีลักษณะตรงข้ามกับแนวคิดแรก คือ เป็นการประสานแนวความคิดของการจัดการตามแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) และการจัดการตามแนวมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Approach) เข้าด้วยกันโดยคัดเลือกเฉพาะแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อการจัดการมนุษย์ในองค์กร การจัดการตามแบบทฤษฎีแผนใหม่เกิดขึ้นเพราะมนุษย์ต้องการความเหมาะสมพอดี ถ้าเราพิจารณาเฉพาะการจัดการแบบวิทยาศาสตร์จะเห็นได้ว่าเป็นแบบแผน (Formal Organization) เกินไป เช่นเดียวกับการจัดการตามแนวมนุษยสัมพันธ์ก็เป็นแบบกันเอง (Informal Organization) เกินไปการนำแนวคิดจากการจัดการทั้ง ๒ รูปแบบนั้นมาผสมผสานกัน พร้อมทั้งแต่งเติมสิ่งที่ขาดให้สมบูรณ์ ทำให้แนวความคิดของการจัดการตามทฤษฎีแผนใหม่มีการให้ความสำคัญในแง่มุมต่างๆ เช่น ทำงานตามลักษณะความสามารถเฉพาะ (Specialization) เป็นผลให้เกิดการสรรหาบุคคลที่มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน การจัดระบบแยกตำแหน่งความรู้ความสามารถ (Position Classification) การจัดอบรม (Training) มีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ใช้แรงงานเพื่อปรับความรู้ความสามารถของเขาเหล่านั้นให้ทันต่อเทคโนโลยีใหม่ และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในเรื่องการจัดสวัสดิการ ผู้บริหารเห็นความสำคัญในการตอบแทนคนงาน โดยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อเป็นการทำนุบำรุงรักษา “คน” ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญให้มีประสิทธิภาพและการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพตามความสมควร พร้อมทั้งมีขวัญและกำลังใจที่ดี การจัดการเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ตลอดจนดูแลสุขภาพของผู้ใช้แรงงาน การเสริมแรง การให้แรงจูงใจ คือ การใช้จิตวิทยาที่เหมาะสมกับผู้ใช้แรงงาน

องค์กรนั้นเป็นแหล่งรวมทรัพยากรมากมายไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และอื่นๆ องค์กรเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดผลผลิต และในสังคมปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดการเรียนรู้ถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ทุกคนได้เกิดการเรียนรู้ให้ระดับตนเองและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้องค์กรได้พัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ที่สูงขึ้นเพื่อให้องค์กรเจริญเติบโต ก้าวหน้า Peter Senge ให้ความหมายขององค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ว่าเป็นสถานที่ที่การพัฒนาบุคลากรให้เกิดการ

เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ขยายศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เกิดรูปแบบความ คิดใหม่ๆ หลากหลายโดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ของคนในองค์กรและเป็นองค์กรที่ใช้คนในการสร้างความเป็นเลิศให้แก่คน โดยใช้การเรียนรู้เป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ต่อเนื่องและบูรณาการเข้ากับการทำงานและใช้การกระจายอำนาจ แก่คนในองค์กร เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ส่งเสริมการสนทนาอย่างเปิดเผยและเชื่อมโยงการพึ่งพาระหว่างบุคคล องค์กร ชุมชนที่ตั้งอยู่

วิก์ และ ลีออน (Wick and Leon) ให้คำจำกัดความว่า องค์กรแห่งความรู้เป็นองค์กรที่ใช้การเรียนรู้ (Learning) เป็นหนทางในการปรับเปลี่ยน (Transform) องค์กรไปสู่ผู้นำอุตสาหกรรม ใช้การเรียนรู้เป็นหนทางในการปรับปรุงผลงาน (Performance) เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจ ใช้ความมุ่งมั่นในการที่จะเรียนรู้ (Intentional Learning) ในการสร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรภายใต้ระบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย กว้างขวาง มีการแทรกการเรียนรู้เข้าไปในการปฏิบัติงาน (Action) ใช้ความรู้พัฒนาความสามารถใหม่ๆ (New Competencies) สร้างสมรรถนะใหม่ๆ (New Capabilities) อันจะนำไปสู่การปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้น เป็นองค์กรที่มีความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ (Learning to Learn) ไม่เฉพาะแต่จะสร้างความสามารถให้เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังรักษาความสามารถนั้นเอาไว้ได้ พัฒนาและปรับปรุงองค์กรไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์ (Identity) ขององค์กร มีการใช้วิธีการเชิงรุก (Proactive) พอๆ กับวิธีการเชิงรับ (Reactive) ในขณะที่รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมจะส่งอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมเช่นเดียวกัน องค์กรแห่งความรู้ถือได้ว่าการพัฒนา (Development) เป็นกุญแจสำคัญขององค์กรมุ่งสร้างความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน (Collective Learning) ในทุกระดับขององค์กร

องค์กรแห่งความรู้มาจากแนวคิดของ Chris Argyis ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาที่สอนด้านการศึกษาและพฤติกรรมองค์กรของมหาวิทยาลัย Havard โดยร่วมมือกับ Donald Schon ศาสตราจารย์ด้านปรัชญาแห่งสถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตในปี ค.ศ. 1978 ซึ่งเป็นตำราเล่มแรกขององค์กรแห่งความรู้ แต่ใช้คำว่า Organizational Learning (OL) ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ของคนในองค์กร โดยเขียนหนังสือชื่อ Organization Learning : A Theory of Action Perspective (1978) และ Knowledge for Action (1993)

ต่อมาได้มีการศึกษาเรื่ององค์กรแห่งความรู้มากขึ้น และบุคคลที่มีบทบาทสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรแห่งความรู้ คือ Peter M. Senge แห่ง MIT ผู้อำนวยการ Center for Organization Learning แห่ง Sloan School of Management Massachusetts Institute of Technology (MIT) ที่ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1991 เพื่อทำการสังเคราะห์ทฤษฎีและวิธีการต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่แนวคิดองค์กรแห่งความรู้ โดยใช้คำว่า Learning Organization (OL) โดยเขียนหนังสือชื่อ The Fifth Discipline : The Art and Practice of The Learning Organization (1990) ที่นิยมอ่านกันอย่างแพร่หลายมาก และในปี ค.ศ. 1994 Senge และคณะได้เขียนหนังสือเชิงปฏิบัติ

การเล่มหนึ่งชื่อ The Fifth Discipline : Strategies and Tool for Building a learning Organization เพื่อสนับสนุนแนวปฏิบัติและต่อมาในปี ค.ศ. 1998 Senge ได้เขียนหนังสือ The Fifth Discipline Challenge : Mastering The Twelve Change in Learning Organization จากการสำรวจโดยสมาคมการฝึกอบรมและพัฒนาแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Society of Training and develop : ASTD)

ในปี ค.ศ. 1995 พบว่า ๙๔ % ของผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่า การสร้างให้แก่องค์กรแห่งความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญ และจากการสำรวจบริษัทในประเทศเยอรมันเกือบ ๒๐๐ แห่งในปี ค.ศ. 1996 พบว่า ๙๐ % พิจารณาให้องค์กรเปลี่ยนไปเป็นองค์กรแห่งความรู้เช่นกัน ซึ่งแสดงถึงแนวคิดองค์กรแห่งความรู้ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายและสังเกตได้จากมีหนังสือเกี่ยวกับเรื่ององค์กรแห่งความรู้มากกว่า ๑๖๕ เล่ม และมีการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรแห่งความรู้ในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จากกระแสการแข่งขันข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงของในทศวรรษนี้ตลอดเวลาองค์กรจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเนื่อง เพื่อความอยู่รอดและการเติบโตขององค์กร

บุญทัน ดอกไธสง และธเนศ ต่อมชะเอม ได้กล่าวถึงแนวความคิด ในการพัฒนาสังคมมนุษย์นั้นมีวิธีการมากมาย แต่มีบางวิธีการที่เชื่อว่าการจะพัฒนาสังคมได้นั้นจำเป็นต้องพัฒนาจิตใจของทรัพยากรมนุษย์ให้มีศีลธรรม (คุณภาพทางจิต) เสียก่อนแล้วจึงพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม^{๓๓๗}

สนอง เครือมาก ได้กล่าวว่า วินัย หมายถึง แบบแผนความประพฤติที่กำหนดให้ข้าราชการควบคุมตนเองและควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาให้ประพฤติตามเพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์แก่ทางราชการ^{๓๓๘}

บรรยงค์ โตจินดา ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เป็นการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อการแสดง ออกของศักยภาพบุคคล ในองค์กรทำให้เกิดคุณภาพชีวิตในการทำงาน เกิดการพัฒนาองค์กร รวมทั้งการออกแบบงานใหม่ ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดจากภาวะปัจจุบันมีการแข่งขันทางธุรกิจมาก ทำให้องค์กรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาการบริหารงานบุคคล ต้องมีการปรับสภาพเพื่อความอยู่รอดขององค์กร ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้จะเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตของบุคคลในองค์กรมีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) จะเน้นที่ตัวบุคคล และการพัฒนา (Development) จะเน้นที่ตัวบุคคลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจะสำเร็จได้ต้องทำอย่างเป็นกระบวนการ การที่มีระบบ และทำอย่างต่อเนื่องติดต่อกันทุกระดับ

^{๓๓๗} บุญทัน ดอกไธสง และธเนศ ต่อมชะเอม, กระบวนการและวิธีการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รัชดา ๘๔ แมเนจเม้นท์, ๒๕๓๙), หน้า ๔๕.

^{๓๓๘} สนอง เครือมาก, คู่มือสอบปฏิบัติการ. (นครสวรรค์ : เรียนดี, ๒๕๓๖), หน้า ๔๒.

เพราะคนที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่แตกต่างกันจะไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ การประสานงานให้เป็นระบบต่อเนื่องกัน จึงจะทำให้เกิดผลสำเร็จแก่องค์กรได้ เพราะ ฉะนั้นแนวความคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การแบ่งออกเป็น ๔ ประการ^{๓๙} ดังต่อไปนี้

๑. การเคารพในสิทธิของบุคคล การฝึกอบรมเป็นความจำเป็นของพนักงานที่เข้ารับการอบรม ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการ

๒. การมุ่งแก้ปัญหาให้แก่องค์การ การมุ่งแก้ปัญหาเป็นตัวกำหนดบทบาทงานด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มุ่งส่งเสริมการแก้ปัญหาในฐานะที่การศึกษา การฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบของงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๓. มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรมพัฒนา ทั้งในด้านการเตรียมตัวการจัดหาเนื้อหา รูปแบบ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาต้องมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาองค์กร

๔. เป็นกระบวนการที่มีระบบ บุคคลที่มีทัศนคติที่เหมือนกัน การสอดประสานที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดผลสำเร็จแก่องค์กรได้

เดิมศักดิ์ ทองอินทร์ ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องการทุกองค์การต้องการปฏิบัติมากบ้างน้อยบ้าง ตามนโยบายของแต่ละองค์การในเรื่องนี้มีแนวคิดที่ต่างกัน ๒ แนวคิด คือ^{๔๐} ๑) แนวคิดแบบดั้งเดิม เป็นแนวคิดที่เชื่อว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นสำหรับองค์การและมีใช่เป็นหน้าที่ที่องค์การจะต้องจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรของตนแต่อย่างใด องค์การมีหน้าที่เฉพาะแต่เพียงบังคับบัญชาควบคุมให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่ง หรือตามที่ได้รับมอบหมาย ถ้าหากบุคลากรจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์การคุ้มกับเวลาและค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในทางตรงกันข้ามแนวคิดนี้เชื่อว่า หากองค์การได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถตั้งแต่แรกเข้ามาอยู่กับองค์การ บุคคลนั้นยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ทุกอย่างตลอดไป ดังนั้น องค์การที่มีพื้นฐานความเชื่อเช่นนี้ จึงมุ่งเน้นที่การสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงสุดมากกว่าที่จะดำเนินการพัฒนาบุคลากรของตน ๒) แนวคิดแบบสมัยใหม่ เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องที่สำคัญ และจำเป็นที่องค์การทุกองค์การต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ ถึงแม้ว่าจะเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ แต่องค์การได้รับประโยชน์มากกว่าโดยมีเหตุผลสนับสนุนความเชื่อนี้ ๒ ประการ คือ ๒.๑) ถึงแม้ว่าองค์การจะมีระบบการสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่ดีพอได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเพียงใดก็ตาม แต่ก็มิได้เป็นหลักประกันได้ว่าบุคคลนั้นจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งอื่นย่อมมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีเสียก่อน ๒.๒) ในปัจจุบันได้มีการคิดค้นและการนำเอาวิทยาการบริหารสมัยใหม่มา

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๘- ๑๘๙.

^{๔๐} เดิมศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร., เอกสารประกอบการสอน : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

ใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆ อย่างแพร่หลาย จึงเป็นความจำเป็นที่บุคคลทุกคนจะต้องปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรที่ต้องดำเนินการแข่งขันกับผู้อื่น ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคลากรของตนให้มีความรู้ความสามารถที่สูงขึ้นอยู่เสมอ

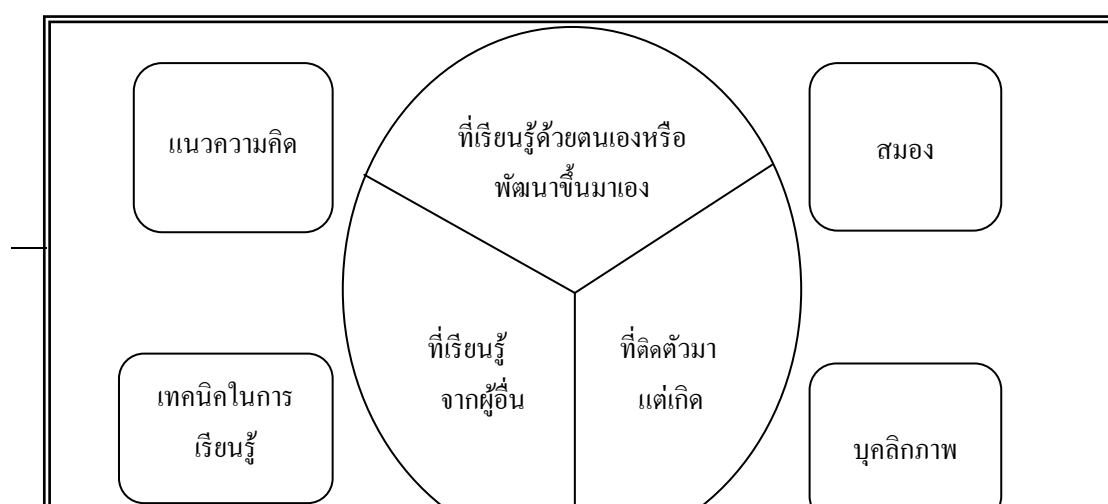
สรุปได้ว่า จากการเสนอแนวคิดข้างต้นนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็เป็นการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยองค์การ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และปรับปรุงให้บุคลากรมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการทำงานที่เหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงเจริญเติบโตทางจิตใจและบุคลิกภาพที่ดีขึ้น ทั้งในงานปัจจุบันและเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับงานในอนาคต อันจะส่งผลต่อความสามารถขององค์การในการแข่งขัน และการพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๓.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

องค์การใดจะอยู่รอดหรือมีความได้เปรียบในการแข่งขันนั้น บุคคลในองค์การจะต้องเรียนรู้ตลอดเวลาของหลากหลายแนวคิดและวิธีการเพื่อปรับปรุงและการทดลองอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานขององค์การ ซึ่งทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีหลายแนวคิดหลายวิธีการด้วยกันที่จะให้บุคคลในองค์การเกิดการเรียนรู้ และมีโอกาสได้ปรับปรุงวิธีการทำงานเพื่อความเจริญเติบโตของตนเองและองค์การ ทฤษฎีการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะมีอยู่หลายแนวคิดหลายรูปแบบและได้แบ่งออกเป็นหลายยุคหลายกลุ่ม แต่จะนำเอาทฤษฎีที่สำคัญๆ เท่านั้น ซึ่งสาระสำคัญของทฤษฎีจะได้กล่าวถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑) คุณสมบัติที่สำคัญของบุคลิกภาพที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนามนุษย์^{๔๑}

คุณสมบัติเฉพาะของบุคลิกภาพที่สามารถคาดคะเนพฤติกรรมในองค์กรของตัวทรัพยากรมนุษย์นั้น ได้แก่ สภาพการควบคุมตัวเอง (Locus of Control) การมุ่งเน้นความสำเร็จ (Achievement Orientation) อำนาจนิยม (Authoritarianism) แมคเคียเวลลีนิยม (Machiavellianism) การยกย่องตัวเอง (Self-esteem) การตรวจสอบตัวเอง (Self-monitoring) และแนวโน้มของความเสี่ยง (Propensity for risk-taking)

แผนภาพที่ ๒.๑ ตัวแบบที่มาของความสามารถในการพัฒนาตนเองของทรัพยากรมนุษย์^{๔๒}

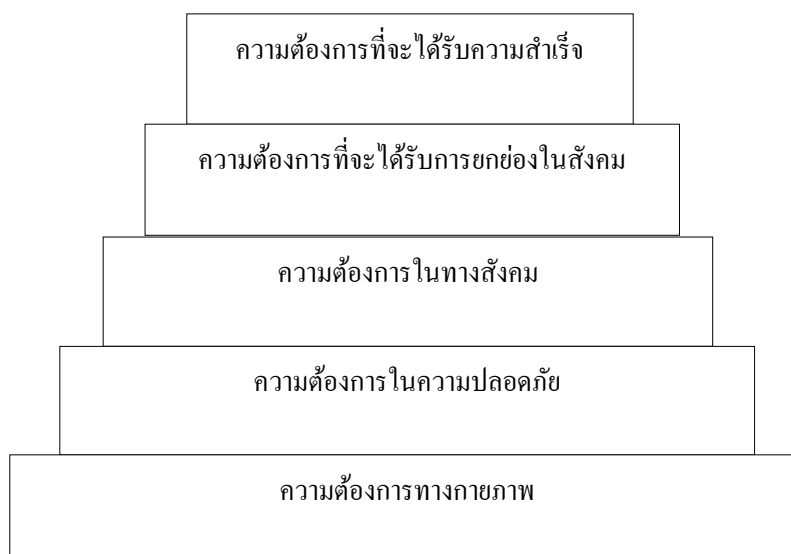
๒) ทฤษฎีความต้องการและความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์

ลำดับชั้นความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow)^{๔๓}

อับราฮัม เอช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) ได้ศึกษาทฤษฎีการจูงใจซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายที่เรียกว่าทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) โดย Maslow จัดลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ออกเป็น ๕ ชั้น คือ ๑) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศหายใจ เพศ เป็นต้น ความต้องการดังกล่าวถือว่าเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกายเพื่อการดำรงชีวิต ๒) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและอารมณ์ เช่น ความต้องการจะได้อาศัยบ้านพักอาศัยหรือเสื้อผ้าอย่างเพียงพอ ควรจะต้องปราศจากความกังวลใจในเรื่องความมั่นคงทางการเงินและการเงิน เป็นต้น ๓) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) หลังจากที่ความต้องการทั้งสองชั้นได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการต่อมา คือ ความต้องการเป็นเจ้าของ หรือความต้องการทางสังคมซึ่งได้แก่ ความต้องการความรักและความต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ๔) ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) เป็นความต้องการขั้นสูง ความต้องการดังกล่าวแบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นความต้องการเกี่ยวกับภาพพจน์ที่ดีของตนเองและการยอมรับตัวเอง ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นความต้องการเกี่ยวกับการได้รับการยกย่องและนับถือจากคนอื่น ๕) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จตามความนึกคิดด้วยตัวเอง (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการขั้นสูงสุด ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถของแต่ละคนที่จะพัฒนาตัวเองให้เจริญก้าวหน้าถึงที่สุด ซึ่งสามารถอธิบายให้ละเอียด ดังแผนภาพต่อไปนี้

^{๔๒} Alfred Tack ; *How to Succeed as a Sales Manager* (Cedar Books: 1983) P.1-3.

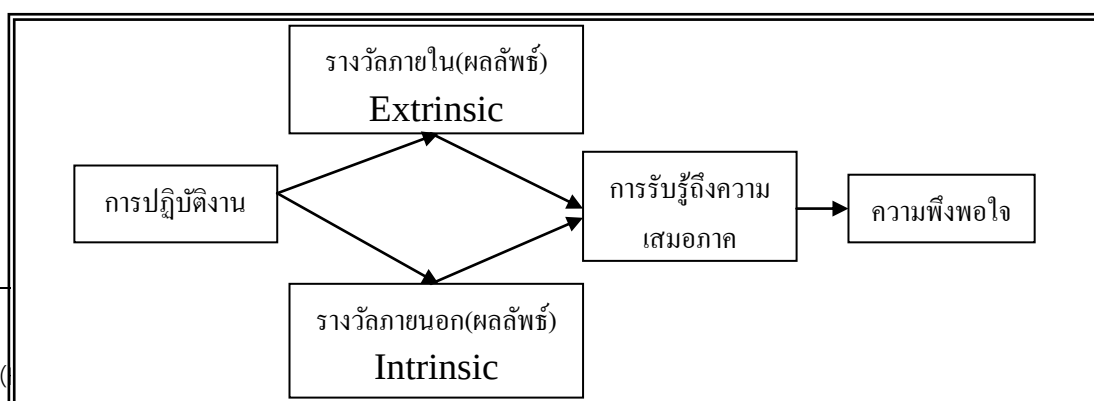
^{๔๓} Abraham H. Maslow. “A Theory of Human Motivation” (Psychological Review. 50 (1943), P.370-396.

แผนภาพที่ ๒.๒ ทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการ (Hierarchy of Need) ของ Abranam H. Maslow

๓) ทฤษฎีการจูงใจ ของ Lyman W. Porter และ Edward E. Lawler^{๔๔}

พอร์เตอร์ (Porter) และลอว์เลอร์ (Lawler) เห็นว่า ผลจากการปฏิบัติงานจะก่อให้เกิด ผลลัพธ์หรือรางวัลซึ่งรางวัลเหล่านี้ประกอบด้วย รางวัลภายนอก (Extrinsic Rewards) ซึ่งได้แก่ รายได้และการเลื่อนตำแหน่ง ส่วนรางวัลภายใน (Intrinsic Rewards) ได้แก่ การยอมรับตัวเองและความรู้สึกถึงความสำเร็จซึ่งแต่ละคนจะประเมินผลถึงความเสมอภาคหรือความยุติธรรมของรางวัลกับความพยายามที่จะได้ใช้ไป รวมทั้งระดับของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หากรู้สึกว่าร่วรางวัลที่ได้รับมีความยุติธรรมบุคคลนั้นก็จะมีความพึงพอใจในงาน

แผนภาพที่ ๒.๓ ทฤษฎีการจูงใจ ของ Lyman W. Porter และ Edward E. Lawler

๔) ทฤษฎีการเสริมแรงเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์^{๔๕}

การเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าต่างๆ ที่ทำให้เกิดการตอบสนองรางวัล คือ ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforces) รางวัลทุกอย่างเป็นตัวเสริมแรง ส่วนตัวเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforces) ทำให้พฤติกรรมเพิ่มขึ้น เพื่อหยุดผลที่ไม่พึงประสงค์ประเภทของตัวเสริมแรง

ตัวเสริมแรง (Reinforces) คือ ทุกสิ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมเพิ่มขึ้น ตัวเสริมแรงสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑) ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ (Primary Reinforces) คือ การให้รางวัลแก่ตัวเอง ได้แก่ อาหาร น้ำ ความต้องการทางเพศ และการหลับนอน ตัวเสริมแรงปฐมภูมินี้เป็นความต้องการที่เกิดจากสัญชาตญาณและไม่ใช่เกิดจากการเรียนรู้ ดังนั้น ตัวเสริมแรงปฐมภูมิจึงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่สลับซับซ้อนในองค์กรน้อยมาก

๒) ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ (Secondary Reinforces) เป็นความต้องการที่เกิดจากการวางเงื่อนไข จึงต้องอาศัยการเรียนรู้ เช่น เงิน ซึ่งเป็นรางวัลขั้นพื้นฐานที่องค์กรจ่ายให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรและตัวทรัพยากรมนุษย์จะได้บรรลุตัวเสริมแรงปฐมภูมิ ส่วนตัวเสริมแรงทุติยภูมิอื่นๆ ที่เป็นรางวัล ได้แก่ ความมีชื่อเสียง คำชมเชย ความพอใจ ความตั้งใจ การยอมรับ การรู้จักกัน เป็นต้น

๕) ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทฤษฎี X และ ทฤษฎี Y^{๔๖}

ดักลาส แมคเกรเกอร์ (Douglas McGregor) ได้เสนอทฤษฎีการจูงใจ ที่เรียกว่า ทฤษฎี X และ ทฤษฎี Y ดังนี้คือ

ทฤษฎี X ตั้งอยู่บนสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ดังนี้

๑) มนุษย์โดยทั่วไปไม่ชอบทำงาน และจะพยายามหลีกเลี่ยงงานให้มากที่สุด

^{๔๕} พรชัย ลิขิตจธรรมโรจน์, ผศ.ดร., พฤติกรรมองค์การ (Organizational Behavior) (สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

^{๔๖} Douglas McGregor. The Human Side of Enterprise. New York : (McGraw – Hill, 1960), P.33-57.

๒) มนุษย์ส่วนใหญ่ถูกบังคับให้เชื่อด้วยการลงโทษ เพื่อให้เขามีความพยายามทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

๓) โดยธรรมชาติมนุษย์ชอบที่จะได้รับคำสั่ง ต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบและไม่ค่อยมีความทะเยอทะยาน แต่ต้องการความมั่นคงปลอดภัยเหนือสิ่งอื่นใด

ทฤษฎี Y ตั้งอยู่บนสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ดังนี้

๑) การใช้ความพยายามทั้งทางร่างกายและจิตใจในการทำงาน ไม่ใช่เป็นสิ่งยุ่งยากลำบากอะไรเลย แท้ที่จริงแล้วการทำงานเหมือนกับการเล่นหรือการพักผ่อน

๒) ทรัพยากรมนุษย์มีความสามารถในการควบคุมตัวเอง ให้ทำงานไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยไม่ต้องควบคุมบังคับ

๓) การสร้างความผูกพันต่อองค์กร เป็นผลมาจากการให้รางวัลตามความสำเร็จของผลงาน

๔) ภายใต้สถานการณ์ที่เหมาะสม มนุษย์โดยทั่วไปเรียนรู้ไม่เพียงแต่การยอมรับเท่านั้น แต่ยังแสวงหาความรับผิดชอบเพิ่มอีกด้วย

๕) ความสามารถในการจินตนาการ ความเฉลียวฉลาด และความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาขององค์กรมีอยู่กว้างขวางในตัวมนุษย์

๖) ภายใต้เงื่อนไขของคนในสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ความสามารถทางสติปัญญาของคนในองค์กรมีโอกาสดูแลความสามารถเพียงบางส่วนเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า หากผู้บริหารยอมรับทฤษฎี X แล้ว จะใช้วิธีการจูงใจให้คนทำงานโดยการควบคุมอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและไม่เปิดโอกาสให้คนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่หากผู้บริหารยอมรับทฤษฎี Y แล้ว จะใช้วิธีการจูงใจโดยเปิดโอกาสให้คนอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน มีการมอบหมายงานให้ทำ ซึ่งทฤษฎี Y นับว่าเป็นทฤษฎีที่มีประโยชน์ต่อการจูงใจในการทำงานเป็นอย่างมาก

๖) ทฤษฎีวิถีทางสู่เป้าหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ Evans & House^{๔๗}

มาร์ตินจีอีแวนส์ (Martin G. Evans) และ โรเบิร์ตเจเฮ้าส์ (Robert J. House) ได้เสนอรูปแบบผู้นำที่เรียกว่า ทฤษฎีวิถีทางสู่เป้าหมาย (Path-Goal Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ในเรื่องการจูงใจในการทำงานทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้นำจะต้องสร้าง

^{๔๗} Martin G. Evens. "The Effect of Supervisory Behavior on the Path-Goal Relationship" *Organization Behavior and Human Performance*. (May, 1970), pp. 277-298. and Robert J. House and Terence R. Mitchell. "Path-Goal Theory of Leadership" *Journal of Contemporary Business*. (Autumn, 1974) P. 81-98.

ค่านิยมหรือให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ Evans & House ได้แบ่งผู้นำออกเป็น ๔ แบบ

๑) ผู้นำแบบชี้แนะ (Directive Leader Behavior) ผู้นำแบบนี้จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รู้ถึงสิ่งที่ตัวเองคาดหวัง มีการกำหนดแนวทางและชี้แนะ และมีการกำหนดตารางการทำงาน

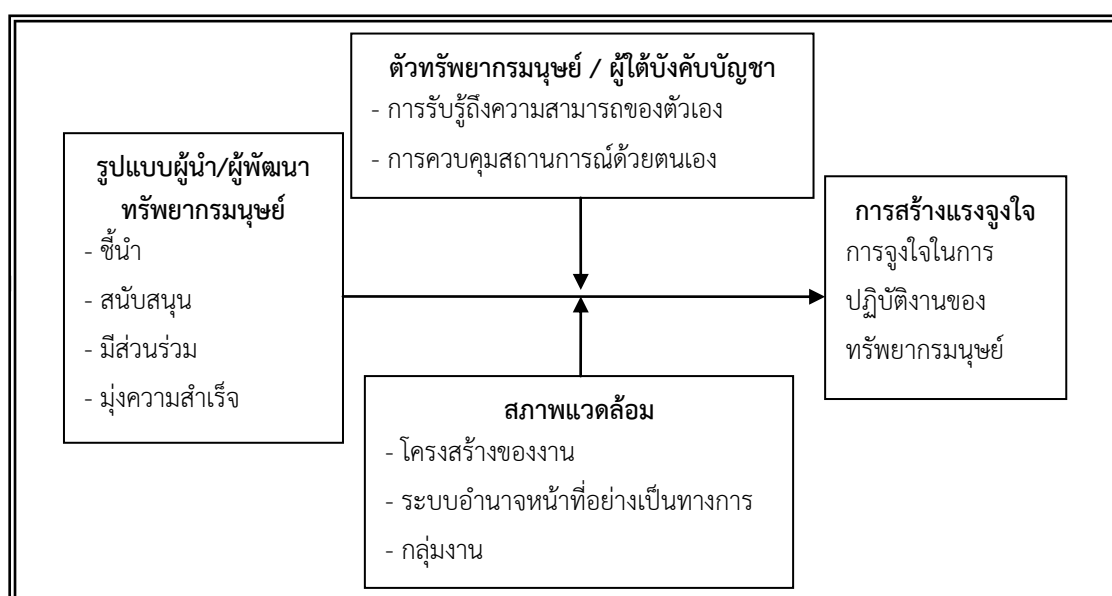
๒) ผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive Leader Behavior) ผู้นำแบบนี้จะให้ความเป็นมิตรมีการจัดสวัสดิการแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และให้ความเป็นธรรมกับทุกคน

๓) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leader Behavior) ผู้นำแบบนี้จะให้คำปรึกษาที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

๔) ผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ (Achievement-Oriented Leader) ผู้นำแบบนี้จะตั้งเป้าหมายที่ท้าทายไว้ รวมทั้งให้ความเชื่อมั่นในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาอีกด้วย นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังเชื่อว่า ผู้นำจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป โดยมีปัจจัยสถานการณ์ที่สำคัญ ๒ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้ใต้บังคับบัญชาและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ดังนี้คือ

ก. ปัจจัยด้านผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แก่ การรับรู้ในเรื่องความสามารถของตัวเองและการควบคุมสถานการณ์ด้วยตัวเอง หากผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่าตัวเองไร้ความสามารถ เขาจะต้องการผู้นำแบบชี้แนะ แต่หากเขาเห็นว่าตัวเองมีความสามารถสูง เขาจะไม่ต้องการผู้นำแบบชี้แนะเลย ส่วนทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถสูงเขาจะต้องการผู้นำแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

ข. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ โครงสร้างของงาน หากโครงสร้างของงานแน่นอนจะไม่ต้องการผู้นำแบบชี้แนะ แต่หากโครงสร้างของงานไม่แน่นอน จะต้องการผู้นำแบบชี้แนะ ส่วนระบบอำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการนั้น หากมีลักษณะอำนาจหน้าที่ที่เป็นทางการสูงขึ้น ผู้ใต้บังคับบัญชาจะยอมรับผู้นำแบบชี้แนะน้อยลง และหากกลุ่มงานมีการช่วยเหลือสนับสนุนและพอใจซึ่งกันและกัน เขาจะไม่ต้องการผู้นำแบบสนับสนุน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีที่ได้กล่าวมาในสังคมยุคปัจจุบันถึงเวลาแล้วที่มนุษย์จะได้รับการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นในด้านร่างกาย หรือ ในด้านของสติปัญญา ควรจะได้รับการดูแลและเอาใจใส่เพราะมนุษย์ถือว่าเป็นทรัพยากรของชาติ ที่จะต้องเป็นแบบอย่างให้แกกันและกัน ผู้ใหญ่ก็ควรเป็นแบบอย่างที่ดี ให้แก่เด็กก็จะต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงเปิดโอกาสทางด้านการศึกษา ให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

แผนภาพที่ ๒.๔ ปัจจัยด้านผู้ได้บังคับบัญชาและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

๒.๓.๔ ความสำคัญและประโยชน์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

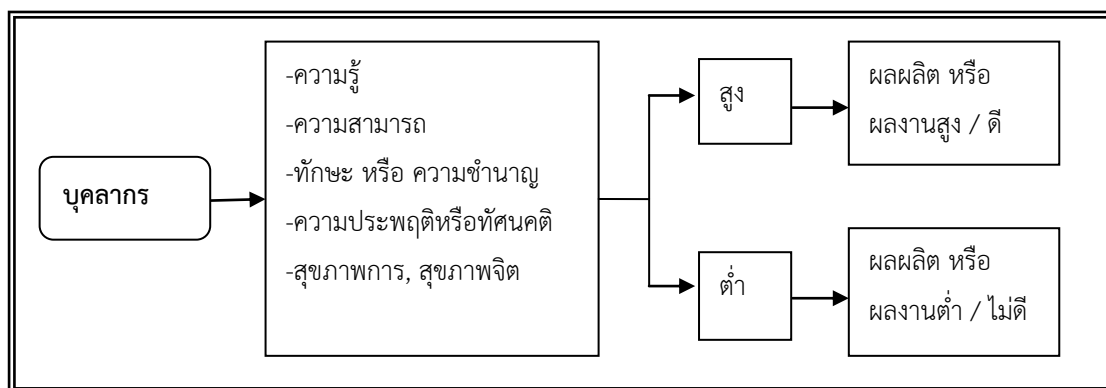
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมากอย่างหนึ่งนอกจากกิจกรรมการปรับปรุงโครงสร้างองค์การให้เรียบง่าย มีสายการบังคับบัญชาน้อย การกำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางที่ชัดเจน รวมทั้งการปรับปรุงระบบและกระบวนการทำงานให้เหมาะสมอยู่เสมอและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง บุคลากรในองค์การจะมีคุณภาพคือ มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติอันพึงปรารถนามากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การนั้นๆ เป็นสำคัญและการที่องค์การแต่ละแห่งจะมียุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ก็ย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับผู้บริหาร โดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดที่จะให้ความสำคัญกับคุณภาพของคนในองค์กรนั้นๆ มากขึ้นเพียงใดด้วย

การพัฒนาบุคลากร เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เนื่องจากวิทยากรมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การแข่งขันในระบบตลาดมีสูง การเพิ่มพูนความรู้แก่บุคลากรในองค์การจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งสามารถทำได้หลายลักษณะ เช่น การฝึกอบรม การศึกษานอกสถานที่ การศึกษาต่อ และกิจกรรมการพัฒนาการฝึกอบรม เป็นกิจกรรมที่นิยมมากที่สุดและมีคุณค่าในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กิจกรรมเหล่านี้ได้สอนทักษะใหม่ๆ รวมทั้งทัศนคติ ตัวอย่างกิจกรรม เช่น เมื่อมีบุคลากรมาร่วมงานใหม่ จัดให้มีการปฐมนิเทศ ฝึกทักษะในการทำงาน ทำให้บุคลากรใหม่เกิดความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ วิธีการเช่นนี้เป็นการเริ่มต้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ ซึ่งจะก่อให้เกิดพลังในการทำงานต่อไป

ในปัจจุบันวงการทางธุรกิจมีการแข่งขันกันมาก ปัญหาการลงทุนไม่ใช้เครื่องจักรแต่เป็นการลงทุนในเรื่องคน (Human Capital) กลยุทธ์ในการสร้างคนเพื่องานเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งธุรกิจใดที่ใส่ใจต่อการพัฒนาคนย่อมเป็นฝ่ายได้เปรียบคู่แข่งขัน การพัฒนาบุคลากรในองค์การจึงต้องมีการจัดการและวางแผนไว้อย่างเหมาะสม ยิ่งองค์การหรือธุรกิจขนาดใหญ่ความซับซ้อนยิ่งมีมากขึ้น เพราะบุคลากรตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงลงไปถึงผู้ปฏิบัติมีหลายระดับ ความต้องการในการพัฒนาหรือการทำ

ให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้นจะต้องมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ตามงานที่รับผิดชอบหรืองานที่ปฏิบัติ การพัฒนาบุคคลจึงถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานในองค์กร^{๔๘}

การดำเนินงานในองค์กร คนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด แม้องค์การจะจัดวางระบบงาน กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้ดีเพียงใดก็ตาม หากบุคคลในองค์กรขาดความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ หรือความชำนาญไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่องานหรือการทำงานแล้ว ย่อมเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จขององค์กร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยในการทำงานของคนมีผลต่อผลิตหรือผลงานขององค์กร สิ่งสำคัญในการพัฒนาบุคลากรจะต้องให้ความสำคัญกับตัวบุคคลหลายๆ ด้านด้วยกันดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๕ ปัจจัยการทำงานของบุคลากร

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความสำคัญและจำเป็นมากในการเพิ่มพูนหรือพัฒนาสมรรถภาพในด้านต่างๆ ของบุคลากรตลอดจนการปรับปรุงพฤติกรรม ช่วยพัฒนาสมาชิกในองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จต่อการปฏิบัติงานขององค์กรโดยรวม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญต่อกระบวนการดำเนินงานขององค์กรดังนี้

๑) ทำให้ระบบงานดีขึ้นและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ในการบริหารงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ หรือองค์กรเอกชน ถ้าจัดให้มีการพัฒนาและการฝึกอบรมผู้บริหารฝ่ายต่างๆ ได้เข้าใจถึงการบริหารควบคุม การติดต่อประสานงานแล้ว ระบบการทำงานจะเกิดประสิทธิภาพ ความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ ดีขึ้น การทำงานมีระบบมากขึ้น สามารถนำเทคนิควิธีการใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานแล้ว การพัฒนาบุคลากรยังมีส่วนใน

^{๔๘}จารย์ฐิระ ประवालพฤษ์, การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๓๘), หน้า๒.

การช่วยกระตุ้นบุคลากรให้มีความสนใจในการปฏิบัติงาน มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีจิตใญ่รักงาน มีความผูกพันกับองค์กร สามารถทำงานได้ผลดียิ่งขึ้น และมีส่วนช่วยในการแก้ไขข้อบกพร่องตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของงานอยู่เสมอ

๒) ช่วยส่งเสริมให้เกิดการประหยัด การพัฒนาบุคลากรช่วยให้พนักงานรู้วิธีการทำงานหรือการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และมีข้อผิดพลาดที่ก่อให้เกิดความเสียหายน้อยลง ทำให้ลดความสิ้นเปลืองวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน ตลอดจนการประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายต่างๆ การทำงานของพนักงานจะใช้เวลาน้อยลง บางงานสามารถลดขั้นตอนการทำงานได้ซึ่งมีผลต่อการลดค่าใช้จ่ายในการลงทุน

๓) ช่วยลดระยะเวลาในการเรียนรู้งาน การพัฒนาบุคลากรด้วยการวิธีการฝึกอบรมจะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยลดระยะเวลาในการเรียนรู้งานการพัฒนาบุคลากรใหม่ก่อนที่จะปฏิบัติงานทำให้บุคลากรเกิดความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติและวิธีการปฏิบัติงานที่เขาจะต้องทำ และสามารถลงมือปฏิบัติงานจริงได้ภายในระยะเวลาที่เหมาะสมไม่ต้องเสียเวลาเรียนรู้งานในสถานที่ทำงานมากนัก

๔) ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของหัวหน้างานได้มากขึ้น หัวหน้างานหรือผู้บริหารก็จะต้องเสียเวลาในการชี้แจงงานและการสอนงาน นอกจากนี้ประสิทธิภาพในการทำงานที่เพิ่มขึ้นของบุคลากรอันเป็นผลสืบเนื่องจากการฝึกอบรมและการพัฒนา จะส่งผลให้หัวหน้างานไม่ต้องเสียเวลาควบคุม ดูแลและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานพลาดของบุคลากร ทำให้หัวหน้างานสามารถใช้เวลาในการจัดการกับงานอื่นๆ ให้สำเร็จจุล่งได้

๕) ช่วยกระตุ้นบุคลากรให้ปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าของตน ตามปกติการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งและโยกย้ายพนักงานบุคลากรในองค์กร มักจะได้รับการพิจารณาคัดเลือกก่อน เพราะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสม และได้รับการพัฒนาอบรมมาแล้วเป็นอย่างดีด้วยเหตุนี้เอง การพัฒนาบุคคลเป็นการแนะแนวทางในความก้าวหน้าของบุคคลอย่างหนึ่ง

๖) ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับมีเจตคติที่ดีต่อองค์กร เป็นการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การสนับสนุน และการให้ความร่วมมือ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้านหากหน่วยงานใดไม่ตระหนักและสนใจจัดการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรแล้ว สภาพการทำงานจะเกิดความจำเจความเฉื่อยชา ในที่สุดประสิทธิภาพในการทำงานจะต่ำและจะมีผลกระทบต่อการผลิตหรือผลงานขององค์กร การพัฒนาบุคลากรจะช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นเพื่อการพัฒนาวิธีทำงานและพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าในอาชีพ รวมทั้งช่วยให้บุคลากรมีความรู้เท่าทันวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แล้ว สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ช่วยให้พนักงานในองค์กรได้พัฒนาตนเอง นำศักยภาพที่มีออกมาใช้ในการปฏิบัติงาน ได้อย่างเต็มที่ มีความสุขจากการทำงาน มีความก้าวหน้าในการทำงาน พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีความสำเร็จจากการทำงาน ทำให้พนักงานรักงาน รักองค์กร ทำให้งานขององค์กรใน ภาพรวมเกิดความมั่นคงและบรรลุเป้าหมาย

๒) ช่วยพัฒนาองค์กร องค์กรประกอบด้วยบุคลากร เมื่อระบบการพัฒนาบุคลากร เป็นไปด้วยดี บุคลากรก้าวหน้า ประสบความสำเร็จ องค์กรย่อมเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคง สามารถขยายงานให้กว้างขวางออกไป

๓) ช่วยพัฒนาระบบสังคมและประเทศชาติ ในสังคมประกอบด้วยองค์กรต่างๆ ทั้ง ภาครัฐบาลและเอกชน เมื่อองค์กรมีศักยภาพก็ส่งผลกระทบต่อสังคมให้ก้าวหน้าตามไปด้วย เพราะบุคคลในสังคมมีอาชีพ มีรายได้ จะช่วยพัฒนาระบบสังคมพื้นฐาน คือ ครอบครัวให้มั่นคงและ ขยายไปสู่ระบบสังคมชุมชนที่กว้างออกไป จนเน้นความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ ซึ่งหมายถึงว่า ความเจริญมั่นคงของประเทศชาติ เกิดจากบุคคลในภาพมีคุณภาพ ที่จะต้องอาศัยระบบการพัฒนา อย่างต่อเนื่องจากความสามารถส่วนบุคคล ในระบบครอบครัว ระบบการทำงานในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารและการพัฒนาที่ดี ของผู้ที่รับผิดชอบระดับต่างๆ^{๔๙}

อรุณ รักธรรม ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาองค์กร ได้กล่าวถึงเป้าหมาย และประโยชน์ของกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยแบ่งออกเป็น เป้าหมายในระดับองค์กร และเป้าหมายของบุคคลดังนี้^{๕๐}

๑) เป้าหมายขององค์กร เป้าหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับองค์กรมี จุดประสงค์เพื่อสอนแนะวิธีปฏิบัติงานที่ดีที่สุดและพัฒนาปฏิบัติงานให้ได้ผลงานสูงสุด ลดความ สิ้นเปลืองและป้องกันอุบัติเหตุ รวมถึงการจัดวางมาตรฐานในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังช่วยในการ พัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของบุคลากร และเพื่อความก้าวหน้าของงานและการขยายตัวของ องค์กร

๒) เป้าหมายส่วนบุคคล ได้แก่ เพื่อความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง เพื่อ เรียนรู้งานและลดความเสี่ยงอันตรายในการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นเพื่อ

^{๔๙} นงนุช วงษ์สุวรรณ, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, (จันทบุรี : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการ จัดการ มหาลัษราชภัฏรำไพพรรณี), หน้า ๙.

^{๕๐} อรุณ รักธรรม, ศ.ดร. การพัฒนาองค์กร : แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย, อ่างใน สุจริต รา ธนानันท์, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ นิด้า หน้า ๒๓ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๓๖)

ส่งเสริมและสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน เพื่อเข้าใจนโยบายและความมุ่งหมายขององค์การที่จะปฏิบัติงานให้ดีขึ้นและเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ ในปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ความสำคัญกับเรื่องของความรู้มากขึ้น เพราะสังคมและสภาพแวดล้อมในการดำเนินการของธุรกิจกำลังเคลื่อนเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

๑) ความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาบุคลากร

ในสภาพการณ์ปัจจุบันมีการแข่งขันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมประกอบกับหน่วยงานต่างๆ ได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความยุ่งยากสลับซับซ้อนในการทำงาน ซึ่งนับวันจะมีมากขึ้นเพื่อรับกับความจำเป็นในการแข่งขันและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการสมัยใหม่ องค์การควรตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรได้มีความรู้ ความชำนาญ และเจตคติที่เหมาะสม เพื่อจะได้นำสิ่งใหม่ๆ มาพัฒนา และปรับปรุงการทำงานอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้้องค์การต่างๆ ยังต้องบำรุงรักษาบุคลากรขององค์การให้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ที่จะทำการรับมือกับวิทยาการใหม่ๆ

ชนิษฐา บุรณพัตต์ ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า

- ประโยชน์ต่อองค์กร สามารถรักษาบุคลากรไว้ เนื่องจากบุคลากรพึงพอใจที่ได้รับการพัฒนาจากองค์กร องค์กรสามารถนำเทคโนโลยี หรือการเปลี่ยนระบบงานต่างๆ เข้ามาใช้ โดยไม่ติดขัดเนื่องจากมีการเตรียมตัว เพื่อรองรับไว้อย่างดี การบริการที่มีคุณภาพสูงไปสู่ลูกค้า และนอกจากนี้ องค์กรทราบถึง ศักยภาพของผู้ที่สามารถพัฒนาสู่ระดับบริหาร

- ประโยชน์ต่อพนักงาน ทำให้พนักงานมีความมั่นคงในการทำงาน มีศักยภาพในการทำงานและเกิดแรงจูงใจที่จะทำงาน^{๕๑}

การฝึกอบรมและการพัฒนาให้ประโยชน์ในการพัฒนาบุคคลและองค์การเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะเพิ่มพูน ความรู้ ความสามารถ รวมทั้งเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยมของผู้เข้ารับการอบรม และทำให้มีสมรรถภาพในการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้นแล้ว และฝึกอบรมและการพัฒนายังเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน ค่าใช้จ่ายและระยะเวลาทั้งในระดับพนักงาน ระดับผู้บริหาร และระดับองค์การ กล่าวคือ^{๕๒}

ประการแรก ประโยชน์ในระดับพนักงาน การฝึกอบรมและการพัฒนาจะมีประโยชน์ต่อพนักงาน ดังต่อไปนี้

^{๕๑}ชนิษฐา บุรณพัตต์, “แนวทางการพัฒนาความมั่นคงในการทำงานของบุคลากร โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๘.

^{๕๒}สุจิตรา ธนันทน์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า๔๗-๔๙.

๑) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยส่งเสริมความรู้และความเข้าใจ ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าแก่ตัวพนักงานเองทำให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน

๒) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยลดอุบัติเหตุหรือการทำงานที่ผิดพลาด เมื่อพนักงานเข้าใจระบบการทำงานที่ชัดเจนถูกต้อง

๓) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยส่งเสริมทักษะและความสามารถที่สูงขึ้น การทำงานจะประสบความสำเร็จด้วยความรวดเร็ว ก่อให้เกิดแรงเสริมและกำลังใจในการทำงาน

ประการที่สอง ประโยชน์ในระดับผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา การฝึกอบรมจะมีประโยชน์ต่อผู้บริหารและผู้บังคับบัญชา ดังนี้

๑) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยทำให้เกิดผลงานที่ดีขึ้น เมื่อตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ

๒) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยให้ประหยัดเวลาไม่ต้องเสียเวลาในการสอน

๓) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยลดปัญหาและแก้ไขงานที่ผิดพลาด งานมีคุณภาพมากขึ้น

๔) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำที่เก่งงาน เก่งคน และเก่งคิด

ประการที่สาม ประโยชน์ในระดับหน่วยงานและองค์กร การฝึกอบรมและการพัฒนามีประโยชน์ต่อหน่วยงานและองค์กรโดยรวม ดังต่อไปนี้

๑) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยลดค่าใช้จ่ายทางด้านแรงงานรวมถึงการจ้างงานและการจ่ายค่าตอบแทน

๒) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยในการประหยัดค่าใช้จ่ายในสำนักงาน

๓) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยลดอุบัติเหตุจากการทำงาน

๔) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยเพิ่มผลผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับองค์กร

๕) การฝึกอบรมและการพัฒนาจะช่วยลดความสูญเสียวัสดุอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้านสาธารณูปโภค โดยรวมขององค์กร

สรุปได้ว่า ความสำคัญและประโยชน์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานองค์กรใดๆ ก็ตาม จะพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีค่านิยมและเจตคติที่เป็นไปในทิศทางบวกต่อองค์กร ตลอดจนมีขวัญและกำลังใจที่ดีในการทำงานในองค์กรนั้นๆ ดังนี้ ในปัจจุบันแทบทุกองค์กรจึงเล็งเห็นความสำคัญของบุคลากรและให้ความสำคัญกับบุคลากรมากขึ้น เพราะเชื่อว่าองค์กรจะบรรลุจุดหมายได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรในองค์กรของตน เป็นสำคัญ การที่องค์กรจะมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญและกำลังใจดี ตลอดจนมีเจตคติและพฤติกรรมที่เป็น

ประโยชน์ต่องานและองค์กรนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการเสริมสร้างและปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง วิธีการที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการบริหารงานบุคคลในปัจจุบันก็คือ การฝึกอบรมบุคลากร เพื่อการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะความชำนาญในวิชาชีพเฉพาะ ตลอดจนเสริมสร้าง วิสัยทัศน์ และเจตคติที่ดีต่องานและองค์กรนั่นเอง

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นขั้นตอนการดำเนินงานในการพัฒนาบุคลากร อย่างเป็นระบบและมีแบบแผน นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ไว้ดังนี้

๑) ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

โดยพิจารณาจากความต้องการของหน่วยงานหรือองค์กร กับความต้องการของบุคคล และคำบรรยายลักษณะงาน หน่วยงานใดต้องการฝึกอบรมพัฒนา ใครต้องการฝึกอบรมพัฒนาในเรื่องใด เพียงใด เมื่อไร หรือทำการสำรวจการปฏิบัติที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในองค์กร เช่น^{๕๓}

(๑.๑) ผลการทำงานหรือผลิตผลของการตงงาน

(๑.๒) วิธีการทำงาน คนงานมีความตั้งใจในการทำงานน้อยลงอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อย

ผิดปกติ

(๑.๓) ระดับของการทำงาน มีการลาป่วย ลากิจ และขาดงานมาก

(๑.๔) บริการให้แก่ผู้มาติดต่อล่าช้า สิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย

(๑.๕) ต้นทุนในการทำงานสูงขึ้นกว่าปกติ

(๑.๖) ขวัญกำลังใจผู้ปฏิบัติงานไม่ดี กำลังใจและการจูงใจในการทำงานต่ำ

(๑.๗) มีการสับเปลี่ยน หรือหมุนเวียนในการทำงานบ่อย

(๑.๘) วิธีการควบคุมงานไม่ดี

(๑.๙) ขาดความร่วมมือประสานงาน

(๑.๑๐) งานไม่เสร็จสิ้นตามกำหนด

(๑.๑๑) การปฏิบัติงานล่าช้า ต้องเสียเวลามากเกินสมควร

การศึกษาปัญหาและสำรวจความต้องการเพื่อการพัฒนา ควรมีการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบ ปัญหา และความต้องการพัฒนาทรัพยากรทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยสอดคล้องกับนโยบายของ หน่วยงาน ตลอดจนข้อมูลอื่นๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมของประเทศในอนาคต เพื่อให้ทราบความ

^{๕๓} พยอ ม วงศ์สารศรี, องค์การและการจัดการ พิมพ์ครั้งที่๔, (กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัยดุสิต, ๒๕๓๔), หน้า ๑๗๒-๑๗๓.

ต้องการด้านกำลังคนในอนาคตได้ เมื่อได้ข้อมูลแล้วดำเนินการพิจารณาจัดลำดับความต้องการเพื่อ
ดำเนินการต่อไป

๒) การกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

โดยกำหนดจากปัญหาและความต้องการในการพัฒนาบุคลากร ความมุ่งหมายพิจารณาได้

๒ ประการ คือ

ก. ความมุ่งหมายขององค์การ เป็นความมุ่งหมายในแง่ส่วนรวมได้แก่

(๑.) เพื่อสร้างความสนใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ พนักงานและเจ้าหน้าที่

(๒.) เพื่อสอนแนะวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด

(๓.) พัฒนาการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด

(๔.) ลดความสิ้นเปลือง และป้องกันอุบัติเหตุในการปฏิบัติงาน

(๕.) เพื่อจัดวางมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

(๖.) พัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของบุคคล

(๗.) เพื่อพัฒนาการบริหาร โดยเฉพาะการบริหารด้านบุคคลให้มีความพึงพอใจทุก

ฝ่าย

(๘.) ฝึกฝนบุคคลไว้เพื่อความก้าวหน้าของงาน และการขยายองค์การ

(๙.) สนองบริการอันมีประสิทธิภาพแก่สาธารณะ

ข. ความมุ่งหมายส่วนบุคคล หมายถึง ความมุ่งหมายของข้าราชการ พนักงานที่
ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การ ความมุ่งหมายส่วนบุคคลได้แก่

(๑.) เพื่อความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้นตำแหน่ง

(๒.) เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน

(๓.) เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานโดยการทดลองปฏิบัติ

(๔.) เพื่อฝึกฝนการตัดสินใจ

(๕.) เพื่อเรียนรู้งาน ลดอัตราเสี่ยงในการปฏิบัติงาน

(๖.) เพื่อปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

(๗.) เพื่อส่งเสริมและสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน

(๘.) เพื่อเข้าใจนโยบายและความมุ่งหมายขององค์การที่ปฏิบัติงานอยู่ให้ดีขึ้น

(๙.) เพื่อให้มีความพอใจในการปฏิบัติงาน

จุดมุ่งหมายการฝึกอบรมและพัฒนา คือ แสดงถึงผลของความ ต้องการ ควรบอกถึง
พฤติกรรมที่ปรารถนา สภาพการณ์ของสิ่งที่เกิดขึ้น และบอกถึงมาตรฐานที่พนักงานแต่ละคนปฏิบัติ
สามารถวัดได้ การบอกถึงจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนจะช่วยให้สามารถเลือกวิธีการและวัสดุอุปกรณ์ตลอดจน
เลือกแนวทางการประเมินผลได้ตรงกับโปรแกรมการฝึกอบรมและพัฒนา

๓) การวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เป็นขั้นตอนที่ครอบคลุมไปถึงการกำหนดกิจกรรมหรือวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการพัฒนา กำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ โดยการจัดทำ แผนพัฒนาบุคลากร ควรพิจารณาให้สอดคล้องกับแผนงานด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับกำลังคนด้วย และ จะต้องพิจารณาคำถามที่สำคัญต่อไปนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน^{๕๔}

(๑) โปรแกรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้จะมีการออกแบบอย่างไร ทำเพื่อใคร บุคคล ที่จะเข้าร่วมรับการพัฒนาจะเป็นไปในลักษณะอย่างไร

(๒) ความรับผิดชอบต่างๆ ในเรื่องกระบวนการริเริ่ม การนำทางและการประเมินค่า จะจัดแบ่งอย่างไร

(๓) จะจัดเวลา คณะบุคคล สิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากร เพื่อกระตุ้นและ สร้างความแข็งแกร่งรายการการพัฒนาได้อย่างไร

(๔) ขั้นตอนอะไรที่ควรปฏิบัติ เพื่อรับรองจะได้รับผลตามที่ต้องการ

(๕) มีการศึกษาในเรื่องอะไรบ้าง เพื่อเป็นพื้นฐานของคณวางแผนโปรแกรมการ พัฒนา

(๖) กิจกรรมชนิดใดที่ควรจะเข้าไปในโปรแกรมการพัฒนา

(๗) ขั้นตอนอะไรบ้างที่ควรดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในการพัฒนา

(๘) ในการตรวจตราโปรแกรมการพัฒนาต่อไป ควรจะต้องมีการจัดหาอะไรบ้าง

(๙) จะใช้วิธีการพัฒนาต่างกันได้อย่างไร

เกี่ยวกับข้อที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาบุคลากรว่า การพัฒนาบุคลากรจะอย่างไรดี ถ้าหน่วยงานนั้นสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรโดยการรับเป็นนโยบายปฏิบัติของหน่วยงาน รวมทั้งจัด ทรัพยากรด้านการเงินและอำนวยความสะดวกด้านสถานที่และเวลาให้เหมาะสม

๔) การดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ ควรให้บุคลากรในหน่วยงานทุกคนได้ รับทราบเกี่ยวกับแผนดำเนินการ เพื่อความร่วมมือในการดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย โดย เปิดรับสมัครผู้ที่สนใจ หรือคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายตามความเหมาะสมเพื่อเข้ารับการฝึกอบรม จัดการ สถานที่และรายละเอียดการดำเนินงานให้เรียบร้อยและเริ่มดำเนินการพัฒนาบุคลากร ในขั้นนี้ทาง คณะผู้จัดจะต้องมีการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่า

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕-๓๐.

การปรับเปลี่ยนเวลา สถานที่ และวิทยากรให้เป็นไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์เพื่อให้การฝึกอบรมดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างราบรื่นที่สุด^{๕๕}

๕) การประเมินผลการฝึกอบรมและพัฒนา

การประเมินผลการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่งโดยพิจารณาผลงานและสังเกตการณ์ปฏิบัติงานหลังจากผู้ผ่านการอบรมทำงานได้ไประยะหนึ่ง เพื่อประเมินว่าได้ผลมากน้อยเพียงใด คำนวณกับค่าใช้จ่ายที่องค์กรต้องลงทุนไปหรือไม่ วิธีง่ายๆ ในการประเมินผลการฝึกอบรมและพัฒนา สังเกตดูว่าการฝึกอบรมและพัฒนานั้นทำให้พนักงานเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างของตนอย่างไรบ้าง และมีผลในทางเพิ่มประสิทธิภาพของปฏิบัติงานหรือไม่ การประเมินผลทำได้ทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรมเพื่อตรวจสอบว่า มีความรู้และทักษะใดที่ต้องฝึกอบรมเพิ่ม ผลการอบรมสนองความจำเป็นและความต้องการเพียงใดในรอบหรือช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีความจำเป็นและความต้องการใหม่เกิดขึ้นหรือไม่ การประเมินผลจะทำการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้ ฝึกฝนพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของบุคลากรกับสิ่งที่องค์กรตั้งเป้าหมายไว้ โดยอาจจะออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น ผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น ขวัญและกำลังใจที่เข้มแข็ง ประสิทธิภาพในการทำงานที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น

การประเมินผลจะช่วยบ่งชี้ให้ผู้จัดการฝึกอบรมทราบถึงอุปสรรค ข้อขัดข้อง และข้อเสนอแนะ เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมและพัฒนาให้เหมาะสมได้ในโอกาสต่อไป

นิสตาร์ก เวชยานนท์ ได้กล่าวถึงขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๖ ขั้นตอน ดังนี้^{๕๖}

๑. การสำรวจสิ่งที่ต้องการเพื่อที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในเบื้องต้นเราจำเป็นที่จะต้องประเมินว่า องค์กรของเรามีความต้องการพัฒนาในลักษณะใด จะศึกษา ฝึกอบรม หรือต้องการให้มีการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งวิธีการดำเนินการในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งนั้นอาจจะมีที่แตกต่างกันแล้วแต่องค์กร แต่ไม่ว่าจะอยู่ในแบบใดก็ตาม ก็ต้องจัดให้เป็นระบบในการที่จะตัดสินใจได้ว่าจะใช้รูปแบบใดนั้น เราจำเป็นต้องวิเคราะห์งานขององค์กรในด้านต่างๆ ดังนี้

(๑) วิเคราะห์ระบบการจัดการขององค์กรจะเป็นตัวบอกให้ทราบว่าควรดำเนินการพัฒนาไปในรูปแบบใด ทั้งนี้เพราะการดำเนินการต่างๆ จะต้องการสอดคล้องกับเป้าหมายหลักขององค์กรด้วยซึ่งจะต้องตระหนักในเรื่องเหล่านี้ไว้เสมอ

^{๕๕} ธีรยุทธ พันธ์ เขจรนันท์, การจัดการทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท ซีอีดี ยูเคชั่น, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๕-๑๔๐.

^{๕๖} นิสตาร์ก เวชยานนท์, บทความทางวิชาการ HR, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๖.

(๒) วิเคราะห์งานแต่ละประเภท การวิเคราะห์ลักษณะและรายละเอียดของงานต่างๆ จะทำให้เราได้ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงเพื่อให้ได้งานที่มีมาตรฐาน

(๓) วิเคราะห์ในเรื่องของบุคลากร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกบุคคลที่ควรเข้ารับการศึกษาฝึกอบรม หรือบุคคลเหล่านั้น ใครจะต้องเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมในเรื่องใดที่จะต้องเหมาะสม ซึ่งในเรื่องการวิเคราะห์บุคลากรนี้ เราต้องมีมาตรฐานในการวิเคราะห์ บุคลากรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่เรากำหนดไว้ก็ไม่ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ารับการศึกษาฝึกอบรม

การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม เพื่อให้การฝึกอบรมสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายและช่วยแก้ไขปัญหาได้นั้น องค์การจะต้องมีการสำรวจว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดถึงต้องมีการฝึกอบรม มีเครื่องชี้อะไรที่บ่งบอกว่าควรมีการฝึกอบรมในการหาความจำเป็นนี้มีขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

- โดยการศึกษาถึงวัตถุประสงค์ขององค์การตลอดจนหน้าที่และลักษณะงานขององค์การโดยละเอียด
- โดยการสอบถามผู้ปฏิบัติงานและผู้รับบริการ
- โดยการสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน รวมทั้งพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์การ
- โดยการศึกษาจากเอกสาร เช่น บันทึกการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน หรือผลการประเมินครั้งก่อน

การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมทำได้ใน ๓ ระดับ คือ

(๑) Organization Analysis คือ การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรม เช่น ทักษะความชำนาญของพนักงาน โครงสร้างขององค์การภารกิจของหน่วยงาน นโยบาย เป้าหมาย รวมทั้งแผนงานต่างๆ ขององค์การ

(๒) Task Analysis เป็นการวิเคราะห์ตำแหน่งงานต่างๆ ในองค์การว่า ในแต่ละงานมีงานย่อยๆ อะไรบ้าง จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านใดบ้าง เพื่อกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรม

(๓) Person Analysis เป็นการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรมเฉพาะของพนักงานแต่ละคน ว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร เพื่อที่จะช่วยแก้ไขอาจทำได้โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการใช้แบบสอบถาม

นอกเหนือจาก ๓ วิธีที่กล่าวมานี้ การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมอาจแบ่งออกตามความจำเป็นของพนักงาน ๒ ประเภท คือ

(๑) การหาความจำเป็นของพนักงานใหม่ การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมแบบนี้สามารถหาได้โดยการวิเคราะห์งานที่พนักงานใหม่ต้องเข้ามาทำงาน โดยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ

งานนั้นๆ เพื่อกำหนดทักษะเฉพาะที่จะใช้กับงานโดยทั่วไป โดยจะหาข้อมูลได้จากการพิจารณาคำบรรยายลักษณะงาน (Job description) และคุณสมบัติของผู้ที่ทำงานในตำแหน่งนั้น (Job specification) วิธีการหาความจำเป็นแบบนี้เรียกว่า Task analysis

(๒) การหาความจำเป็นของพนักงานประจำในปัจจุบัน ซึ่งเรียกว่า Performance analysis โดยดูจากเอกสารการประเมินผลการปฏิบัติงานว่าพนักงานแต่ละคน มีปัญหาที่ควรจะได้รับพัฒนาในด้านใดบ้าง และกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรมต่อวัตถุประสงค์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๒. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถ้าเราไม่กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน การพัฒนาบุคคลก็จะไม่ประสบความสำเร็จ การประเมินผลการฝึกอบรมก็ทำได้ยาก เนื่องจากเราไม่ทราบเป้าหมายที่ชัดเจน

๓. การเลือกสรรวิธีการที่จะนำมาใช้ในการพัฒนา ในการที่จะเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งจำเป็นที่จะต้องดูความเหมาะสมต่างๆ ด้วย วิธีการแบบหนึ่งอาจจะเหมาะสมกับพนักงาน แต่ไม่เหมาะสมสำหรับผู้บริหาร หรือบางวิธีอาจจะใช้ได้ทั้งสองระดับก็เป็นได้

แต่ในการพัฒนาผู้บริหารระดับสูงนั้น จำเป็นต้องให้นักวิชาชีพเข้ามาดำเนินการอบรมอาจเป็นสถาบันการศึกษาหรือสถาบันต่างๆ ที่สอนเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยตรงทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญอยู่แล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญกว่าทำการฝึกสอนเพื่อให้สามารถปรับตัวได้ทันกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

๔. การเลือกอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนา สื่อหรืออุปกรณ์นั้นมีส่วนช่วยในการฝึกอบรมและการพัฒนาอย่างมาก ทำให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ การเลือกอุปกรณ์ในการอบรมจะช่วยทำให้การอบรมง่ายขึ้น อาจจะเป็นวีดีโอภาพยนตร์ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและพื้นฐานของผู้เข้ารับการอบรมเป็นสำคัญ

๕. การฝึกอบรมต่างๆ อาจจะไม่ประสบความสำเร็จถ้าผู้ที่เข้าร่วมการอบรมไม่มีความมั่นใจว่าการอบรมนั้นๆ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้ ดังนั้น ผู้ฝึกอบรมจะต้องสร้างความเชื่อมั่นนี้ให้กับผู้เข้ารับการอบรมก่อน ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในบางครั้งมีปัญหามากมาย ทั้งนี้เนื่องจากผู้ทำการฝึกอบรมได้แสดงออกในเชิงที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้สึกว่ามีอุปสรรคซับซ้อนหรือยาก ดังนั้นในการฝึกอบรมแต่ละครั้ง วิทยากรจึงเป็นหัวใจสำคัญ

ในการอบรมหลักสูตรที่เริ่มใช้ใหม่ๆ วิทยากรจะต้องมีความเชี่ยวชาญที่จะปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพทั่วไป มิฉะนั้นการอบรมอาจจะได้รับการต่อต้านและไม่ประสบความสำเร็จ

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การเลือกเวลาที่เหมาะสมระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการอบรมซึ่งอาจมีระยะเวลาที่ไม่สอดคล้องกันก็เป็นได้

ในการอบรมทุกครั้งจำเป็นต้องมีการจดบันทึกพฤติกรรมหรือขีดความสามารถของผู้เข้ารับการอบรม เพื่อจะได้ทราบว่า บุคคลเหล่านั้นมีความก้าวหน้าไปอย่างไรบ้าง ในการฝึกอบรมบางครั้งอาจต้องใช้วิทยากรจากแหล่งต่างๆ ที่มีความรู้ ความชำนาญในเรื่องนั้นๆ เข้ามาช่วยด้วย

ในปัจจุบันได้มีการฝึกอบรมสมัยใหม่ขึ้น คือการฝึกอบรมแบบทางไกล โดยที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่ต้องมารวมกลุ่มกันที่ใดที่หนึ่ง แต่สามารถฝึกอบรมได้ตามที่ทำงานและสถานที่ที่ต้องการได้

๖. การประเมินผลการฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรมจะทำให้ทราบว่า การฝึกอบรมที่จัดขึ้นมานั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ โดยทั่วไปจะประกอบมีดังนี้

- เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่อบรม
- วิทยากร
- ระยะเวลา สถานที่ อุปกรณ์ที่ใช้
- การจัดการฝึกอบรม

การฝึกอบรมจะส่งผลในทางบวกก็ต่อเมื่อผลผลิตขององค์การสูงขึ้น จึงควรมีการวัดและประเมินผลการอบรมว่าเป็นอย่างไร โดยทั่วไป รูปแบบของการประเมินผลจะมีอยู่ ๔ ระดับคือ

- ๑) Reaction คือ การประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมต่อด้านเนื้อหา วิทยากร เอกสาร อุปกรณ์
- ๒) Learning เป็นการวัดว่าผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้อะไรบ้างจากหลักสูตร โดยดูจากเป้าหมายของการฝึกอบรมที่ได้กำหนดไว้
- ๓) Behavior เป็นการพิจารณาว่าผู้เข้ารับการอบรมได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากที่ได้รับการอบรมหรือไม่ อย่างไร
- ๔) Results เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบโดยรวมของการฝึกอบรมที่มีต่อองค์การ

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการเพิ่มความรู้ ทักษะ และพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติหน้าที่ สมรรถนะของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง ตลอดจนเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคลากรในทางที่ดีขึ้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกรรมวิธีช่วยป้องกันปัญหา และปรับปรุงคุณภาพงานให้ดีขึ้น เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และใช้ความสามารถอย่างเต็มที่จึงต้องเข้าใจว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลอย่างไรต่อหน่วยงาน เป็นการเพิ่มความรู้ ความสามารถ และให้มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อหน่วยงาน ในหน่วยงานปัจจุบันเล็งเห็นว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การของตนเองมีความสำคัญและจำเป็น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงาน ในการป้องกันปัญหา ซึ่งจะเกิดในอนาคต และแก้ปัญหาบางประการในการปฏิบัติงานของการปฏิบัติหน้าที่ เท่ากับเพิ่มพูนความรู้ สร้างขวัญและกำลังใจ ในการ

ปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรเพื่อลดความสับสน ป้องกันอุบัติเหตุในการปฏิบัติหน้าที่ เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความสามัคคี เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อจะนำไปปฏิบัติและเกิดประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมในการส่งเสริมทางความเจริญ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และวัตถุเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์มีหลักการทั้งหมดที่จะสร้างเสริมภาพในชีวิตของทุกคนเพื่อให้คนมีความอิสระอย่างแท้จริง

หลักการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระพุทธศาสนานั้น มี ๒ มิติ คือ^{๕๗}

๑) มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นบุคคล หมายถึง การมองว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของสังคมเรียกว่า ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือว่า เป็นทรัพยากรมีคุณค่าอย่างยิ่งและจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาทรัพยากรนี้

๒) มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นชีวิต คือ ทั้งกายและใจ การพัฒนาในข้อนี้เป็นการวางกรอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเชิงรูปธรรมและนามธรรม คือ การมองมนุษย์ในแง่ขององค์ประกอบของชีวิต

ความหมายของการพัฒนามนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนามนุษย์มีแหล่งใหญ่อยู่ที่มีโนกรรม ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติที่ปรากฏในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเห็น ความเชื่อ เจตจำนงหรือทัศนคติ เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้เกิดกายกรรม และวจีกรรม ตามมาอย่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อคิดอย่างใดก็จะทำและพูดเช่นนั้น หรือเมื่อทำและพูดอย่างใดก็จะสะท้อนถึงความคิดว่าเป็นอย่างไร ดังนั้นการมีความเข้าใจในมโนกรรมว่า มีความสำคัญและส่งผลอย่างไร ทั้งต่อตนเองและต่อโลก ย่อมจะทำให้เราสามารถเลือกที่จะประกอบมโนกรรมที่ถูกต้อง และส่งผลดีทั้งต่อตนเองและต่อโลก นั่นคือ การทำให้เกิดการพัฒนาตนและโลกไปในทิศทางที่ถูกต้องพร้อมกันไป^{๕๘}

เมื่อมนุษย์เป็นผู้สร้างอารยธรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกโดยมีมโนกรรมอยู่เบื้องหลัง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของสิ่งเหล่านี้ ดังนั้น การพัฒนามนุษย์ที่อาศัยมโนกรรมที่ถูกต้อง จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างอารยธรรม สร้างสังคมที่มีความสงบสุขต่อไป และด้วยเหตุที่มโนกรรมเป็นตัวชี้วัด

^{๕๗} พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, เอกสารประกอบการเรียนวิชา “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาการเมืองการปกครอง”, ๒๕๕๐ (อัสสัมชัญ).

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษากับการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๘๓.

ถึงทิศทางแห่งการพัฒนามนุษย์ ความหมายของคำนี้จึงสามารถเป็นตัวบอกนัยของมโนกรรมได้ทางหนึ่ง

ดังนั้นจึงมีความหมายของคำว่า “การพัฒนามนุษย์” ตามนัยโดยทั่วไปและนัยทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

คำว่า “พัฒนา” ในภาษาสันสกฤตมาจาก “วฺรณ” แปลว่า ความเจริญ มาจากบาลีว่า “วทฺถน” หรือ “วถฺนนะ” แปลว่า ความเจริญ ความงดงาม เพิ่มขึ้น ฝึกฝน ทำให้ยืนยาวขึ้น และนำมาใช้ในภาษาไทย ก็มีความหมายว่า ความเจริญ ความงอกงาม การขยายขยาย^{๕๙}

คำว่า “พัฒนา” หรือ “วฒนา” ในภาษาบาลีนั้น แปลว่า รก คือ รกอย่างหนาแน่น เช่น รกหญ้า ฌมบนศีระะรก ก็เรียกว่า พัฒนา คือ เป็นความเจริญด้วยเหมือนกัน ถ้าบุคคลมีความประพฤติหรือการกระทำที่ไม่มีประโยชน์อะไรในโลกนี้ ก็เรียกว่า คนทำโลกให้รก รวมความคำว่า “พัฒนา” แปลว่า ทำให้รก หรือสร้างความรก ถ้าจะให้รกไปด้วยคนดี หรือทรัพยากรมนุษย์ที่ดีแล้ว จำเป็นต้องส่งเสริมปลูกสร้าง ทศนคติโดยต้องพัฒนาทางจิต ซึ่งเป็นผู้นำของกาย ถ้าจะให้รกไปด้วยปัญหายุ่งยาก รกไปด้วยความโกลาหลวุ่นวาย ก็ต้องพัฒนาวัตถุ การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบจำเป็นต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๒ ด้าน กล่าวคือ ควรพัฒนาทั้งทางวัตถุ และทางจิตใจให้ควบคู่กับทศนคติ โดยเฉพาะทศนคติเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจจะต้องเน้นเป็นพิเศษ เพราะการพัฒนาถูกต้องดีแล้ว ก็จะสามารถควบคุมการพัฒนาทางด้านวัตถุให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้และการพัฒนาจิตที่ถูกต้องก็คือ พัฒนาจิตให้มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจนกระทั่งพัฒนาจิตให้มีสมาธิ ตั้งมั่น มั่นคง สะอาด สว่าง จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย จนเป็นจิตที่ควรแก่การทำงาน สามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๖๐}

นักปราชญ์ผู้รู้ศัพทศาสตร์ได้ให้ความหมายของคำว่า “มนุษย์” เมื่อประมวลแล้วคงได้ความหมายเป็น ๓ ประการ คือ^{๖๑}

- ๑) คำว่า “มนุษย์” หมายความว่า เป็นเหล่ากอ, เชื้อสายหรือลูกหลานของมนุ
- ๒) คำว่า “มนุษย์” หมายความว่า เป็นผู้รู้เหตุและมีไช้เหตุ ซึ่งได้แก่ผู้รู้จักดี รู้จักชั่ว รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักบาป บุญ คุณและโทษนั่นเอง ผู้รู้จักประโยชน์ และมีไช้ประโยชน์

^{๕๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : นักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๘๐.

^{๖๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๙๒.

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๖๒.

๓) คำว่า “มนุษย์” หมายความว่า ผู้มีใจสูง สูงโดยหนาขึ้น มากขึ้น พอกพูนขึ้น ก่อขึ้น สัมผัสขึ้น คือ ปฏิบัติฝึกหัดอบรมสั่งสมขึ้นนั่นเอง ใจที่ประกอบด้วยมนุษยธรรม คุณธรรม มีศีลธรรม หรือใจที่คิดเป็นบุญ เป็นกุศล

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อเรื่องจิต เพราะจิตเป็นผู้บงการให้บุคคลมีพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ ในการพัฒนาจิตของบุคคลตามแนวพุทธนี้เป็นการฝึกให้บุคคลมีจิตใจสงบถือว่า เป็นการทำให้บุคคลได้พัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ ผู้ที่ได้รับการอบรมทางจิตให้ถูกวิธีจะสามารถพัฒนาจิตได้ คำกล่าวที่ได้ว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” จึงเป็นความจริง เพราะเมื่อบุคคลมีจิตใจสงบและคิดแต่ในสิ่งที่ดีแล้ว ก็จะมีผลทำให้ร่างกาย พฤติกรรม หรือการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในสิ่งที่ดีงาม การพัฒนาจิตตามแนวพระพุทธศาสนานั้น บุคคลทุกคนจำเป็นที่จะต้องลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะสามารถพัฒนาจิตได้ เพราะการพัฒนาจิตในลักษณะนี้ เป็นการฝึกจิตให้ลดจากกิเลสและเกิดความอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย

ธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ คือ เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ การที่มนุษย์เราจะมีชีวิตที่ดีงาม เราจะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นไปในระบบการดำเนินชีวิตของเราซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อเราฝึกฝนพัฒนามีการศึกษา ก็ทำให้การดำเนินชีวิตของเราดีขึ้น แต่ถ้าเราไม่เรียนรู้ ไม่ฝึก เราที่เป็นมนุษย์นั้นก็ดำเนินชีวิตให้ไม่ดีเลย ทั้งนี้ เพราะมนุษย์อยู่ด้วยสัญชาตญาณอย่างเดียวไม่พอ^{๖๒}

การพัฒนาบุคคล ต้องมีการปฏิบัติศีล สมาธิ และปัญญา การศึกษาที่สมบูรณ์ต้องทำความเข้าใจเป็นมนุษย์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ อันประกอบด้วย

๑) ความฉลาด หรือสติปัญญาในขั้นพื้นฐานพอตัว คือ พอแก่ความต้องการ คือ การเรียนหนังสือ

๒) มีความรู้เรื่องวิชาชีพและอาชีพพอตัว คือ การเรียนอาชีพ

๓) มีมนุษยธรรม คือ มีความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง คือ การเรียนความเป็นมนุษย์ ซึ่งกระทำได้ด้วยการสอน การอบรมจริยธรรม^{๖๓}

การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา ก็คือ ภาวนา หมายถึง การทำให้เป็น ให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ซึ่งมีการพัฒนา ๔^{๖๔} คือ ประกอบด้วย

^{๖๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

^{๖๓} พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ), เป้าหมายของการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิพพาน, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕.

^{๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๐.

๑) กายภาวนา คือ การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒) สีลภาวนา คือ การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓) จิตภาวนา คือ การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ เป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ในองค์การโดยการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นฐานคิด ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ด้วยวิธีการพัฒนาองค์การและการพัฒนาฝึกอบรม มีจุดประสงค์ในการปรับปรุงผลงานและพัฒนามนุษย์ไปสู่ภาพภูมิที่ดีกว่าเดิม^{๖๕}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมาย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือ เป็นทุน เป็นปัจจัยใน การที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่วนการพัฒนาคนโดยมองคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความหมายว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของเขาเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมีจุดหมาย จุดหมายของชีวิตคือ ความสุข อิศราภาพ ความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล^{๖๖}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้สำคัญที่สุด เมื่อพัฒนามนุษย์ขึ้นไปก็จะค่อยๆ ทำให้คนนั้นห่างออกไปจากการที่จะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลครอบงำของตัณหา มานะ ทิฐิ คือ ถูกตัณหา มานะ ทิฐิ ครอบงำน้อยลง เมื่อครอบงำน้อยลงก็เป็นอิสระแก่ตัวมากขึ้น สามารถทำสิ่งที่ตั้งใจได้มาก

^{๖๕} ภูวน ธรรมวิจารณ์, **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

^{๖๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ทศวรรษธรรมทัศน์พระปิฎก หมดศึกศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๕๑.

ขึ้น การที่จะสร้างสันติก็มีทางเป็นไปได้โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็คือการศึกษา ซึ่งได้แก่ศึกษา
 นั้นเอง^{๖๗}

พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ พอสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรม ความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง ไม่มีปัญหาแก่ฝ่ายใด จัดการศึกษาทุกอย่างให้เสริมสร้างมนุษยธรรมคือสร้างมนุษยธรรมขึ้นมา แล้วเสริมมนุษยธรรมให้ก้าวหน้าก้าวหน้าไปนับตั้งแต่ว่า ละสังฆาตญาณอย่างสัตว์แล้วก็มีความคิดเห็นอย่างมนุษย์ ก็เป็นมนุษยธรรมก็ส่งเสริมให้ก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้นไป ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษา ก็คือการพัฒนามนุษยธรรมให้มั่นคงในทิศ ทางที่ถูกต้อง คือละอหังการ มมังการ ละความเห็นแก่ตัว กิเลสไม่อาจจะเกิด บุคคลก็จะมีสันติสุข สังคมก็จะมีสันติภาพ นี่คือเป้าหมายของการศึกษา^{๖๘}

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้ความคิดเห็นภาพรวมการพัฒนาของประเทศในเชิงบริหาร บุคคลไว่น่าคิดว่า มนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสังคม สังคมที่เกื้อกูลต่อความเป็นอยู่ที่ดีงามนั้นจักต้องเป็นสังคมที่สงบสุข มั่นคงและราบรื่น มีโอกาสทรัพยากร ปราศจากความยากจนและสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ มีการจัดระเบียบหรือองค์การทางสังคมที่เอื้อให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาบุคคลจักต้องสร้างเงื่อนไขแวดล้อมดังกล่าวให้เกิดมีขึ้นในสังคม พุทธธรรมนั้นมองโลก และชีวิตอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นเหตุปัจจัยอาศัยกัน การพัฒนาชีวิตหรือการพัฒนาบุคคล จึงแยกไม่ออกจากการพัฒนาสังคม^{๖๙}

สรุปได้ว่า ในสังคมทุกๆ สังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมในเมืองหรือสังคมในชนบท ล้วนจะต้องดิ้นรน แสวงหา เพื่อการอยู่รอด แต่ในทางกลับกัน สิ่งที่เราแสวงหามาทั้งชีวิตก็ให้เราได้พบกับความสะดวกสบายแค่นี้ปัจจุบัน แต่สิ่งที่มนุษย์จะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด ก็คือ การพัฒนาในด้านร่างกายที่ดี จิตใจที่ได้รับการฝึกฝน ด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ให้เป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูง เป็นมนุษย์ที่ประเสริฐ จึงจะเรียกได้ว่าได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริง

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกระแสหลักนั้นมีเป้าหมายในการพัฒนา ๒ ประการสำคัญ กล่าวคือ ประการแรกเพื่อการพัฒนาผลงาน (Performance) ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ผลิต

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^{๖๘} พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด, (กรุงเทพฯ : อุษากการพิมพ์, ธันวาคม ๒๕๔๙), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

^{๖๙} พระไพศาล วิสาโล, การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. (คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ เชียงราย, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

ภาพของบุคคลและองค์การ ประการที่สองพัฒนาเพื่อให้นักเรียนรู้ (Learning) สนองความต้องการของมนุษย์เอง โดยที่เป้าหมายทั้งสองนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม เป้าหมายทั้งสองประการข้างต้นทำให้เกิดกระบวนทัศน์ในการพัฒนา ๒ แบบ คือกระบวนทัศน์การพัฒนาเพื่อผลงาน (Performance Paradigm) และกระบวนทัศน์การพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ (Learning Paradigm) แต่เป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธจะมี ๔ กระบวนทัศน์ ประกอบด้วย ๒ กระบวนทัศน์แรกที่ถูกกล่าวถึงแล้ว สำหรับอีก ๒ กระบวนทัศน์ที่ต่อยอดขึ้นไปคือกระบวนทัศน์การพัฒนาในระดับโลกียธรรมและกระบวนทัศน์การพัฒนาในระดับโลกุตระธรรม

จาก ๔ กระบวนทัศน์การพัฒนาข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า เป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี ๓ ประการ กล่าวคือ

๑) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนองความจำเป็นขององค์การ มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพ

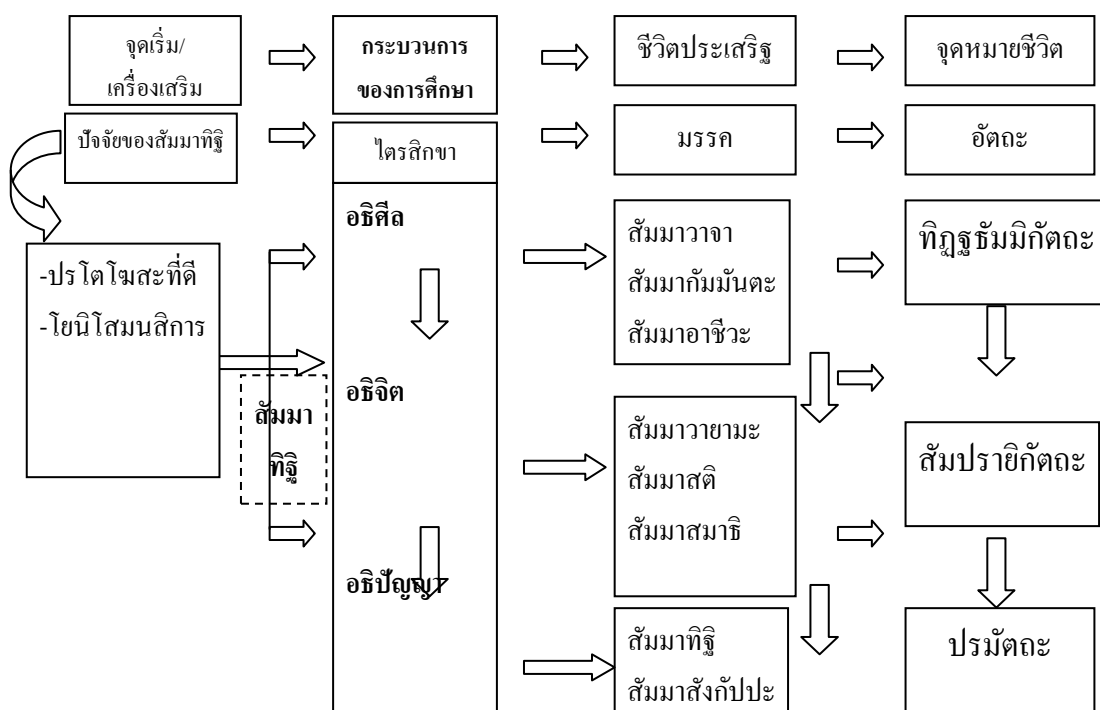
๒) นอกจากพัฒนาให้เป็นคนเก่งมีความสามารถแล้วยังต้องมีศีลธรรม จริยธรรม ทำงานได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพจิตดี เป็นคนดีของสังคมประเทศชาติ

๓) พัฒนามนุษย์ไปสู่ระดับอุดมคติตามหลักพุทธธรรม คือสู่ระดับนิโรธหรือนิพพาน ซึ่งจะให้นักเรียนรู้มีความสุขที่แท้จริงหรือมีสภาพของการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง

เป้าหมายทั้ง ๓ ประการข้างต้น สื่อถึงระดับขั้นของการพัฒนาตามเป้าหมายด้วย กล่าวคือ หากมนุษย์หรือองค์การมีประสิทธิภาพแล้ว แต่ยังขาดเป้าหมายข้อที่สอง ขาดจริยธรรมศีลธรรม ก็จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้น หรือหากบุคคลหรือองค์การนั้นมีทั้งข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ แล้วก็สามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ ๓ ต่อไป อย่างไรก็ตามเป้าหมายการพัฒนานั้นจะขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ขององค์การ หากองค์การมีวิสัยทัศน์ต้องการเป็นองค์การที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถ ประสิทธิภาพในการทำงานแต่ต้องมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมด้วย องค์การที่ว่านี้ก็พัฒนาได้ ๒ ระดับเป้าหมาย ยังไม่พัฒนาไปถึงเป้าหมายระดับที่สามก็ได้ เช่น องค์การที่เป็นธุรกิจเอกชนหรือองค์การในภาครัฐ แต่หากเป็นองค์การทางศาสนาพุทธ เช่น วัดสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การเหล่านี้ (เช่น พระภิกษุ) ตามพุทธธรรมแล้วก็สละชีวิตฆราวาสมาบวชเพื่อการศึกษาธรรม เผยแพร่พระธรรมคำสอน และปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น องค์การเหล่านี้เป้าหมายการพัฒนาจึงขึ้นสู่เป้าหมายระดับที่สามได้

เป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ ๓ ประการข้างต้น กล่าวโดยสรุปแล้วคือ การพัฒนาเพื่อให้นักเรียนรู้มีชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งจะต้องใช้หลักธรรมอริยสัจ ๔ ซึ่งประกอบด้วยทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค “มรรค” คือหนทางแห่งการพ้นทุกข์ซึ่งก็คือชีวิตอันประเสริฐนั่นเอง อริยมรรคมีองค์ ๘ หากกล่าวอย่างย่อก็คือหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เป้าหมายการพัฒนาคนมนุษย์แนวพุทธสามประการข้างต้น สามารถพัฒนาไปตามลำดับขั้นสามขั้นตอน กล่าวคือ

ขั้นต้นเป็นการพัฒนาระดับศีลหรือไตรสิกขาที่ ๑ ซึ่งตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวาจา (การมีวาจาชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ) และสัมมากัมมันตะ (การกระทำชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องต้น หรือประโยชน์เฉพาะหน้า (ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์) ในขั้นตอนระดับกลางคือการพัฒนาที่ระดับสมาธิซึ่งเป็นไตรสิกขาที่สอง ตรงกับอริยมรรคในข้อสัมมาวาทยามะ (มีความเพียรชอบ) สัมมาสติ (มีสติชอบ) และมีสัมมาสมาธิ (มีสมาธิชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องกลาง หรือประโยชน์ในระยะปานกลาง (สัมปรายิกัตถะประโยชน์) การพัฒนาในระดับสูงเป็นการพัฒนาไตรสิกขาที่สาม คือปัญญา ตรงกับอริยมรรคข้อสัมมาทิฐิ (มีความคิดเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (มีแนวความคิดชอบ) ซึ่งประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาระดับนี้คือประโยชน์เบื้องปลาย หรือประโยชน์สูงสุด (ปรหมัตถะประโยชน์) ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาและประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาจะเป็นปัจจัยอิสระที่จะกำหนดกระบวนการ เทคนิควิธีการรวมทั้งหลักธรรมคำสอนที่จะใช้พัฒนา สำหรับกระบวนการพัฒนาชีวิตอันประเสริฐ ได้สรุปไว้ในแผนภาพที่ ๒.๖

แผนภาพที่ ๒.๖ แสดงกระบวนการพัฒนาชีวิตอันประเสริฐ

จากแผนภาพที่ ๒.๖ จะเห็นว่ากระบวนการพัฒนาที่พระธรรมปิฎกเสนอนั้นจะเริ่มต้นที่ปัจจัยสัมมาทิฐิซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา ส่วนปรโตโมสะที่ดี (การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยและการมีกัลยาณมิตร) และโยนิโสมนสิการ (การรู้จักคิด คิดเป็น) นั้นเป็นเครื่องเสริมให้

เกิดสัมมาทิฐิ เมื่อเกิดสัมมาทิฐิคือความเห็นที่ถูกต้องแล้วจะพัฒนาไปสู่การกระบวนกรของการศึกษา ซึ่งก็คือไตรสิกขา ประกอบด้วยอริสัจ ๘ คือการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งได้กล่าวแล้วข้างต้น ทั้งอริสัจ อริจิตและอริปัญญาจะนำไปสู่จุดหมายชีวิตทั้งสามระดับคือประโยชน์เฉพาะหน้า (ปัจจุบัน) ประโยชน์ในระยะปานกลางและประโยชน์สูงสุดที่มนุษย์จะพึงพัฒนาไปได้ เป้าหมายและประโยชน์ที่จะได้จากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธที่กล่าวข้างต้นจะเป็นทั้งเป้าหมายและประโยชน์ของปัจเจกบุคคลและองค์การ

จากความคิดพื้นฐานทางพระพุทธศาสนามี ๔ อย่าง คือ

๑) พระพุทธศาสนามองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย และมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาตินั้น เมื่อธรรมชาติเป็นระบบความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย มนุษย์ซึ่งเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งด้วย ก็จึงเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่เป็นองค์รวมอันนี้ การที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ เราเรียกว่า ความเป็นไปตามกระบวนการของเหตุปัจจัย โลกทั้งโลก จักรวาลทั้งจักรวาล เป็นระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยทั้งสิ้น เมื่อมนุษย์มาเป็นพวกหนึ่งหรือประเภทหนึ่งอยู่ในระบบนี้ มันก็อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนี้ด้วย จะเรียกว่า เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือไม่เป็น ก็เป็นไปโดยอัตโนมัติเท่านั้น

๒) ในเมื่อมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ชีวิตและการกระทำของมนุษย์ ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น เพราะฉะนั้น มนุษย์ทำอะไรขึ้นมา ก็มีผลในระบบเหตุปัจจัยนี้ กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้าง กระทบตัวเองบ้าง และในทำนองเดียวกัน สิ่งที่เกิดขึ้นภายนอก ก็มีผลกระทบต่อตัวมนุษย์ด้วย คือ ทั้งในมุมกิริยา และปฏิกิริยา ตัวเองทำไปก็กระทบสิ่งอื่น สิ่งอื่นเป็นอย่างไรมาก็กระทบตัวเอง ข้อสำคัญคือ มองไปให้ครบตลอดทุกระบบความสัมพันธ์นี้ ว่าชีวิตและกิจกรรมกระทำของตนเอง ทั้งเป็นไปตามระบบเหตุปัจจัยแล้วก็ทำให้เกิดผลตามระบบเหตุปัจจัยนั้นด้วย

๓) มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ทางพระเรียกว่า เป็นทัมมะ คือ เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ข้อนี้ถือว่าเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาขึ้นมาก็เพราะถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก หลักนี้เป็นแกนสำคัญของจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้จริยธรรมมีความหมายเท่ากับการศึกษา และเพราะเหตุที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ จริยธรรมจึงเป็นระบบที่มีความประสานกลมกลืน เช่น ทำให้จริยธรรมกับความสุข เป็นสภาพที่พัฒนาไปด้วยกันหรือเป็นจริยธรรมแห่งความสุข หลักการนี้ถือว่า ความประเสริฐของมนุษย์อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนา ถ้าไม่พัฒนาแล้วมนุษย์ไม่ประเสริฐ และมนุษย์นั้นเมื่อพัฒนาแล้วสามารถเข้าถึงอิสรภาพและ

ความสุขได้จริง อันนี้เป็นข้อยืนยันของพระพุทธศาสนาว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้จนประเสริฐสุด เข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้จริง

๔) ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วอย่างหนึ่ง คือ การทำให้ความแตกต่างกลายเป็นความประสานเสริมเติมเต็มกลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ เมื่อมนุษย์ยังไม่พัฒนา ทำให้เกิดความแตกต่างเป็นขัดแย้ง หรือเกิดความสับสนแล้วความแตกต่างก็กลายเป็นความขัดแย้ง ศักยภาพของการพัฒนา คือ การทำให้คนสามารถทำความขัดแย้งมีความหมายเป็นความประสานเสริม การพัฒนามนุษย์อย่างนี้จะต้องมาประยุกต์เข้ากับการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมทั้งหมด

เครื่องวัดการพัฒนาของมนุษย์ที่แท้จริง คือ การที่ความสามารถยิ่งขึ้นๆ ในการทำให้ความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งหลายเกื้อกูลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้น เบียดเบียนกันน้อยลง และทำให้โลกอุดมสมบูรณ์งดงามเหมาะแก่การอาศัยมากยิ่งขึ้น

พระพุทธศาสนาได้แบ่งจุดหมายของชีวิตออกเป็น ๒ ระดับ คือ จุดหมายระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ การจะเข้าถึงแต่จุดหมายนั้นมีวิธีการที่แตกต่างกันและคุณสมบัติของผู้สำเร็จในแต่ละเป้าหมายก็แตกต่างกันเช่นกัน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๑) จุดหมายระดับโลกียะ

ในการจะเข้าถึงจุดหมายระดับโลกียะนั้น สามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตในปัจจุบันและในเบื้องหน้า ประกอบด้วย

๑) ทิฐฐัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็นหรือประโยชน์ปัจจุบัน ที่สำคัญ คือ

- ก) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว
- ข) มีเงิน มีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ
- ค) มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไมตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม
- ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าถือ

๒) สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลียดาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิต ซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายใน โดยเฉพาะ

- ก) ความอบอุ่นซาบซึ้ง สุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ
- ข) ความภูมิใจในชีวิตที่สะอาด ที่ได้ประพาสแต่ความดีงามสุจริต
- ค) ความแก้แค้นล้ามันใจ ด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหา นำพาชีวิตไป

ง) ความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสู่ภพใหม่^{๗๐}

๒) จุดหมายระดับโลกุตตระ

จุดหมายระดับโลกุตตระนั้น จัดเป็นจุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระ โดย

- ก) ไม่หวั่นไหว หรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่างๆ
- ข) ไม่ผิตหวังโศกเศร้าบีบคั้นจิต เพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใดๆ
- ค) ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา
- ง) เป็นอยู่และกระทำการด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย

พระพุทธศาสนาตั้งจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพาน ซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายที่มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย “การพัฒนา” ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภาวนา” แปลว่า ทำให้มี ทำให้เป็น การบรรลุนิพพาน มีความสัมพันธ์กับบุคคลและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการบรรลุนิพพาน ซึ่งจะขอเสนอเป็น ๒ ประเด็น คือ

๑) นิพพานเป็นภาวะที่ทุกคนอาจบรรลุได้ในชาตินี้

คุณลักษณะอย่างหนึ่งของนิพพานที่ว่า “สนธิภูมิก” หมายถึง เห็นชัดได้เอง ประจักษ์ได้ในชีวิตนี้ และ “อกาลิก” หมายถึง ไม่จำกัดกาล, ไม่ขึ้นต่อเวลา เหล่านี้เป็นการแสดงถึงบรรลุนิพพาน เป็นสิ่งที่สามารถบรรลุได้ในชาตินี้ ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้

บุรุษเป็นวิญญู ไม่โง่โง่ด ไม่โง่โง่ด ไม่โง่โง่ด เป็นคนตรง จงมาเถิด เราจะสั่งสอน เราจะแสดงธรรม เมื่อเขาปฏิบัติตามคำสั่งสอนก็จักประจักษ์ แจ่มด้วยปัญญาอันยิ่งขึ้นเองซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือน บวชเป็นอนาคาริกโดยชอบ อันเป็นจุดหมายของพรหมณ์ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันทีเดียว^{๗๑}

๒) นิพพานเป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ ไม่จำกัดชาติ ชั้น หญิง ชาย

เมื่อบุคคลใด มีฉันทะ เพียรพยายาม มีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุได้ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคนชาติ ชั้น วรรณะใด มีฐานะอย่างไร ยากจน มั่งมี เป็นหญิง หรือชาย เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ดังมีพุทธพจน์ตรัสไว้ดังนี้

^{๗๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๙), หน้า ๕.

^{๗๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑/๕๘.

ทางนั้น ชื่อว่า ทางสายตรง ทิศนั้นชื่อว่า ทิศไม่มีภัยรล ชื่อว่า ไร้เสียง ประกอบด้วยล่อ คือ ธรรม มีทิริเป็นฝา มีสติเป็นเกราะกัน ธรรมรณนั้น เราบอกให้มีสัมมาทิฐินำหน้าเป็นสารถิ บุคคลใดมี ยานเช่นนี้จะป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม เขาย่อมใช้ยานนั้นถึงในสำนักแห่งนิพพาน^{๗๒}

การบรรลุนิพพาน แม้จะอาศัยความสำเร็จทางจิต (เจโตวิมุตติ) คือ ฌานสมบัติ เป็น พื้นฐานไม่มากนักน้อย และผู้บรรลุนิพพานก็มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางจิตนั้นอยู่เรื่อย ๆ ใน การดำเนินชีวิต แต่นิพพานก็เป็นภาวะต่างจากความสำเร็จทางจิตเหล่านั้น ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้สรุปเกี่ยวกับผลพิเศษของการบรรลุนิพพานไว้ ๕ ประการ คือ^{๗๓}

๑) ทำให้เกิดความหลุดพ้นขั้นสุดท้ายโดยสิ้นเชิง เช่น ในทางจริยธรรม มีความไม่เห็นแก่ ตัวที่แท้จริง กล่าวคือ เป็นอาการของการที่ได้ทำลายความยึดมั่นในตัวตนลงได้ ด้วยปัญญาที่มองเห็น ภาวะของสิ่งทั้งหลาย จึงทำให้ความไม่เห็นแก่ตัวนั้นสามารถทำได้โดยไม่ต้องฝืน ไม่ต้องอาศัยกำลัง จิต

๒) ในการที่จะประจักษ์แจ้งนิพพานนั้น ไม่ว่าผู้ปฏิบัติจะได้บรรลุความสำเร็จทางจิตไว้แล้ว สูงเพียงใดก็ตาม เขาจะต้องหลุดพ้นจากความติดใจพอใจในผลสำเร็จทางจิตนั้น กล่าวคือ การข้ามพ้น ซึ่งความผูกพันในผลสำเร็จเหล่านั้นไปได้ก่อนจึงจะบรรลุนิพพานได้ ซึ่งถือเป็นส่วนเติมเต็มของ ความสำเร็จทางจิต โดยผลสำเร็จทางจิตเท่าใดก็ตามที่ตนเคยได้ไว้แล้ว ผู้บรรลุนิพพานสามารถใช้ ประโยชน์ได้ทั้งหมด เช่น ใช้เป็นที่พักผ่อนหาความสุขยามว่างอย่างที่เราเรียกว่า ญาณธรรมสุขวิหาร คือ เป็นการนำเอาฌานสมาบัติมารับใช้การดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น และผลสำเร็จทางจิตที่เคยได้ไว้ แล้ว ซึ่งตามปกติยังอาจเสื่อมถอยได้ กลายเป็นภาวะไม่เสื่อมถอย นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่ม ความสามารถและขยายวิสัยแห่งการเสวยผลสำเร็จทางจิตให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

๓) การบรรลุนิพพานทำให้กิเลสและความทุกข์นั้นสูญเสียไปด้วยปัญญา โดยการดับ เฉพาะสิ่งที่ชั่วร้ายซึ่งได้แก่ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ดับภพชาติ เป็นต้น และเมื่อดับสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็ กลับมีคุณลักษณะที่ดีเด่นขึ้นมาแทน กล่าวคือ เป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และการบำเพ็ญกิจ ด้วยกรุณา ซึ่งเป็นสิ่งที่ล้าพังความสำเร็จทางจิตไม่อาจให้เกิดขึ้นได้

๔) การบรรลุนิพพาน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวมนุษย์ เป็นการเปลี่ยน จิตใจ เปลี่ยนลักษณะความคิด เปลี่ยนบุคลิกภาพ มีโลกทัศน์และชีวทัศน์อย่างใหม่ มีระบบพฤติกรรม มั่นคง ด้วยเหตุที่มีความเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่สำคัญ ๒ ด้าน คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความ คิดเห็น และความเชื่อถือ อันเป็นเรื่องทางด้านอวิชชา และปัญญาอย่างหนึ่ง และความรู้สึกเกี่ยวกับ คุณค่าหรือการสนองความต้องการ อันเป็นเรื่องทางด้านตัณหาและฉันทะอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้บรรลุนิพพานจะสามารถมองเห็นโลกและชีวิตตามสถานะของธรรมดาแห่งธรรมชาติ มองเห็นสิ่งทั้งหลาย

^{๗๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๐/๖๕๐.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

พ้นจากการติดขัดในเวทนาที่จะเสพเสวย มองเห็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไปตามความ สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง เป็นบุคลิกภาพและระบบพฤติกรรมอย่างใหม่ที่รอดพ้นจากโลกธรรม หรือแม้จะอยู่ในโลก แต่ไม่ติดโลก

๕) การสนองความต้องการของมนุษย์ต้องเป็นไปทั้งด้านทิฐฐัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ และปรมัตถะด้วย กล่าวคือ ความต้องการของมนุษย์มิใช่ต้องการเพียงในเรื่องของวัตถุที่เป็นเรื่องของ ประโยชน์ปัจจุบันเท่านั้น แต่มนุษย์ยังต้องการในเรื่องของจิตใจด้วย ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์เบื้องต้น และความต้องการในประโยชน์ขั้นสูงสุด ซึ่งในความสำเร็จทางจิตยังจัดอยู่ในระดับสัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์หรือจุดหมายที่ล้าลึกเลยหน้าออกไปจากทิฐฐัมมิกัตถะ เป็นระดับออกไป หรือขั้นรอง ยัง จะต้องก้าวออกไปอีกสู่ขั้นสุดท้าย คือ นิพพาน ซึ่งเป็นปรมัตถะหรือจุดหมายสูงสุด อันเป็นสุข สมบูรณ์ที่แท้จริง

ลักษณะสำคัญที่เป็นพื้นฐานทางความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพาน คือ กรุณา พระอรหันต์เป็นผู้ดับกรรมหรือสิ้นกรรม การกระทำของท่านจึงไม่เป็นกรรม แต่เป็นกริยา (มีปัญญา) เป็นแรงจูงใจ และมีกรุณาเป็นคุณธรรม เกิดแทรกโดยเป็นผลสืบเนื่องจากปัญญา และความมีจิตใจเป็นอิสระ ดังนั้นกิจหรืองานหลักของท่าน จึงได้แก่ การแนะนำสั่งสอน ให้ความรู้ ส่งเสริม สติปัญญา และคุณธรรมต่าง ๆ ตลอดจนการดำเนินชีวิต และทำตัวเป็นแบบอย่างในทางที่มีความสุข มีคุณธรรมแลเป็นชีวิตที่ดีงาม

ภาวะทางปัญญา ภาวะทางจิต และภาวะทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้ บรรลุนิพพาน ทั้งหมดรวมอยู่ที่หลัก ๓ ประการ คือ วิชา วิมุตติ และกรุณา ซึ่งหมายถึง ความหลุด พ้น เป็นอิสระโดยอาศัย ความรู้ การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง และส่งผลให้เป็นพลังแผ่ปรีชา ญาณออกไปสู่ผู้อื่นโดยการอุทิศตน และบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม^{๗๔}

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำ ด้วยการฝึกอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่ คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทาง ปัญญาที่ส่งผลไปสู่ภายนอกตน เป็นความสัมพันธ์กับมนุษย์และวัตถุ ซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทาง กายและวาจา

ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นผู้กระทำ หรือผู้สร้างให้เกิดมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ ให้เกิดการพัฒนาใน แก่งความเป็นมนุษย์ และมนุษย์ก็ยังคงเป็นผู้ที่ถ่ายทอดคุณสมบัติที่ตนทำให้มีขึ้นสู่ภายนอก ซึ่งเป็นการ

^{๗๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๗๔.

พัฒนาในแง่ของทรัพยากรมนุษย์ ด้วยเหตุนี้เมื่อพระพุทธศาสนานับความสำคัญของมนุษย์ด้วยการพัฒนา ดังนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อมนุษย์ในแง่บทบาทที่ควรพิจารณาต่อไป

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมาในชีวิต เมาในความมั่งมี เมาในสิ่งนั้นในสิ่งนี้ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถาวรแต่ประการใดเลย นอกจากธรรมะที่เป็นยารักษาภายในให้พ้นจากความทุกข์ แม้เราจะมีชีวิตเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นกฎธรรมดาของโลก แต่ถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพไปในตัวเอง

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ไตรสิกขา ๓ ศีล ๕ สัมปยุตธรรม ๗ พรหมวิหารธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์มีชีวิตที่ประเสริฐ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และไม่เบียดเบียนกัน

การพัฒนาของบุคคลตามแนวพุทธต้องตั้งอยู่บนหลักภาวะ ๓ คือ กายภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งบุคคลสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ เพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ ประการ^{๗๕} คือ

๑) ทำให้บุคคลเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย แต่อยู่ในกรอบวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของสังคม พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลงดเว้นกายทุจริต วจีทุจริต และประพฤติดังกายสุจริต วจีสุจริต อันเป็นไปตามหลักของศีล เรียกว่า กายภาวนา กายภาวนานี้เป็นวิธีการพัฒนาบุคคลด้านพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจา เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม ให้บุคคลแสดงออกเฉพาะพฤติกรรมในด้านดีเท่านั้น

๒) ทำให้บุคคลมีจิตใจ และอารมณ์มั่นคง เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนอื่นเป็นคนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลงดเว้นความโลภ ความพยาบาท แล้วให้ประพฤติดังมโนสุจริต ไม่มีความโลภ ไม่มีความพยาบาท หรือมีจิตใจเสียสละ และยินดีให้อภัย ตามมโนสุจริต เป็นการพัฒนาจิตใจตามหลักของสมาธิที่เรียกว่า จิตภาวนา

๓) ทำให้บุคคลได้รู้ และเข้าใจในสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิ ละมโนทุจริต ปฏิบัติตามมโนสุจริตเป็นการพัฒนาบุคคล ตามหลักปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา การปฏิบัติข้อนี้เป็นการพัฒนาบุคคลให้เข้าใจชีวิตอย่างแจ่มแจ้ง จนถึงสัมมาญาณและบรรลूसัมมาวิมุตติ (ความหลุดพ้นจากกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง) ซึ่งถือเป็นปัญญาภาวนาเช่นกัน^{๗๖}

^{๗๕}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๑๗๘.

^{๗๖}โกศล เพ็ชรวงศ์, “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคน : ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร “เตรียมผู้บริหารการศึกษา” ของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา วัดไร่ขิง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๓๓.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อน แล้ว สังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือแนวทางของการประพฤติดี ปฏิบัติชอบของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ ตนที่สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดี ทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เพื่อบรรลุถึงจุดหมายปลายทาง สูงสุดของชีวิต^{๗๗} หลักพื้นฐานของมนุษย์มีจุดหมายที่เหมือนกัน คือ การมีชีวิตที่ไม่มีโทษภัย อยู่ในสังคมที่ปกติสุข จึงสร้างกฎระเบียบขึ้นในสังคมมนุษย์ คือ ศีล ๕ เป็นเสมือนระเบียบปฏิบัติของสังคม ได้แก่ การเว้นจากการปลงชีวิตสัตว์ที่มีชีวิต ชีวิตทั้งหลายมีค่าเท่าเทียมกันทั้งหมด ซึ่งการทำ ให้มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นที่รองรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล จากการเว้นถือเอาของที่เรามิได้ให้ การไม่เบียดเบียนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต^{๗๘} การเว้นจากการประพฤติผิดในกาม งดเว้นจากความประพฤติในการที่จะล่วงละเมิดคู่ครองหรือการไม่ล่วงเกินในขอบเขตแห่งความเป็นสามีภรรยาซึ่งดำเนินไปทางกาย ในการประพฤติเมตตาด้วยประสงค์ในการเสพสัทธรรม โดยมีเจตนาล่วงเกินอนิยฐาน (ฐานะมิควรถึง หมายถึง สตรีหรือบุรุษที่มีเจ้าของค้ำครอง) การเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากความประพฤติในการที่จะกล่าวด้วยคำพูดที่บิดเบือนจากความเป็นจริง โดยมีความตั้งใจเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจผิดคิดว่า คำที่กล่าวเท็จนั้นเป็นความจริง โดยการแสดงออกทางกาย วาจา การแสดงออกทางกายนั้น หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงให้คนอื่นเข้าใจผิด ส่วนด้านวาจา หมายถึง การพูดให้ผู้อื่นเชื่อด้วยถ้อยคำเท็จโดยเจตนาการพูดคำหยาบคายด้วยถ้อยคำที่คนทั่วไปไม่นิยมพูด การพูดส่อเสียดเพื่อให้ผู้อื่นแตกแยกกัน การเว้นจากของเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ เป็นสิ่งที่ควรงดเว้น เพราะสุราและเมรัยเป็นเหตุทำให้ผู้ที่ดื่มมีเมา ขาดความยังคิดหลงลืมเลือนดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า ด้วยโทษของการดื่มสุราเมรัย ๖ ประการ ดังปรากฏในทีฆนิกาย ปาฏิหารค สังคาลกสูตรว่า

...ดูก่อนคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการ คือ ความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง ๑ ก่อการวิวาท ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑ เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ๑ เป็นเหตุไม่รู้จักกาย ๑ เป็นเหตุบั่นทอนกำลังปัญญา ๑...^{๗๙}

การละเมิดศีล ๕ ย่อมก่อให้เกิดความไม่ตั้งงามสำหรับตนเองและสังคม ความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม ความประพฤติผิดในระดับพื้นฐานเป็นเหตุของความทุกข์ความเดือดร้อน จึงเกิดความขัดแย้งเอาไรต์เอาเปรียบ จะทำอะไรก็แสดงออกไปตามความวู่วาม ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส

^{๗๗} พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธศาสนากับปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : อริณทร์พรินติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๓), หน้า ๓๑.

^{๗๘} ที.ปา. (ไทย) ๒๐/๓๑๕/๒๘๐.

^{๗๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๔/๒๔๘/๑๔๘.

เหล่านั่น คือ ไม่มีความเข้มแข็งในการควบคุมตน เมื่อมีการละเมิดศีล ๕ สภาพจิตใจและร่างกาย ก็จะกลายเป็นเครื่องช่วยในการดำเนินชีวิตที่ร้าย หรือสนับสนุนการสร้างปัญหาของมนุษย์ให้มากยิ่งขึ้น พระพุทธองค์ตรัสสอนให้ยึดหลักสำหรับใช้ในชีวิตรัต คือ หนทางการดำเนินชีวิตมนุษย์ มีความประพฤติปฏิบัติชอบ ประกอบกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต การปฏิบัติตามศีลธรรมซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญ ที่จะแก้ไขปัญหาระเบิดความทุกข์ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสุขและหลุดพ้นจากความทุกข์ ดับกิเลสได้สิ้นเชิง การประพฤติปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับจุดหมายปลายทางสูงสุดของชีวิต คือ การบรรลุถึงนิพพาน อันเป็นความสุขอย่างยั่งยืนที่ชีวิตมนุษย์ทุกๆ ชีวิตต้องการ

การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท และธรรมะก็จะเป็นยารักษาใจที่รักษาให้พ้นจากความทุกข์ แม้เราจะมีภารกิจ ความแก่ ความเจ็บ และความตายนี้เป็นกฎของโลก เมื่อรู้จักกฎของโลกแล้ว ถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้วย่อมจะพัฒนาตนเองอย่างมีคุณภาพ

หลักธรรมที่นำมาวางแผนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในที่นี้จะวิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวกับการวางแผนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ สุจริต ๓

สุจริต คือ การประพฤติชอบ การประพฤติดี หรือความประพฤติดี ใช้คำว่า การ เป็นเรื่องของกายและวาจา ส่วนที่ใช้คำว่า ความ เป็นเรื่องของจิตใจ มโนสุจริต การประพฤติที่เป็นเหตุให้บุคคลเป็นคนดี อันเป็นที่พึงประสงค์ เป็นที่ปรารถนาของอารยชน โดยเหตุที่คนเราจะมีคุณค่า หรือมีค่าที่ดีพอที่คนอื่นจะเห็นความสำคัญ และให้ความสำคัญแล้วยกย่องนับถือ หรือไว้วางใจ ยอมคบหาสมาคมด้วย ก็เพราะมีดีอยู่ในตัว เช่น การประพฤติดี หรือความประพฤติดี ดีประเภทนี้ เป็นความดีขั้นพื้นฐานในตัวคนเพราะคนที่มีความประพฤติดีเป็นพื้นฐานแล้ว แม้ตัวอย่างอื่นจะบกพร่องไปบ้าง ก็ยังเอาตัวรอดเป็นที่ไว้วางใจของคนอื่นได้ หรือยังพอที่จะแสวงหาความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองได้ พระพุทธศาสนาได้วางหลักสุจริตธรรมเป็นเครื่องกำหนดวัดบุคคลว่า เป็นผู้มีความประพฤติดี จำแนกตามทวารเป็น ๓ ทาง ดังนี้

๑) กายสุจริต การประพฤติดีทางกาย การงดเว้น คือ ไม่ใช้กายทำความชั่วเลวทรามต่อผู้อื่นหรือสัตว์อื่น จำแนกเป็น ๓ อย่าง คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๒) วจีสุจริต การประพฤติดีทางวาจา การงดเว้น คือ ไม่ใช้คำพูดที่ชั่วร้ายต่อผู้อื่น จำแนกเป็น ๔ อย่าง คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๓) มโนสุจริต ความประพฤติดีทางใจ ความรู้จักยั้งคิดไม่ปล่อยจิตให้คิดชั่วร้ายปองร้าย ทรัพย์สิน หรือชีวิตของผู้อื่น แต่ให้คิดดีถูกต้องตามหลักกุศลธรรม จำแนกเป็น ๓ อย่าง คือ ความไม่โลภอยากได้ของเขา ความไม่พยายาบทปองร้ายเขา ความเห็นชอบตามคลองธรรม

สุจริต ๓ อย่างนี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรทำ ควรประพฤติให้เกิดขึ้นในตนเอง^{๘๐} เมื่อมนุษย์ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวแล้วจะทำให้มนุษย์อยู่อย่างมีความสุขและหลักธรรมที่มนุษย์ควรพยายามเข้าถึงให้ได้สมำเสมอ หรือสุขอันชอบธรรมที่มนุษย์พึงมี ซึ่งมนุษย์จะสมบูรณ์ได้ก็เพราะสุข ๔ อย่างนี้ คือ

๑) อตติสุข สุขเกิดแก่ความมีทรัพย์ ความภูมิใจ อิ่มเอิบใจว่า ตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพัก น้ำแรง ความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม บุคคลที่ขยันทำงานเก็บเงินไว้ได้เป็นจำนวนพอเพียง ย่อมมีความสุขสบายใจ ภูมิใจในความพยายามของตน ถือว่าเป็นความสุขประการหนึ่ง

๒) โภคสุข สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค ความภูมิใจ อิ่มเอิบใจว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบธรรมนั้นเลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์

๓) อนนสุข สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ ความภูมิใจ ความอิ่มเอิบใจว่า ตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร ความไม่เป็นหนี้เป็นสุขอย่างไรวั้น คนที่ไม่เป็นหนี้เท่านั้นรู้สึกได้ และความเป็นหนี้จะเป็นทุกข์เพียงใด คนที่มีหนี้เท่านั้นถึงจะรู้สึกได้เช่นกัน

๔) อนวัชชสุขสุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ ความภูมิใจ เอิบอิ่มใจ ว่าตนมีความสุข ประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครๆ ดิเสียนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ คนจะมีความสุขแท้ต้องพึงการงานที่ไม่มีโทษ คือ ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่เป็นที่ครหาของปวงชน สุขข้อที่ ๔ นั้นนับว่ามีค่ามากที่สุดกว่าสุข ๓ ข้อข้างต้น^{๘๑}

เมื่อมนุษย์มีความสุขทางโภคทรัพย์แล้วมนุษย์ควรระลึกถึงคุณธรรมประจำตัวของอุบาสก อุบาสิกา หรือองค์คุณของอุบาสิกา อุบาสกอย่างยอดเยี่ยม ซึ่งเรียกว่า อุบาสก อุบาสิกธรรม คือ

๑) ประกอบด้วยศรัทธา ต้องมีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยอย่างมั่นคงไม่หวั่นไหว ไม่แกว่งไกว ถือธรรมเป็นใหญ่ และสูงสุด มีความเชื่อประกอบด้วยปัญญา คือ เชื่อในบุคคลและสิ่งควรเชื่อตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้ ๔ ประการ คือ เชื่อว่าพระผู้มีพระภาคเป็นพระ

^{๘๐}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๒๗.

^{๘๑}แก้ว ขิตตะขบ, **รวมวิชานักรธรรมชั้นตรี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๒.

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจริง เชื่อว่ากรรมดีกรรมชั่วมีอยู่จริง เชื่อว่าผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีอยู่จริง และเชื่อว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๒) มีศีลบริสุทธิ ต้องมีศีล ๕ อันเป็นศีลของอุบาสก อุบาสิกา ที่ไม่ต่าง ไม่พร้อย ไม่ขาด ไม่ทะลุ รวมถึงมีความประพฤติ และเลี้ยงชีพเป็นแบบอย่างได้ด้วย

๓) ไม่ถือนมกตสันขาว เชื่อกรรม ไม่เชื่อนมกต ต้องเป็นผู้มุ่งหวังผลจากการกระทำด้วย เรี่ยวแรงความเพียรพยายามตามเหตุผล ไม่ตื่นข่าวเล่าลือโซกลางเรื่องขลังมกต ไม่หวังผลจากการขอ อำนาจดลบันดาล เพราะพระพุทธศาสนาสอนไม่ให้ถือนมกตนั้น แต่สอนให้เชื่อว่าเรามีกรรมเป็นของของตน เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว

๔) ไม่แสวงเขตบุญนอกพุทธศาสนา ต้องไม่ยอมเชื่อถือ ไม่ยินดี ไม่ปฏิบัติกิจ หรือพิธีต่าง ๆ อันมิใช่หลักทางพระพุทธศาสนา โดยแสวงหาแต่ทักษิไณยบุคคล คือ พระภิกษุสุปฏิปันโน ในพระพุทธศาสนาที่ควรแก่ทักษิณา และจัดเป็นบุญเขตชั้นยอดของชาวโลก

๕) บำเพ็ญบุญแต่ในพุทธศาสนา ต้องมีความริเริ่มกระทำการส่งเสริมสนับสนุนกุศลกิจในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น โดยเป็นผู้ชักนำในการอุปถัมภ์บำรุงคุ้มครองพระพุทธศาสนา เมื่อจะทำบุญกุศลมีทานเป็นต้น ก็ทำในภิกษุสงฆ์ก่อน แล้วจึงควรทำบุญตามลัทธิศาสนา และประเพณีอื่นๆ โดยไม่ผิดศีลธรรม^{๘๒}

หลักธรรมที่นำมากล่าวถึงเป็นหลักธรรมที่มนุษย์ควรนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความมั่นคง และเจริญตลอดไป

รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลัก จะใช้หลักการวิเคราะห์ ทำข้อเสนอการพัฒนา สร้างโปรแกรมการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการ และประเมินผลการพัฒนาซึ่งจะคล้ายคลึงกับกระบวนการพัฒนาฝึกอบรม คือ การวิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรม การออกแบบหลักสูตร การพัฒนาสื่อการสอน การดำเนินการตามแผน และการประเมินผลการฝึกอบรม ความแตกต่างระหว่างกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับกระบวนการพัฒนาฝึกอบรม จะต่างกันที่ขอบเขตของกิจกรรมทั้งสอง โดยที่การฝึกอบรมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพุทธ สามารถใช้หลัก “อริยสัจ ๔” ซึ่งค่อนข้างมีความสมบูรณ์ครบถ้วนอยู่ในตัว เช่น การวิเคราะห์หาความจำเป็นนั้น มีความชัดเจนว่าเป็นเรื่องของการดับ “ทุกข์” และมี “สมุทัย” เป็นสาเหตุ ส่วน “นิโรธ” คือ เป้าหมายที่ต้องการ (อย่างไรก็ตาม เราสามารถแบ่งซอยเป้าหมายออกเป็นระดับต้น ระดับกลาง ระดับสูงได้ เช่นใช้หลักไตรสิกขา เริ่มจาก ๑. ศีล ๒. สมาธิ และ ๓. ปัญญา) สำหรับขั้นตอนการออกแบบหลักสูตร และการพัฒนาสื่อ

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๐.

การสอน คงต้องใช้เทคนิคของการฝึกอบรมมาช่วย เพียงแต่ตีความผลงานที่องค์การต้องการ ให้อยู่ในแนวทางพุทธ

สำหรับรูปแบบการพัฒนามนุษย์แนวพุทธ จะมีกระบวนการพัฒนาจะเริ่มต้นจากปัจจัยสองปัจจัย คือเป้าหมายของการพัฒนา และกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนาซึ่งจะเป็นการกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรมในตัว เป้าหมายในการพัฒนาสามประการได้กล่าวข้างต้นแล้ว ส่วนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ที่จะรับการพัฒนานั้น อาจแบ่งเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ตามบทบาทหน้าที่ในองค์การ กล่าวคือ ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้างาน และพนักงานเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน ปัจจัยทั้งสองนี้จะต้องปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ยกตัวอย่างเช่น หากเป็นกลุ่มเป้าหมายในระดับผู้บริหารและองค์การวางระดับการพัฒนาที่การเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ มีศีลธรรมในการบริหารงาน และในขณะเดียวกันผู้บริหารกลุ่มนี้มี “ภูมิธรรม” คือภูมิหลังเกี่ยวกับพุทธธรรมในระดับต้นๆ สมรรถนะที่ต้องการ ก็จะสามารถไว้ในระดับต้น (คือระดับศีลหรือสมาธิ) รูปแบบนี้จะกำหนดสมรรถนะต่างๆ ที่จำเป็น สามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนา หลักสูตรการพัฒนา เนื้อหาหลักสูตร เทคนิคการสอน สื่อที่ใช้สอน และบทบาทหน้าที่ของอาจารย์/วิทยากรได้ ซึ่งรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา^{๘๓} จะประกอบด้วย

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามวิถีพุทธ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน เนื่องจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจซึ่ง ได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด ทศณคติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม ความประพฤติ หรือลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคล และผลจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลและองค์กรสังคมโดยรวมตลอดจนถึงประเทศชาติบ้านเมืองในอนาคตต่อไปอย่างยั่งยืน

๑) แนวทางการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธจะผสมผสานระหว่างแนวทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลักและแนวทางของพระพุทธเจ้า สำหรับการพัฒนาเพื่อการปรับปรุงผลงาน เพิ่มความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน แนวทางการพัฒนาของกระแสหลักจะมีความเหมาะสมในการพัฒนา (ซึ่งจะไม่กล่าวถึงในที่นี้เนื่องจากการพัฒนาในกระแสหลักมีแนวคิดทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติอยู่แล้ว) สำหรับการพัฒนาตามหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ จะผสมผสานทั้งแนวของกระแสหลักและแนวของพุทธธรรม ยกตัวอย่างเช่น การฝึกให้มีสมาธิฐิ เมื่อมนุษย์โดยทั่วไปถูกอบรมเลี้ยงดู มีการกล่อมเกลางทางสังคม จนมีมีจิตสมาธิมาอย่างยาวนาน การบอกเล่าแต่เพียงว่าความคิดความเห็นที่ตนมีอยู่เป็นมีจิต และจะให้ปรับเปลี่ยนไปเช่นนั้น เป็นสิ่งคาดหวังได้ยาก ดังนั้นจึงควรต้อง

^{๘๓} ญาณ ธรรมวิจารณ์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๒.

มีเทคนิคใหม่มาช่วย ซึ่งในการพัฒนามนุษย์ตามกระแสหลักใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์มาช่วย เช่นการใช้วิธีการที่จะทำให้คนมีการเรียนรู้เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีคิด เปลี่ยนกระบวนทัศน์ เปลี่ยนปรัชญาชีวิต ความเชื่อระดับฝังลึกได้ นั่นคือการเปลี่ยนจากมิจฉาทิฐิมาเป็นสัมมาทิฐิ หรือหากใช้แนวทางพุทธ หลักธรรมที่เป็นประโยชน์ คือ กาลามสูตรหรือโยนิโสมนสิการ ซึ่งมีจุดเน้นที่การพิจารณาถึงความคิดความเชื่อของตนว่าเป็นสัมมาทิฐิหรือมิจฉาทิฐิ แนวทางในการพัฒนาข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานทั้งเทคนิคของตะวันตกและของพุทธธรรมเข้าด้วยกัน

สำหรับแนวทางการพัฒนาตามหลักพุทธธรรม ซึ่งใช้มรรคมีองค์ ๘ หรือไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา) เป็นแนวทางในการพัฒนามี ๓ แนวทางสำคัญ^{๘๔} คือแนวทางของการใช้ “ศีล” นำการพัฒนา เป็นการใช้ศีลเป็นจุดเริ่มต้น เป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้ถูกพัฒนา แนวทางที่สองคือการใช้ “สมาธิ” เป็นจุดเน้นในการพัฒนา และแนวทางที่สามคือการใช้ “ปัญญา” เป็นแนวทางจุดเน้นในการพัฒนา แนวทางทั้งสามจะต้องสอดคล้องกับเป้าหมาย ลักษณะและความพร้อมของกลุ่มเป้าหมาย ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่ต้องการศึกษาปฏิบัติพัฒนาตนเองในแนวทางพุทธ เป็นผู้มีเป้าหมายในการพัฒนาเพื่อที่หลุดพ้นจากห้วงทุกข์ มีภูมิธรรมสูง ย่อมจะต้องใช้ “ปัญญา” เป็นแนวทางในการพัฒนา เนื่องจากสอดคล้องทั้งเป้าหมายและความพร้อมของผู้ที่ต้องการพัฒนา แต่หากผู้ศึกษาปฏิบัติมีเป้าหมายในระดับโลกียธรรม ยังพอใจและมีความสุขกับการเวียนว่ายตายเกิด ต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีคุณธรรมศีลธรรม เป็นพลเมืองดี แนวทางการพัฒนานั้นอาจเป็นเพียงระดับ “ศีล” หรือระดับ “สมาธิ” ก็เพียงพอ ความชัดเจนในปัจจัยสามประการนี้จะทำให้ประสิทธิผลและประสิทธิภาพการพัฒนามากยิ่งขึ้น แนวทางการพัฒนาที่กล่าวแล้วจะใช้กำหนดหลักสูตรการพัฒนา

๒) หลักสูตรการพัฒนา การกำหนดหลักสูตรเพื่อการพัฒนาจะประกอบด้วยการศึกษาความจำเป็นในการฝึกอบรมขององค์กร ความจำเป็นของงาน และความจำเป็นของบุคคล การกำหนดวัตถุประสงค์ในด้านการพัฒนาทักษะ ความรู้หรือทัศนคติ ค่านิยม วิสัยทัศน์ การกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ระยะเวลาการจัดและดำเนินการฝึกอบรม และระยะเวลาในการประเมินผลการฝึกอบรม จะเห็นได้ว่าการกำหนดหลักสูตรนั้นมีที่มาจากความจำเป็นในการฝึกอบรมหรือเป้าหมายในการฝึกอบรมที่องค์กร หรือตัวงานหรือปัจเจกบุคคลต้องการ ผนวกกับวัตถุประสงค์เฉพาะด้านในการพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ต้องมี ซึ่งหากเป็นการพัฒนาแนวพุทธแล้วความจำเป็นดังกล่าวก็จะได้จากรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นตัวตั้ง หลังจากนั้นจึงกำหนดระยะเวลาและการดำเนินการฝึกอบรมรวมทั้งการประเมินผล กล่าวในเชิงการประยุกต์ใช้แล้วหลักสูตรการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธจะมีเป้าหมายการพัฒนาและระดับความพร้อมของผู้เรียนซึ่งกำหนดเป็นรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

^{๘๔} ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : วิถีทัศน์, ๒๕๔๕),

หลังจากนั้นจึงกำหนดเนื้อหาหลักธรรมที่จำเป็นตาม รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทาง พระพุทธศาสนา ยกตัวอย่างเช่น ผู้บริหารขององค์การอาจมีรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตาม แนวทางพระพุทธศาสนา ที่ได้จากเป้าหมายขององค์การบวกกับเป้าหมายส่วนบุคคลผสมผสานกับ ความพร้อมของผู้เรียน จะกำหนดได้เป็น รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทาง พระพุทธศาสนา ของผู้บริหารที่การเป็นผู้นำที่ติดจะต้องมีหลักธรรมเรื่องทศพิธราชธรรมหรือพรหม วิหาร ๔ นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธหรือวิทยากร ก็จะมีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรเนื้อหา หลักธรรมรวมทั้งเทคนิคการสอนทั้งของตะวันตกและของพุทธที่สอดคล้องกับระบบการรับรู้และ เรียนรู้ของผู้บริหาร การกำหนดหลักสูตรจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญของผู้ที่จะเป็นวิทยากรทั้งที่เป็นฆราวาส หรือพระภิกษุ ที่จะต้องเรียนรู้ในการออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนกับรูปแบบการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ที่องค์การกำหนด รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกองค์การ เมื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและหลักสูตรได้แล้ว เทคนิคการฝึกอบรมก็จะเป็น เครื่องมือที่สำคัญที่จะต้องพิจารณาต่อไป

๓) เทคนิคการฝึกอบรมพัฒนา จากองค์ความรู้ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแส หลักคือทฤษฎีทางจิตวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ต่างๆ ที่พื้งนำมาพิจารณาใช้ในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์เชิงพุทธ ในทางพุทธศาสนาการใช้องค์ความรู้จากพฤติกรรมศาสตร์น่าจะเปรียบเทียบได้กับการ บัญญัติข้อปฏิบัติต่างๆ เช่น ศีล ๕ ในหลักการที่ว่าหากปฏิบัติเช่นนี้ จะได้ผลเช่นไร ตามกฎแห่งกรรม แต่การเชื่อมโยงให้เห็นผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนพฤติกรรมอาจยังไม่ชัดเจน จึงไม่ทำให้คน เกิดการเรียนรู้ ไม่เปลี่ยนพฤติกรรม เพราะอาจจะขัดแย้งกับการเรียนรู้จากสังคมที่ผู้ไม่มีศีลกลับได้รับ รางวัล ได้รับการยกย่อง มีเกียรติมีศักดิ์ศรี มีผู้นำหน้าถือตา แต่ผู้มีศีลนั้นกลับถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูก กระทำ ถูกเบียดเบียน มีชีวิตอยู่อย่างยากจนข้นแค้น

อย่างไรก็ตามในศีลข้อ ๑ การไม่ฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์อื่น หากนำไปสู่การปฏิบัติเช่น การรับประทานอาหารมังสวิรัต แล้วเกิดคุณประโยชน์คือมีทั้งสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี (ได้รางวัล) ที่ เกิดจากการนี้เป็นอย่างไร ก็น่าจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนและเกิดการเรียนรู้ได้

สำหรับการประยุกต์ใช้การเรียนรู้จากสังคม มาใช้ในการพัฒนาสามารถทำได้ด้วยการเชิด ชุบบุคคลตัวอย่าง ซึ่งพฤติกรรมที่ดี มีสัมมาทิฐิ มีศีลมีธรรม ทั้งในด้านการได้ผลตอบแทนด้วยความสุขที่ มากขึ้น ความทุกข์ที่ลดลงโดยไม่ต้องอาศัยวัตถุ หรือด้วยการบริโภคที่เกินพอดี บุคคลประเภทนี้จะ เป็นแบบอย่างให้คนในสังคมได้เรียนรู้ ได้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่าคนที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจะมีทั้ง ความสุข มีเกียรติ ได้รับการยกย่องนับถือ แทนการการยกย่องนับถือผู้มีเงิน เศรษฐี นักธุรกิจที่ร่ำรวย มหาศาล ข้าราชการหรือนักการเมืองที่มีอำนาจ กล่าวโดยสรุปก็คือการเปลี่ยนค่านิยมใหม่ด้วยการยก ย่องผู้ที่ปฏิบัติธรรมนั่นเอง “การเรียนรู้จากสังคม” ยังสามารถใช้ในการกำหนดสภาพแวดล้อมที่ เอื้ออำนวยหนุนนำไปทางธรรม ไม่ใช่ไปสู้บยายมุข การรณรงค์ในยุคปัจจุบันเรื่องการดื่มสุรา หรือการ

งดสบบุหรีเป็นตัวอย่างที่ดีของการสร้างสภาพแวดล้อม ป้องกันเรื่องโรคภัยหรือเรื่องอุบัติเหตุ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสามารถใช้แนวคิดทำนองนี้ได้เช่นเดียวกัน โดยการขยายจากศีลข้อเรื่องสุรยาเมาไปยังศีลข้ออื่นๆ และไม่ควรเน้นเฉพาะการห้าม (เบญจศีล) แต่ยังต้องการณรงค์ส่งเสริม (เบญจธรรม) ด้วย ถึงแม้ว่ามาตรการนี้จะยังไม่ทำให้ผู้คนเกิดปัญญาที่แท้จริง แต่ก็สามารถลดละ “มิจฉาทิฐิ มิจฉากัมมันตะ” ไม่ให้เพิ่มมากไปกว่าปัจจุบัน หลังจากที่ควบคุมความหลงไม่ให้เพิ่มมากไปกว่าเดิมแล้ว จึงใช้เทคนิควิธีการอื่นๆ มาเสริมในขั้นตอนต่อไป องค์การสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธได้ด้วยการส่งบุคลากรขององค์การไปตามสำนักปฏิบัติธรรมที่มีมาตรฐานเพื่อให้เขาได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่สงบร่มเย็น มีการกินอยู่ในกรอบของศีล ๕ หรือศีล ๘ แวดล้อมด้วยผู้มีศีลมีธรรมมีปัญหา ย่อมช่วยโน้มนำให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้จากสังคมจะมีทฤษฎีการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

ก) ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากเด็ก เช่น ต้องการเหตุผลของการต้องเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่ามีใครมาสั่งสอน ประสบการณ์เดิม (จากหลักธรรมชั้น ๕ ก็คือสัญญาชั้น) ของผู้เรียนเป็นข้อมูลที่สำคัญมากของผู้ที่จะสอน ผู้ใหญ่จะพร้อมที่จะเรียนรู้หากเห็นความจำเป็นในการนำไปใช้ในการทำงานหรือในชีวิตประจำวัน เป็นต้น จากหลักการข้างต้นการจะทำให้ทรัพยากรมนุษย์มีความสนใจที่จะปฏิบัติธรรมต้องเริ่มต้นที่ทำไมจึงต้องปฏิบัติธรรม หากยกตัวอย่างเรื่องการใช้หลักอริยสัจ ๔ ผู้เรียนต้องเห็น “ทุกข์” ที่แท้จริงเสียก่อน “ความสุข” ที่ตนประสบพบอยู่ทุกวันที่แท้คือรูปแบบของความทุกข์ ความรู้ซึ่งเช่นนี้จึงจะทำให้ผู้เรียนเริ่มแสวงหาทางสาเหตุของปัญหาคือ “สมุทัย” ซึ่งสรุปรวบยอดได้ที่ “อวิชชา” เมื่อทราบรากฐานของปัญหาแล้ว การเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ทราบว่าหนทางแก้ปัญหาคือการขจัดอวิชชาอันนั้นคือมรรค ๘ ซึ่งจะนำไปสู่ “นิโรธ” ภาวะของการดับทุกข์โดยสิ้นเชิงได้ ซึ่งพุทธทาส^{๘๕} เรียกคนกลุ่มนี้ว่าเป็นคน “เจ้าปัญญา” มีปัญญามากใช้ปัญญานำ อย่างไรก็ตามประสบการณ์เดิมของผู้เรียนบางกลุ่มไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับนี้จึงต้องให้แนวทางปฏิบัติที่เข้าใจง่ายกว่า เช่น การทำบุญทำทาน การถือศีล การละเว้นอบายมุข เป็นแนวทางการพัฒนาที่ใช้ “ศีลนำ” เป็นแนวทางให้ปฏิบัติไปก่อนเป็นการ “ลด” กิเลสลง ไม่ต้องใช้ความคิดลึกซึ้ง เมื่อมีความพร้อมมากขึ้นก็จะเรียนรู้เรื่องที่จะเอื้อมถึงซึ่งได้มากขึ้นต่อไป ความรู้ในเรื่องการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะทำให้วิทยากรเตรียมการสอน ออกแบบหลักสูตร เลือกใช้เทคนิคและทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายมากขึ้น

^{๘๕} พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), คู่มือมนุษยฉลบทบสมบุรณ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๔๔.

ข) การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเรียนจาก “ประสบการณ์” ประสบการณ์ที่ว่าอาจจะเป็นประสบการณ์จริงหรือประสบการณ์ที่เรียนรู้จากสถานการณ์ที่จำลองขึ้นก็ได้ ซึ่งมี ๔ ขั้นตอน ประกอบด้วย

- เป็นการจำลองประสบการณ์ เช่นการใช้กรณีศึกษา การใช้การจำลองสถานการณ์ในรูปของเกมต่าง ๆ การสาธิตให้เห็น หรือใช้การทัศนศึกษา ทั้งหมดนั้นจะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะประสบพบเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง

- การให้สังเกตการณ์และใช้ความคิดใคร่ครวญ เช่นการแบ่งกลุ่มระดมสมอง การอภิปรายกลุ่ม มอบหมายให้สังเกตเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่บทเรียน

- จะเป็นการสรุปการเรียนรู้จากการใช้ตรรกะทำให้เกิดเป็นแนวคิดสรุปรวบยอด

- ทดลองใช้แนวคิดที่ได้จากขั้นตอนที่สามทดสอบในสถานการณ์อื่น ๆ เพื่อการแก้ปัญหาดัดสนใจ

หลักการนี้ใช้สำหรับการฝึกงานจากสถานที่ทำงานจริง หรือการเรียนรู้ในห้องปฏิบัติการ วิธีการเช่นนี้จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงความเชื่อ เปลี่ยนทัศนคติเกิดปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้นี้น่าจะแตกต่างจากเพียงการฟังคำบอกเล่าฟังบรรยาย หรือฟังเทศน์เท่านั้น

การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ ในทางพุทธธรรมอาจเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยน “ทิฐิ” จากมิจฉาทิฐิไปเป็นสัมมาทิฐิ หรือจากหลักธรรมปฏิบัติสมุปบาทคือการเปลี่ยนที่ระดับ “อุบาทวน” ซึ่งหากไล่ย้อนกลับไปได้แล้ว อุบาทวนนั้นก็เกิดจาก ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น (ตัณหา) และตัณหานั้นเกิดจากความรู้สึกตอบสนองต่อสิ่งเร้า (เวทนา) และเวทนานั้นเกิดจากการรับรู้ (อายตนะ ๖ ขั้น ๕) ที่มีการ “ปรุงแต่ง” (สังขาร) ที่ปรุงแต่งผิดเพี้ยนไปจากความจริงเพราะมี “อวิชชา” คือความไม่รู้ในสังขารหรือความหลงผิด หลงเชื่อ หลงคิด หลงเข้าใจ (ทิฐิ) ไปเป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่สังขาร หรืออาจจะไปแก้ไขที่ปัจจัยอื่นๆ ในวงจรปฏิจสมุปบาทตามที่ท่านพุทธทาสสอนไว้ในหนังสือคู่มือมนุษยก็ได้ เช่น ที่สังขารหรือ เวทนา หรือตัณหา เป็นต้น

ค) การเรียนรู้ตามหลักโอวาทปาฏิโมกข์ คือการเรียนรู้ในระดับแรกคือการไม่ทำความชั่ว อยู่ในศีล การเรียนรู้ในระดับที่สองคือการทำความดี ทำบุญสุนทาน เป็นคนดีของครอบครัว ของสังคม ประเทศชาติ และการเรียนรู้ในระดับที่สามคือการทำให้บริสุทธิ์เข้าถึงความเป็น “พุทธะ” (ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน) การเรียนรู้ในสองระดับแรกนั้นคือการเรียนรู้ในระดับโลกียธรรม และการเรียนรู้ในระดับที่สามเรียกว่าการเรียนรู้ในระดับโลกุตระธรรมซึ่งมีปัญญาเห็นความจริงตามกฎธรรมชาติ หลุดพ้นจากความจริงในระดับของการสมมติตามความเข้าใจของมนุษย์ปุถุชน (สมมติสังขะ) เข้าถึงความจริงระดับสูงสุด เป็นความจริงแท้ (ปรมาตฺถสังขะ) หรือก็คือการเห็นหรือเข้าถึง “อริยสัจ ๔” นั่นเอง คำถามหนึ่งที่ทุกคนควรจะฝึกถามตนเองคือ “ทำไมเราจึงคิด เชื่อ หรือกระทำอย่างที่เราคิด เราเชื่อ เรา

กระทำอยู่” การเริ่มถามคำถามเช่นนี้จะทำให้มนุษย์หรือ “กบ” เริ่มเห็นกะลาที่ครอบอยู่ เมื่อกบเห็นกะลาแล้วจึงจะเป็นจุดเริ่มต้นของการพยายามเรียนรู้ดินร่นที่จะออกจากกะลา เมื่อกบเห็นกลานั้นคือจุดเริ่มต้นของการมี “สัมมาทิฐิ” การใช้หลักธรรมกาลามสูตรนับว่าเป็นหลักธรรมที่ดีที่จะพิจารณาถึงกรอบความคิดความเชื่อที่ฝังอยู่ในตน เป็นการตั้งคำถามในระดับรากฐาน หรือเป็นคำถามเชิงปรัชญาที่มีความลึกซึ้งพอที่จะปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของตนเองได้

๔) การประเมินผลหลักสูตรการพัฒนา การกำหนดให้มีการประเมินหลักสูตรการพัฒนาจะทำให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ประเด็นที่จะต้องมีการประเมินเช่น ประสิทธิภาพของแนวทางการพัฒนา หลักสูตรที่พัฒนา เทคนิควิธีการสอน สื่อที่ใช้สอน วิทยากร/อาจารย์ผู้สอน เป็นต้น ในส่วนของการประเมินประสิทธิภาพการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมจะประเมินโดยใช้หลักภาวะ ๔ กล่าวคือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา (Emotional และปัญญาภาวนา^{๘๖} หลักภาวนา ๔ ก็คืออภยของมรรคมีองค์ ๘ นั่นเอง การประเมินผลหลักสูตรจะทำให้หลักสูตรมีการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากการประเมินผลหลักสูตรแล้ว ระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยรวมเป็นสิ่งจำเป็นต้องพิจารณาในลำดับต่อไป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นทั้งระบบใหญ่และระบบย่อยดังกล่าวต้องมีความสอดคล้อง ตอบสนองซึ่งกันและกัน เช่น การสรรหาคัดเลือกบุคลากรจะต้องใช้ รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นมาตรฐานในการคัดเลือก สำหรับระบบค่าตอบแทนต้องเป็นการตอบแทนที่ส่งเสริมการลด ละ กิเลส ไม่ยึดติดอยู่กับการสะสมทรัพย์สินเงินทองเกียจคร้าน การบริหารหรือประเมินผลงานจะต้องใช้รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นตัวตั้งในการวัดพฤติกรรมทัศนคติ ค่านิยมต่างๆ ของบุคลากรว่าเป็นไปตามแนวทางของพุทธธรรมมากน้อยเพียงใด

๕) การประเมินผลภาพรวมของการพัฒนา การประเมินผลภาพรวมของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อประเมินว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยภาพรวมประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายเพียงใด และมีประสิทธิภาพเพียงใด บุคลากรขององค์การมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามหลักไตรสิกขา คือมีศีลในระดับใด มีสมาธิมากน้อยเพียงใด มีปัญญาสัมมาทิฐิมากขึ้นหรือไม่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธนี้ทำให้องค์การเป็นองค์การที่มีระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง มีธรรมาภิบาล บรรษัทภิบาล มีจริยธรรม คุณธรรม ดูแลบุคลากรอย่างดี ผลิตสินค้าหรือให้บริการที่รับผิดชอบต่อผู้ใช้บริการหรือไม่ นอกจากพิจารณาที่ประสิทธิภาพการพัฒนาแล้วกระบวนการพัฒนาก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องมีการประเมิน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนทางการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ที่กำหนดไว้ หลักสูตรการพัฒนา บทบาทหน้าที่ของ

^{๘๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *สู่การศึกษาแนวพุทธ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์และพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

วิทยาการ ระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสอดคล้องเพียงกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธเพียงใด

สรุปได้ว่า จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดังกล่าว จะช่วยลดความวุ่นวายสับสนในสังคมและในองค์กรได้เป็นอย่างมาก หากทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร ได้รับการพัฒนาให้เข้าใจถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนา การพัฒนาตนในด้านจิตใจเป็นไปได้ไม่ยากนัก เพราะเมืองไทยเป็นเมืองที่ประชาชนมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ละบุคคลพอจะมีพื้นฐานอยู่บ้าง หากองค์กรจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรสนใจศึกษาธรรมมากขึ้น และให้ความรู้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง ก็จะสามารถขัดเกลาบุคลากรให้เป็นทรัพยากรที่พึงประสงค์ขององค์กรจริงๆ ทุกศาสนาได้ให้แนวปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันโดยเป้าหมายอันเดียวกัน คือ การครองชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

๒.๔ แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น ถือเป็นรูปแบบหนึ่งที่เป็นพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีส่วนสำคัญต่อการฝึกหัดประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการปกครอง การบริหารงานซึ่งจะสนองต่อความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอไว้ดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายหรือคำนิยามไว้ มากมาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคำนิยามเหล่านั้น ต่างมีหลักการที่สำคัญคล้ายคลึงกัน จะต่างกันบ้างก็คือสำนวน และรายละเอียดปลีกย่อย พิจารณาได้ดังนี้

ชูวงศ์ ฉายะบุตร ได้ให้ความหมายการปกครองท้องถิ่น หมายถึง “การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้อำนาจในการปกครองร่วมรับผิดชอบทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนในการบริหารงานท้องถิ่นตามแนวความคิดที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่น แล้วรัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมจะเป็นรัฐบาลของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน”^{๘๗}

^{๘๗} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๑.

ชูศักดิ์ เทียงตรง ได้ให้ความหมายการปกครองท้องถิ่น คือ “การปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองที่เกิดขึ้นจากหลักการกระจายอำนาจ ได้มีอำนาจในการปกครองร่วมรับผิดชอบทั้งหมด หรือแต่เพียงบางส่วนในการบริหารภายในขอบเขตอำนาจ หน้าที่ และอาณาเขตของตนที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย”^{๘๘}

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร ได้ให้นิยามไว้ว่า “การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ องค์การนี้ถูกจัดตั้ง และควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย และควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง”^{๘๙}

ลิขิต ธีระเวคิน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การปกครองท้องถิ่นเป็นหน่วยการปกครองทางการเมืองที่อยู่ในระดับต่ำลงมาจากชาติ หรือระดับมลรัฐและรัฐ (ในกรณีที่ประเทศเป็นสหพันธรัฐหรือรัฐรวม) ซึ่งก่อตั้งโดยกฎหมาย และมีอำนาจอย่างเพียงพอที่จะทำกิจกรรมในท้องถิ่นโดยตนเอง รวมทั้งอำนาจเก็บภาษี หรือการให้แรงงานเพื่อบรรลุมัตถุประสงค์ที่วางไว้ เจ้าหน้าที่ ของหน่วยงานดังกล่าวนี้อาจจะได้รับการเลือกตั้ง หรือจากการจัดสรร (แต่งตั้ง) ขึ้นมาโดยท้องถิ่นก็ได้” โดยอธิบายเพิ่มเติมว่า “การปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นการปกครองของตนเองของชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่งที่เมืองมีการเกิดขึ้นทำหน้าที่ในเขตพื้นที่ที่กำหนด มีอำนาจในการบริหารงานคลัง มีอำนาจในการวินิจฉัยตัดสินใจ และมีสภาของท้องถิ่นเป็นองค์กรที่สำคัญขององค์กรนั้น”^{๙๐}

ธเนศวร เจริญเมือง ได้ให้ความหมายการปกครองท้องถิ่นว่า “เป็นการปกครองโดยวิธีการซึ่งหน่วยการปกครองในท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งผู้ทำหน้าที่ปกครองโดยอิสระ และได้รับอำนาจโดยอิสระ ซึ่งความรับผิดชอบตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาค และส่วนกลางแต่การปกครองท้องถิ่นยังอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ มิใช่ว่าได้กลายเป็นรัฐอธิปไตยไป”^{๙๑}

^{๘๘} ชูศักดิ์ เทียงตรง, การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๙.

^{๘๙} ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร, ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

^{๙๐} ลิขิต ธีระเวคิน, การเมืองการปกครองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๙.

^{๙๑} ธเนศวร เจริญเมือง, การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : ๑๗๙ การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๖๒.

วิญญู อังคนารักษ์ ได้ให้ความหมายว่า “การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองในรูปลักษณะการกระจายอำนาจบางอย่างซึ่งรัฐได้มอบหมายให้ท้องถิ่นทำกันเอง เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสปกครอง และบริหารงานท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ให้งานดำเนินไปอย่างประหยัดมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลตรงกับความต้องการของประชาชน โดยเหตุที่ว่าประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะประสิทธิผลตรงกับความต้องการของประชาชน โดยเหตุที่ว่าประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะทราบความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ ได้ดีกว่าบุคคลอื่น และย่อมมีความผูกพันต่อท้องถิ่นนั้น โดยมีงบประมาณของตนเอง และมีอิสระในการบริหารงานพอสมควร”^{๕๒}

วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์ ได้ให้ความหมายว่า “การปกครองท้องถิ่น หมายถึง ระบอบการปกครองที่เป็นผลเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และในนัยนี้จะเกิดมีองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ องค์การนี้ถูกจัดตั้ง และควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย และควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเองได้”^{๕๓}

สำนักงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง ได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นว่า “หมายถึง การปกครองในรูปลักษณะการกระจายอำนาจบางอย่าง ซึ่งรัฐได้มอบหมายให้ท้องถิ่นทำกันเอง เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสปกครอง และบริหารท้องถิ่นด้วยตนเองเพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นให้งานดำเนินไปอย่างประหยัด มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลตรงกับความต้องการของประชาชน โดยให้เหตุที่ว่าประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะทราบความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ ได้ดีกว่าบุคคลอื่น ย่อมมีความผูกพันต่อท้องถิ่นนั้นโดยมีงบประมาณเป็นของตนเอง และมีอิสระในการบริหารงานพอสมควร”^{๕๔}

อุทัย หิรัญโต ได้ให้คำนิยามว่า “การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครอง และดำเนินกิจการบางอย่าง โดยดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่น การบริหารงานของท้องถิ่นที่มีองค์การมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วนทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงานแต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีต่างๆ

^{๕๒} วิญญู อังคนารักษ์, แนวความคิดในการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๙), หน้า ๔.

^{๕๓} วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, การเมืองการปกครองไทยภาควิชาการปกครอง, คณะรัฐศาสตรมหาวิทาลัยรามคำแหง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑๕.

^{๕๔} สำนักงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, คู่มือปฏิบัติงานเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและเมืองพัทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน กรมการปกครอง, ๒๕๓๔), หน้า ๕๒.

ตามความเหมาะสมจะปราศจากการควบคุมของรัฐ หากได้ไม่เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น”^{๕๕}

เดเนียล วิท (Daniel. Wit) ได้ให้นิยามว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึง “การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยงานการปกครองท้องถิ่น ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้อำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือบางส่วน ในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาอยู่ที่ประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน ดังนั้นการบริหารการปกครองท้องถิ่นจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลางโดยให้องค์กรอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง มีอำนาจในการตัดสินใจ และบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน”^{๕๖}

เดวิด เบสนิค (David Bresnick) ได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นไว้ว่า “การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่ผู้บริหารของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยอิสระ มีอำนาจ และมีความรับผิดชอบที่สามารถใช้ได้ ปลอดภัยจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง หรือส่วนภูมิภาค แต่ยังคงอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศไม่ใช่รัฐอิสระ”^{๕๗}

แฮริส จี. มอนตาญู (Haris G. Montagu) ได้ให้นิยามว่า หมายถึง “การปกครองซึ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระ เพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหารการปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระ พร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลาง หรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังต้องอยู่ภายใต้บทบังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นอิสระใหม่แต่อย่างใด”^{๕๘}

^{๕๕} อุทัย หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๓.

^{๕๖} ธงชัย สันติวงษ์, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒.

^{๕๗} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

^{๕๘} วิพุธ บุญประสาธ, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการความช่วยเหลือทางกฎหมายของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนสำนักงานอัยการจังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๙), หน้า ๒๔.

โจน เจ. คลาร์ก (John J. Clarke) ได้ให้นิยามว่า “การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดโดยเฉพาะ และหน่วยการปกครองดังกล่าวจัดตั้งและอยู่ในความดูแลของรัฐบาล”^{๘๕}

วิลเลียม วี. ฮอลโลเวย์ (William V. Holloway) ได้อธิบายว่า “การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองตนเองของชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดที่มีองค์การเกิดขึ้นทำหน้าที่ในเขตพื้นที่ที่กำหนด มีอำนาจในการวินิจฉัย ตัดสินใจ และสภาของท้องถิ่นเป็นองค์การสำคัญของการนี้”^{๘๖}

วิลเลียม เอ. ร็อบสัน (William A. Robson) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองส่วนหนึ่งของประเทศที่รัฐจัดตั้งขึ้น โดยมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเอง (Autonomy) แต่ต้องไม่มากจนมีผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐ ซึ่งมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) และองค์กรที่จำเป็น (Necessary Organization) เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั่นเอง”^{๘๗}

สรุป การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองรูปแบบหนึ่งในระดับท้องถิ่นซึ่งรัฐบาลกระจายอำนาจ และหน้าที่บางประการให้ท้องถิ่นรับผิดชอบ โดยมีพื้นที่เป็นของตนเอง มีประชากรและรายได้ตามกฎหมายที่กำหนด มีอิสระในการปกครองตนเอง ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการนำเสนอ ตัดสินใจ ตรวจสอบการบริหารงาน และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนของตนได้ หรือการมีส่วนร่วมในการบริหาร และปกครองตนเอง โดยผ่านตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้ง ทั้งนี้การบริหารงานยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

๒.๔.๒ วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบได้ว่าวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นมีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

โกวิท พวงงาม ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

๑. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่า ในการบริหารประเทศจะต้อง

^{๘๕} Jon J. Clarke, *Outline of Local Government of the United Kingdom*, (London : Sir Issac Pitman and Son Ltd, 1957), p. 87 - 89.

^{๘๖} วิลเลียม วี. ฮอลโลเวย์, *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น*, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔.

^{๘๗} William A. Robson, “Local Government” in *Encyclopedia of Social Science*, (New York : McMillan, 1953), p. 574.

อาศัยเงิน งบประมาณเป็นหลัก หากเงินงบประมาณจำกัด ภารกิจที่จะต้องบริการให้กับชุมชนต่างๆ อาจไม่เพียงพอ ดังนั้น หากจัดให้มีการปกครองท้องถิ่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ ก็สามารถมีรายได้ มีเงินงบประมาณของตนเองเพียงพอที่จะดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นได้ จึงเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้เป็นอย่างมาก การแบ่งเบานี้เป็น การแบ่งเบาทั้งในด้านการเงิน ตัวบุคคลตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

๒. เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เนื่องจากประเทศมีขนาดกว้างใหญ่ ความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกัน การรอรับการบริการจากรัฐบาลแต่อย่างเดียวยังอาจไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริง และล่าช้า หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเท่านั้นจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้

๓. เพื่อความประหยัด โดยที่ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน สภาพ ความเป็นอยู่ของประชาชนก็ต่างไปด้วย การจัดตั้งหน่วยปกครองท้องถิ่นขึ้น จึงมีความจำเป็นโดยให้อำนาจหน่วยการปกครองท้องถิ่นจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งเป็นวิธีการหารายได้ให้กับท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในการบริหารกิจการของท้องถิ่น ทำให้ประหยัดเงินงบประมาณของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายให้กับท้องถิ่นทั่วประเทศเป็นอันมาก และแม้จะมีการจัดสรรเงินงบประมาณจากรัฐบาลไปให้บ้างแต่ก็มีเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างรอบคอบ

๔. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษา การปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน จากการที่การปกครองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ไม่ว่าจะโดยการสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเลือกเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติของหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันนี้ มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ถึงกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติได้เป็นอย่างดี^{๑๐๒}

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น ก็เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งในด้านการเงิน ตัวบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ประหยัดเงินงบประมาณของรัฐบาล และหน่วยการปกครองท้องถิ่นยังเป็นสถาบันที่ให้การศึกษา การปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนโดยตรง

๒.๔.๓ องค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่น

^{๑๐๒} โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทยหลักการและมิติใหม่ในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบได้ว่าองค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่น มี นักวิชาการ ได้กล่าวไว้ดังนี้

อรรถัย กิกผล ได้กล่าวว่า “องค์การปกครองท้องถิ่น ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของ การจัดการบริการสาธารณะแก่ประชาชน ที่มาจากหลักการกระจายอำนาจภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ซึ่งการที่ท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้นั้นต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย ๕ ประการคือ

๑. มีการกำหนดพื้นที่ หรือชุมชนที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบให้ชัดเจน
๒. มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มาจากประชาชน โดยมีอำนาจในการตัดสินใจ และบริหารในเขตความรับผิดชอบ

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองตนเองของการปกครองท้องถิ่น

๔. มีการโอนอำนาจหน้าที่หลากหลาย และยืดหยุ่น เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมีความอิสระในการบริหาร โดยมีฐานะทางกฎหมาย มีอำนาจในการหารายได้ การจัดทำงบประมาณรายจ่ายมีแหล่งรายได้และบุคลากร”^{๑๐๓}

อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวว่า “ระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยองค์ประกอบ ๘ ประการคือ

๑. สถานะตามกฎหมาย (Legal Status) หมายความว่า หากประเทศใด กำหนดเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ การปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งกว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยกฎหมายอื่น เพราะข้อความที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

๒. พื้นที่และระดับ (Area and Level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการ กำหนดพื้นที่ และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำคัญในการปกครองตนเองของประชาชน จึงได้มีกฎหมายที่จะกำหนดพื้นที่ และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น ๒ ระดับ คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ สำหรับขนาดของพื้นที่ จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติ โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักกิจการสังคม (Bureau of Social Affair) ได้ให้

^{๑๐๓} อรรถัย กิกผล, **นรนิติ เศรษฐบุตร : ๖๐ ปี กิริติยาจารย์ พิมพ์เพื่อเป็นเกียรติแก่รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร เนื่องในโอกาสอายุครบ ๖๐ ปี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๗.

ความเห็นว่ หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สามารถให้บริการ และบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ ควรมีประชากรประมาณ ๔๐,๐๐๐ คนแต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่จะต้องพิจารณาด้วย เช่น ประสิทธิภาพในการบริหารรายได้ และบุคลากรเป็นต้น

๓. การกระจายอำนาจ และหน้าที่ การที่จะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจ หน้าที่ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมือง และการปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ

๔. องค์การนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลกลาง หรือ รัฐบาลแห่งชาติ มีขอบเขตการปกครองที่แน่นอน มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ออกกฎข้อบังคับ ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้นๆ

๕. การเลือกตั้งสมาชิกองค์การ หรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจาก ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งหมด หรือบางส่วน เพื่อแสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการ ปกครองของประชาชน โดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง

๖. อิสระในการปกครองตนเอง สามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติ กิจการภายในขอบเขตของกฎหมาย โดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลาง และไม่อยู่ในสายการบังคับ บัญชาของหน่วยงานทางราชการ

๗. งบประมาณของตนเอง มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ การจัดเก็บภาษี ตาม ขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่นให้ เจริญก้าวหน้าต่อไป

๘. การควบคุมดูแลของรัฐเมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในการกำกับดูแล จากรัฐ เพื่อประโยชน์ และความมั่นคงของรัฐ และประชาชนโดยรวม โดยการมีอิสระในการ ดำเนินงานของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้ได้หมายความว่ามีความมีอิสระเต็มที่ทีเดียว คงหมายถึง เฉพาะอิสระในการดำเนินการเท่านั้น เพราะมิฉะนั้นแล้วท้องถิ่นจะกลายเป็นรัฐอธิปไตยไป รัฐจึงต้อง สงวนอำนาจในการควบคุมดูแลอยู่”^{๑๐๔}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่นต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีพื้นที่หรือ ชุมชนอยู่ในความรับผิดชอบชัดเจนสมาชิกและผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน กระจายอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเองมีงบประมาณเป็น ของตนเองและอยู่ในการกำกับดูแลจากส่วนกลาง

๒.๔.๔ ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น

^{๑๐๔} อุทัย หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่น, หน้า ๒๒.

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ พบได้ว่า ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น มี นักวิชาการ ได้กล่าวไว้ดังนี้

โกวิท พวงงาม ได้กล่าวว่า “ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นทำให้เกิด การพัฒนาประชาธิปไตยเนื่องจากองค์การปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน กล่าวคือ องค์การปกครองท้องถิ่นเป็นภาพจำลองของระบบการเมืองของชาติ มีกิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะการเลือกตั้งเป็นการชักนำให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เป็นการฝึกหัดการตัดสินใจทางการเมือง

การสร้างประชาธิปไตยที่มั่นคง จะต้องเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นก่อน เพราะการพัฒนาทางการเมืองในวงกว้างจะนำไปสู่ความเข้าใจการเมืองในระดับชาติโดยง่าย

การปกครองท้องถิ่น ซึ่งจะต้องเริ่มทำให้ประชาชนเกิดความรอบรู้แจ่มแจ้งทางการเมือง (Political. Maturity) กล่าวคือประชาชนจะรู้ถึงวิธีการเลือกตั้ง การตัดสินใจการบริหารการเมืองท้องถิ่น รู้การแข่งขันกันตามวิถีทางการเมืองในที่สุด

การปกครองท้องถิ่น อาจจะต้องทำให้เกิดการเข้าสู่วิถีการเมืองของประชาชนด้วยเหตุที่การเมืองท้องถิ่นมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ใกล้ตัว และเกี่ยวพันต่อการเมืองระดับชาติ หากมีกิจกรรมทางการเมืองเกิดขึ้นอยู่เสมอ ก็จะส่งผลทำให้เกิดความคึกคัก และมีชีวิตชีวาต่อการปกครองท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นจะมีความเกี่ยวพัน พร้อมเข้าสู่ระบบการเมืองตลอดเวลา

การเมืองท้องถิ่น เป็นเวทีสร้างนักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่น ผ่านการเรียนรู้ทางการเมืองในท้องถิ่น ทำให้คุณภาพของนักการเมืองระดับสูงขึ้น ด้วยเหตุที่ได้รับความนิยมศรัทธาจากประชาชนจึงทำให้ได้รับเลือกตั้งในระดับสูงขึ้น”^{๑๐๕}

ชูวงศ์ ฉายะบุตร ได้กล่าวถึงความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นว่า “แนวคิด ในการปกครองท้องถิ่นยึดตามหลักการกระจายอำนาจปกครอง และสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย โดยได้สรุปไว้ ดังนี้

๑. การปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ ส่วนเสียในการปกครองการบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และวางแผนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด โดยประชาชนจะมีโอกาสเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร การเลือกตั้งจะเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนใช้ดุลยพินิจเลือกผู้แทนที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารกิจการของท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นผู้นำในท้องถิ่น จะได้ใช้ความรู้ความสามารถบริหารท้องถิ่น

^{๑๐๕} โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต, หน้า ๑๕ - ๑๗.

เกิดความคุ้นเคย มีความชำนาญในการใช้สิทธิ และหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติต่อไป

๒. การปกครองท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเอง (Self Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเอง มิใช่เป็นการแค่ครองอันเกิดจากคำสั่งเบื้องบน การปกครองตนเอง คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียงประชาชนด้วยวิธีการประชาธิปไตยต่างๆ เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนออกเสียงประชามติ (Referendum) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึก ในความสำคัญของตนต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรคปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นของตน นอกจากนี้การปกครองตนเองในรูปของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หรือการกระจายอำนาจไปในระดับต่ำที่สุด คือ รากหญ้า (Grass Roots) ซึ่ง เป็นฐานเสริมสำคัญยิ่งของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวดอันหนึ่งก็คือ การขาดรากฐานในท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น มีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เนื่องจากความจำเป็นบางประการดังนี้

๑) ภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง นับวันจะขยายเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากงบประมาณที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี ตามความเจริญเติบโตของบ้านเมือง

๒) รัฐบาลมีอาจจะดำเนินการในการสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหา และความต้องการที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหา หรือจัดบริการโครงการในท้องถิ่นโดยรูปแบบที่เหมือนกัน ย่อมไม่บังเกิดผลสูงสุดท้องถิ่น ย่อมรู้ปัญหา และเข้าใจปัญหาได้ดีกว่าผู้ซึ่งไม่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด

๓) กิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง ดังนั้นหากไม่มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลจะต้องรับภาระดำเนินการทุกอย่าง และไม่ว่าจะสนองความต้องการของท้องถิ่นถูกจุดหรือไม่ รวมทั้งจะต้องดำเนินการเฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น หากได้จัดให้มีการปกครองท้องถิ่น เพื่อดำเนินการเองแล้ว ภาระของรัฐบาลก็จะผ่อนคลายเป็นไป รัฐบาลจะมีหน้าที่เพียงแต่ควบคุมดูแลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เพื่อให้ท้องถิ่นมีมาตรฐานในการดำเนินงานยิ่งขึ้น

การแบ่งเบาภาระทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญหรือกิจการใหญ่ๆ ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม ความคับคั่งของภาระหน้าที่ต่างๆ ที่รวมอยู่ส่วนกลางจะลดน้อยลงความคล่องตัวการดำเนินงานของส่วนกลางจะมีมากขึ้น

๑. การปกครองท้องถิ่น สามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าสภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาย่อมต่างกันออกไป ผู้ให้บริการ หรือแก้ไขปัญหาก็ถูกจุด และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ก็ต้องเป็นผู้ที่รู้ถึงปัญหา และความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานจึงจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องเสียเวลาเสนอเรื่องขออนุมัติไปยังหน่วยเหนือขึ้นไป ท้องถิ่นจะบริหารงานให้เสร็จสิ้นลงภายในท้องถิ่นนั่นเอง ไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลา และค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น

๒. การปกครองท้องถิ่น จะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองการบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การที่จะได้รับเลือกตั้งย่อมต้องการการสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่น เป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตน และยังฝึกฝนทักษะทางการเมืองการบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย ในประเทศไทยผู้นำทางการเมืองที่มีชื่อเสียงล้วนแต่มีผลงานจากการเป็นนายกเทศมนตรี หรือผู้บริหารท้องถิ่นมาก่อน จนสามารถประสบความสำเร็จเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงในระดับชาติ

๓. การปกครองท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบท พึ่งตนเอง การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจทำให้เกิดการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การดำเนินงานพัฒนาชนบทที่ผ่านมายังมีอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งการพัฒนาชนบทที่สัมฤทธิ์ผลนั้นจะต้องมาจากการริเริ่มช่วยเหลือตนเองของท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกันโดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ซึ่งต้องมาจากการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ไม่เช่นนั้นแล้วการพัฒนาชนบทจะเป็นลักษณะ “หยิбыยืนยัดใส่หรือกึ่งหยิбыยืนใส่” เกิดความคาดหวังว่าทุกปีจะมี “ลาภลอย” แทนที่จะเป็นผลดีต่อท้องถิ่นกลับสร้างลักษณะการพัฒนาชนบทแบบพึ่งพาไม่ยอมช่วยเหลือตนเอง อันเป็นผลทางลบต่อการพัฒนาพื้นฐานระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นการกระจายอำนาจจึงจะทำให้เกิดลักษณะการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นหลักฐานสำคัญของการพัฒนาชนบทอย่างยิ่ง”^{๑๐๖}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ถือว่าเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตย ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้การปกครองตนเอง สามารถตอบสนองความต้องการ

^{๑๐๖} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง, ๒๕๓๙), หน้า

ของท้องถิ่นตรงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพราะประชาชนในพื้นที่จะรู้ปัญหาของตนเองดี แก้ไขได้ ตรงจุดช่วยแบ่งเบาภาระของส่วนกลาง และจะเป็นองค์กรที่สร้างผู้นำในทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้นไป

๒.๔.๕ หน้าที่รับผิดชอบของการปกครองท้องถิ่นจากการศึกษาเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับหน้าที่รับผิดชอบของการปกครองท้องถิ่น ได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวว่า “เมื่อรัฐบาลได้กระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นแล้ว องค์กรปกครองท้องถิ่นนั้นก็มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้บริการแก่ประชาชน และท้องถิ่น ทั้งนี้ หลักการที่จะกำหนดว่าหน้าที่ใดควรให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นรับผิดชอบดำเนินการ โดยให้ข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

๑. การพิจารณาถึงกำลังเงิน กำลังงบประมาณ เพราะในท้องถิ่นหลายแห่งยังประสบกับปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ ไม่สามารถดำเนินงานตามหน้าที่รับผิดชอบที่กว้างขวางเกินกำลังของตนได้

๒. การพิจารณาถึงกำลังคน กำลังความสามารถของอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ เพราะกำลังคน และเครื่องมือใช้เป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการบริหารท้องถิ่นให้ได้ทั่วถึง

๓. หน้าที่รับผิดชอบของท้องถิ่น ควรที่จะเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากกิจการนั้นเกินกว่าภาระ หรือเป็นนโยบายซึ่งรัฐบาลต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศ ก็ไม่ควรมอบให้ท้องถิ่นดำเนินการ เช่น การศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรืองานทะเบียนที่ดินที่สาธารณะ เป็นต้น”^{๑๐๗}

การกำหนดหน้าที่รับผิดชอบให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นดำเนินการที่อยู่ในบาง ประเทศ มีข้อพิจารณาดังนี้

๑) เป็นงานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น พืชพันธุ์ท้องถิ่น โบราณสถานของท้องถิ่น ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรอื่นๆ นอกจากนั้นในด้านการอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ของตนในท้องถิ่น หน้าที่ต้องรับผิดชอบได้แก่ การจัดทำถนน สะพาน สะพานคนเดิน ข้ามสวนสาธารณะ สวนหย่อม การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น งานเหล่านี้เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในท้องถิ่นที่จะมารับบริการ จึงควรที่จะเป็นหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นดำเนินการ

^{๑๐๗} ชวงค์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่นไทย, หน้า ๑๐.

๒) งานที่เกี่ยวกับการป้องกันภัยรักษาความปลอดภัย (Protective Service) ได้แก่ งานตำรวจ งานดับเพลิง เป็นต้น

๓) งานที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม (Social Welfare Service) งานด้านนี้เป็นงานที่มีความสำคัญสำหรับคนในท้องถิ่นเป็นอันมาก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นต้องจัดให้มีขึ้น หรือต้องรับผิดชอบร่วมมือกับรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหา เช่น การจัดให้มีหน่วยบริการ ทางสาธารณสุขในท้องถิ่น เพื่อบริการประชาชน การจัดให้มีศูนย์เยาวชน การจัดให้มีสถานสงเคราะห์เด็ก และคนชรา คนพิการ รวมทั้งงานที่ให้ความบันเทิงกับประชาชนในชุมชน เช่น การจัดสวนสาธารณะ สำหรับประชาชน หรือจัดห้องสมุดประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๔) งานที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ของท้องถิ่น (The Trading or Commercial Service) งานประเภทนี้ถือเป็นกิจการที่บริการให้ประชาชน ซึ่งหากปล่อยให้เอกชนเข้าดำเนินการ อาจไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควร หน่วยการปกครองท้องถิ่นจึงต้องรับมาดำเนินการเอง กิจการเหล่านี้ได้แก่ การจัดตั้ง สถานธนาภิบาล หรือโรงจมน้ำ การจัดตลาด การจัดบริการเดินรถ เป็นต้น และงานต่างๆ นี้เป็นงานที่มีรายได้โดยสามารถเรียกค่าบริการจากประชาชนได้

ลักษณะการกำหนดหน้าที่รับผิดชอบในหน่วยการปกครองท้องถิ่นรับไปดำเนินการนั้น กระทำได้ ๒ ลักษณะ

๑) บัญญัติไว้ในกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติ อันเป็นการทั่วไป ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือความคล้ายคลึงกัน เช่น การบัญญัติหน้าที่ของเทศบาลในพระราชบัญญัติเทศบาลที่กำหนดให้เทศบาลทุกเทศบาลมีหน้าที่ ซึ่งแบ่งออกเป็นหน้าที่บังคับให้กระทำ และหน้าที่ให้เลือกกระทำได้

๒) บัญญัติไว้ในกฎหมายเป็นการเฉพาะเจาะจงแต่ละหน่วยการปกครองท้องถิ่น ในลักษณะนี้รัฐบาลจะตรากฎหมาย หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่น พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่รับผิดชอบขึ้นมาพร้อมๆ กับกฎหมายนั้น เช่น การตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๔๘ ก็ได้กำหนดหน้าที่รับผิดชอบไว้ชัดเจน^{๑๐๘}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น จะยึดหลักการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น ทำให้เกิดการพัฒนาระบบพึ่งตนเอง ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งการบริหารการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมาจากการริเริ่มช่วยตนเองของคนในท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกัน โดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ซึ่งต้องมาจากการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

^{๑๐๘} ชูวงศ์ ฉายะบุตร, การปกครองท้องถิ่นไทย, หน้า๑๗ - ๑๘.

๒.๕ ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

๑) ประวัติความเป็นมาเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

แต่เดิมเป็นสุขาภิบาลศาลาลำดวน ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกาเล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๙ ก ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ มีผลให้สุขาภิบาลทั่วประเทศเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาล ตำบลศาลาลำดวนได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลศาลาลำดวน เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒ และเทศบาลตำบลศาลาลำดวน ได้ปรับขนาดเทศบาลขนาดเล็กเป็นเทศบาลขนาดกลาง ตั้งแต่วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๔๔

เทศบาลตำบลศาลาลำดวน ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดสระแก้ว ห่างจากศูนย์ราชการจังหวัดสระแก้ว ประมาณ ๑๘ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๒๕๐ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๓.๘๔ ตารางกิโลเมตร (ประมาณ ๒,๔๐๐ ไร่) ประกอบด้วยชุมชน ๖ ชุมชน โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลโคกปีบ อ.เมืองสระแก้ว จ.สระแก้ว

ทิศใต้ ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลสระขวัญ อ.เมืองสระแก้ว จ.สระแก้ว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลสระแก้ว อ.เมืองสระแก้ว

จ.สระแก้ว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแก้ง อ.เมืองสระแก้ว

จ.สระแก้ว

๒) ลักษณะภูมิประเทศ

โดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบ และมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ จำนวน ๑ แห่ง คือ บึงลำดวน ขนาดบรรจุน้ำ ๒๔๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร พื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย คุณภาพดินส่วนมาก เหมาะสำหรับการทำการเกษตรกรรม

๓) ลักษณะภูมิอากาศ

ภูมิอากาศโดยทั่วไป จะมีอากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและค่อนข้างหนาวในฤดูหนาว โดยปกติฤดูฝนยาวนานถึง ๖ เดือน ในปี ๒๕๕๖ อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด ๓๕.๒๕ องศาเซลเซียส เฉลี่ยต่ำสุด ๒๓.๒๕ องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๒๙๖ – ๑,๕๓๙ มิลลิเมตร แบ่งได้เป็น ๓ ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนพฤษภาคม – เดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนเมษายน^{๑๑๑}

^{๑๑๑} ข้อมูล : สำนักงานจังหวัดสระแก้ว ณ วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗

มีอากาศโดยทั่วไปแบ่งเป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว ฤดูร้อน

ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม - กันยายน ของทุกปี ช่วงที่ฝนตกชุกที่สุดระหว่างเดือน มิถุนายน - กันยายน

ฤดูร้อนแห้งแล้งที่สุดระหว่างเดือน มีนาคม - เมษายน

ฤดูหนาวหนาวที่สุดระหว่างเดือน ธันวาคม - มกราคม ของทุกปี

๔) การเมืองการปกครอง

เทศบาลตำบลศาลาลำดวนมีจำนวนประชากรตามสถิติการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ จำนวน ๒, ๔๑๕ คน แยกเป็นชาย ๑,๑๗๙ คน หญิง ๑,๒๓๖ คน จำนวน ๗๔๓ ครัวเรือน ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ สถิติการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖

ชุมชนย่อยที่	ชื่อชุมชน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		
			ชาย	หญิง	รวม
๑	ตลาด	๑๗๗	๒๓๕	๒๕๓	๔๘๘
๒	บ้านเหล่า	๙๗	๑๘๔	๑๘๐	๓๖๔
๓	บ้านหนองกก	๑๑๖	๑๗๙	๑๘๔	๓๖๓
๔	บ้านหนองแวงเหนือ	๖๙69	๑๓๗	๑๔๕	๒๘๒
๕	บ้านหนองแวงใต้	๑๖๓	๒๘๙	๓๒๔	๖๑๓
๖	บ้านเนินกกบก	๑๑๗	๑๕๕	๑๕๐	๓๐๕
รวม		๗๔๓	๑,๑๗๙	๑,๒๓๖	๒,๔๑๕

หมายเหตุ ไม่สามารถกำหนดว่าอยู่ชุมชนใด จำนวน ๒๘๓ คน

ข้อมูล ณ วันที่ ๓๐ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖^{๑๑๑}

๕) สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

ชุมชนเทศบาลตำบลศาลาลำดวน มีอาชีพหลักของประชากร คือ การทำนา ทำสวน ทำไร่ อาชีพรองของประชากร คือ การค้าขาย รับจ้าง รายได้เฉลี่ยของประชากร ๒๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับเศรษฐกิจในด้านต่างๆ มีดังนี้

^{๑๑๑} ที่มา : งานทะเบียนราษฎร

๑) การเกษตรกรรมเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกทำนา ทำไร่ และการเลี้ยงสัตว์ จำนวนประชากรในเขตเทศบาลที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจำนวน ๖๐๐ หลังคาเรือน มูลค่าการผลิตทางการเกษตรประมาณ ๑๐, ๐๐๐,๐๐๐ ล้านบาท/ปี

๒) การอุตสาหกรรม การใช้พื้นที่ประเภทอุตสาหกรรมมีจำนวน 1 แห่ง คือบริษัท โนอาห์ แพค จำกัด การพาณิชย์กรรม และบริการประกอบด้วย ร้านค้าขายของชำ ๒๘ แห่ง ปิมน้ำมันก๊าด ๑ แห่ง ตลาดสด ๒ แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม ๒ แห่ง ร้านจำหน่ายอาหาร ๑๔ แห่ง ร้านค้าแผงลอย ๓๕ แห่ง ร้านอาหารและแผงลอยจำหน่ายอาหาร ๖ แห่ง ร้านตัดผมชาย ๒ แห่ง ร้านเสริมสวย ๒ แห่ง

๓) การปศุสัตว์ ลักษณะการประกอบการปศุสัตว์ในเขตเทศบาล ได้แก่ การเลี้ยงโค กระบือ พื้นที่การปศุสัตว์ประมาณ ๑๐๕ ไร่ จำนวนครุว์เรือนในภาคการปศุสัตว์ จำนวน ๑๐ ครุว์เรือน มูลค่าผลผลิตทางการปศุสัตว์ ประมาณ ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท / ปี

๔) การบริการการศึกษาในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน มีโรงเรียนโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๑ จำนวน ๑ แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลศาลาลำดวน จำนวน ๑ ศูนย์ ซึ่งมีจำนวนโรงเรียน ศูนย์และบุคลากร ดังนี้ ตารางที่ ๒.๒ โรงเรียนโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

ที่	สถานบริการด้านการศึกษา	จำนวน				รวมจำนวน นักเรียน
		แห่ง	ครู	นักเรียน		
				ชาย (คน)	หญิง (คน)	
๑.	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	๑	๒	๒๕	๒๕	๕๐
๒.	โรงเรียนระดับอนุบาล	๑	๒	๑๐	๑๑	๒๑
๓.	โรงเรียนระดับประถมศึกษา	๑	๙	๖๔	๕๒	๑๑๖
๔.	โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	-	-	-	-	-
๕.	โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	-	-	-	-	-
๖.	ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน	-	-	-	-	-

๕) การสาธารณสุขมีหน่วยให้บริการสาธารณสุข คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน ๑ แห่ง สถานพยาบาล จำนวน ๑ แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน ๑ แห่ง ซึ่งสามารถให้บริการแก่ชุมชนได้ในระดับหนึ่ง

๖) ตลาดสดเทศบาลมีอยู่จำนวน ๒ แห่ง ตั้งอยู่บริเวณบ้านหนองแขวงเหนือและตลาดประชาชนจะทำการซื้อขายกันเฉพาะเวลาช่วงเช้า เวลาประมาณ ๐๔.๐๐ น. - ๐๘.๐๐ น. และตลาดนัดทุกวัน อังคาร วันอาทิตย์ตอนเย็น

๗) โรงฆ่าสัตว์ เทศบาลตำบลศาลาลำดวนมีโรงฆ่าสัตว์จำนวน ๑ แห่งตั้งอยู่บริเวณบ้านหนองแขวงเหนือ และบ้านหนองกก โดยประชาชนดำเนินการ

๘) การกำจัดขยะมูลฝอยเทศบาลมีปริมาณกองขยะ ๓ - ๕ ตัน/วัน ปริมาณขยะที่กำจัดได้ จำนวน ๓ - ๕ ตัน/วัน ที่ดินสำหรับเป็นที่ทิ้งขยะ จำนวน ๑ แห่ง เนื้อที่ประมาณ ๘๗ ไร่ ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาล มีรถยนต์เก็บขยะจำนวน ๒ คัน เก็บขยะได้วันละ ๒ เที่ยวต่อวัน ซึ่งได้แบ่งออกเป็น ๒ เส้นทาง มีถังรองรับขยะจำนวน ๑,๐๒๐ ใบ อัตรากำลังพนักงานเก็บขยะจำนวน ๑๐ คน กำจัดขยะโดยจ้างเหมาค่าบริการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล แบบครบวงจรเทศบาลเมืองสระแก้ว

๙) การป้องกันอัคคีภัย เทศบาลมีรถยนต์ดับเพลิง จำนวน ๒ คัน เคมิตดับเพลิง จำนวน ๒๐ ชุด มีอัตรากำลัง จำนวน ๖ นาย กำหนดจุดดับเพลิง จำนวน ๑ จุด คือ บริเวณสำนักงานเทศบาลตำบลศาลาลำดวน ซึ่งสามารถปฏิบัติงานได้ทันทั่วทั้งพื้นที่ในเขตเทศบาลและบริเวณอำเภอใกล้เคียง

๖) โครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

๑) การคมนาคม ติดต่อกับอำเภอสระแก้วโดยทางมีเส้นทางรถไฟสายตะวันออกจากกรุงเทพฯถึงอรัญประเทศ และรถโดยสารประจำทางที่วิ่งผ่านจังหวัดสระแก้ว คือ กรุงเทพฯ - อรัญประเทศ สระบุรี - จันทบุรี ฉะเชิงเทรา - อรัญประเทศ นครราชสีมา - จันทบุรี มุกดาหาร - พัทธยา

๒) การไฟฟ้า กิจการไฟฟ้าอยู่ในความควบคุมของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะบริเวณถนนสายต่างๆ รวมทั้งสถานที่ราชการเพื่อให้เกิดแสงสว่างในเขตเทศบาล และยังเป็นการลดอุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นบนท้องถนนด้วย ซึ่งจำนวนหลังคาเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ ๘๖๙ หลังคาเรือน ในช่วงระยะที่ผ่านมาเทศบาลได้ดำเนินการขยายเขตจำหน่ายไฟฟ้าสาธารณะเพิ่มขึ้นทุกปี เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ตามงบประมาณ และรายได้ของเทศบาล ซึ่งยังมีประชาชนในเขตเทศบาลอีกมากที่ยังไม่มีไฟฟ้าสาธารณะใช้ นับเป็นปัญหาสำคัญที่เทศบาลจะต้องดำเนินการแก้ไข เพื่อให้ประชาชนได้มีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึงต่อไป

๓) การประปา ราษฎรในเขตเทศบาลส่วนใหญ่ใช้น้ำประปาชุมชน จำนวน ๙ แห่ง แหล่งน้ำที่ผลิตน้ำประปา คือ บ่อบาดาลซึ่งประชาชนในเขตเทศบาลสามารถมีน้ำใช้อย่างเพียงพอ

๔) การสื่อสารเทศบาลสามารถติดต่อกับท้องถิ่นอื่นๆ ได้ทางจดหมาย และทางโทรศัพท์ มีไปรษณีย์โทรเลข จำนวน ๑ แห่ง มีโทรศัพท์สาธารณะ จำนวน ๑๙ แห่ง ปัจจุบันประชาชนในเขตพื้นที่ได้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แทนโทรศัพท์บ้านในการติดต่อราชการ

๕) การใช้ที่ดินพื้นที่ในเขตเทศบาลทั้งหมด ๓.๘๔ ตารางกิโลเมตร จำแนกประเภทการใช้ที่ดินดังต่อไปนี้

ที่ดินประเภทที่พักอาศัย การใช้ที่ดินประเภทนี้จะอยู่รวมกันหนาแน่นที่สุด จำนวน ๙๘๐ ไร่ มีการสร้างที่พักอาศัยตามถนนสายหลักของชุมชน อาคารพักอาศัยส่วนใหญ่เป็นอาคาร ๑ ชั้น

ที่ดินประเภทชนบท และเกษตรกรรม เป็นที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกเกษตรกรรม รวมทั้งพื้นที่ว่างในชุมชนซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์ จำนวน ๑,๒๕๐ ไร่

ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และที่บริเวณป่าสงวน การใช้ที่ดินประเภทนี้ อยู่ที่บ้านเหล่า ตำบลศาลาลำดวน เพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนและนันทนาการ และรักษาสิ่งแวดล้อม

ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา การใช้ที่ดินประเภทการศึกษาในเขตเทศบาลประกอบไปด้วย โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๑ จำนวน ๑ แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลศาลาลำดวน จำนวน ๑ ศูนย์

ที่ดินประเภทสถาบันศาสนาในเขตเทศบาลมีวัดอยู่ ๑ วัด ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือ วัดศาลาลำดวน

ที่ดินประเภทสถาบันราชการ และการสาธารณสุข การสาธารณสุขประกอบไปด้วย สำนักงานสาธารณสุข ตลาดสด โรงฆ่าสัตว์ ประปา

๖) การจราจร การจราจรในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน ยังจัดอยู่ในระดับที่ไม่มากนัก และ การจราจรจะคับคั่งมากที่สุด ระหว่างเวลา ๐๗.๐๐ - ๐๙.๐๐ น.

๗) การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา เมื่อเรียนจบแล้วส่วนใหญ่จะไม่มีทุนการศึกษาสำหรับเรียนต่อในระดับปริญญาตรี และจะศึกษากันในสายอาชีพเป็นส่วนใหญ่

๘) การสาธารณสุขมี ศูนย์สุขภาพชุมชนเทศบาลตำบลศาลาลำดวน ๑ แห่ง สถานพยาบาล จำนวน ๑ แห่ง และทุกปีเทศบาลตำบลจะจัดตั้งงบประมาณสนับสนุนการป้องกันโรคเอดส์ กำจัดขยะ สุณัขไม่มีเจ้าของ บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ

๙) สังคมสงเคราะห์ เทศบาลตำบลศาลาลำดวนได้จัดให้มีการบริการสงเคราะห์แก่ผู้ยากจน ผู้สูงอายุ มอบเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน โดยร่วมกันกับสำนักงานพัฒนาชุมชน

๑๐) ชุมชนและการเคหะ ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวนมักอยู่รวมกันเป็นสภาพครอบครัวขยาย และอยู่เป็นครอบครัวเดียวกัน ซึ่งทำให้สัดส่วนจำนวนคนและพื้นที่ไม่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เกิดความแออัด ประกอบกับบ้านเรือนเป็นบ้าน ๑ ชั้น ชนิดตึกปลูกอยู่ใกล้ชิดกัน ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เทศบาลได้ร่วมกับสถานีตำรวจภูธรจังหวัดสระแก้ว ได้จัดให้มีการตรวจตราวันละ ๒ ครั้ง ทั้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ให้ความร่วมมือในการร่วมจัดตั้งเวรยามท้องถิ่นเพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน

๗) การบริหารงานของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ความต้องการของประชาชนที่จะได้รับการบริการจากเทศบาลมีมากขึ้น การส่งผู้แทนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเสนอปัญหา และความต้องการของชุมชน ซึ่งจากการวิเคราะห์กับความต้องการของประชาชนเทศบาล ต้องเร่งรัดการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก แต่ก็ไม่อาจดำเนินการได้ เมื่อเทียบกับศักยภาพของเทศบาลที่มีอยู่อย่างจำกัด

โครงสร้างและกระบวนการบริหารงานบุคคลเทศบาลตำบลศาลาลำดวน ประกอบด้วยสภาเทศบาล นายกเทศมนตรีเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่นมีโครงสร้างดังนี้

๑) ฝ่ายบริหารประกอบด้วยนายกเทศมนตรีตำบลศาลาลำดวน ๑ คน รองนายกเทศมนตรี จำนวน ๒ คน เลขานุการ ๑ คน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี ๑ คน

๒) ฝ่ายนิติบัญญัติประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาลตำบลศาลาลำดวน จำนวน ๑๒ คน สมาชิกสภาเทศบาลเลือกสมาชิกสภาฯ เป็นประธานสภาเทศบาล ๑ คน และรองประธานสภาเทศบาล จำนวน ๑ คน

๓) ฝ่ายราชการประจำ ประกอบด้วยปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ตลอดจนลูกจ้างชั่วคราว รับผิดชอบในการบริหารงานประจำทั่วไปของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

เทศบาลตำบลศาลาลำดวน จัดเป็นประเภทเทศบาลเล็ก และได้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน ออกเป็น ๑ สำนัก ๕ กอง สำคัญๆ และมีบุคลากรตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

๑. สำนักงานปลัดเทศบาล มีหน้าที่ รับผิดชอบเกี่ยวกับราชการทั่วไปของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน และราชการที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกองหรือ ส่วนราชการใน

เทศบาลให้เป็นไปตามราชการ กำหนดโดยเฉพาะรวมทั้งกำกับ เรงรัดการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้เป็นไปนโยบาย แนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของเทศบาล แบ่งงานภายในออกเป็น ๑๐ งาน คือ

- ๑) งานการเจ้าหน้าที่
- ๒) งานธุรการ
- ๓) งานพัฒนาชุมชน
- ๔) งานทะเบียนราษฎร
- ๕) งานนิติการ
- ๖) งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- ๗) งานประชาสัมพันธ์
- ๘) งานสวัสดิการและสังคม
- ๙) งานนโยบายและแผน
- ๑๐) งานกิจการสภา

๒. กองคลัง มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจ่าย การรับ การนำเงินส่ง การเก็บรักษาเงิน และเอกสารทางการเงิน การตรวจสอบใบสำคัญ ฎีกาเกี่ยวกับเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน เงินบำเหน็จบำนาญ เงินอื่นๆ งานเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ ฐานะทางการเงิน การจัดสรรเงินต่างๆ การจัดทำบัญชีทุกประเภท ทะเบียนคุมเงิน รายได้ และรายจ่ายต่างๆ การควบคุมการเบิกจ่าย งานจัดทำบทดลองประจำเดือนและประจำปี งานเกี่ยวกับการพัสดุของเทศบาลตำบล และแบ่งงานภายในออกเป็น ๕ งานคือ

- ๑) งานการเงิน
- ๒) งานการบัญชี
- ๓) งานพัฒนาและจัดเก็บรายได้
- ๔) งานทะเบียนทรัพย์สินและพัสดุ
- ๕) งานแผนที่ภาษี

๓. กองช่าง มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสำรวจออกแบบ การจัดทำข้อมูลด้านวิศวกรรม การจัดเก็บ และทดสอบคุณภาพวัสดุ งานออกแบบ และเขียนแบบ การตรวจสอบการก่อสร้าง งานการควบคุมอาคารตามระเบียบกฎหมาย งานแผนการปฏิบัติงานก่อสร้าง และซ่อมบำรุง การควบคุมการก่อสร้าง และซ่อมบำรุง งานด้านวิศวกรรมเครื่องจักรกล การรวบรวมประวัติติดตามควบคุมการปฏิบัติงานเครื่องจักรกล การควบคุมการบำรุงเครื่องจักรกล และยานพาหนะ งานเกี่ยวกับแผนงานควบคุมเก็บรักษา การเบิกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์น้ำมันเชื้อเพลิง และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และงานที่ได้รับมอบหมาย โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๖ งานคือ

๑ งานก่อสร้าง

๒) งานออกแบบและควบคุมอาคาร

๓) งานประสานสาธารณูปโภค

๔) งานผังเมือง

๕) งานผลิตน้ำประปาและบริการ

๖) งานการเงินและบัญชี/งานธุรการ

๔. กองการศึกษา มีหน้าที่ รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษา การส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของประชาชน การสนับสนุน บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และทรัพย์สินต่างๆ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา จัดสถานที่เพื่อการศึกษา ส่งเสริม ทำนุบำรุง และรักษาไว้ซึ่งศิลปะ ประเพณี ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีของท้องถิ่น วัฒนธรรมด้านภาษา การดำเนินชีวิต ส่งเสริมสนับสนุนการเล่นกีฬา การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๓ งาน คือ

๑) งานบริหารการศึกษา

๒) งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

๓) งานกิจการโรงเรียน

๕. กองสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ รับผิดชอบเกี่ยวกับการสาธารณสุข ทั้ง ๑๒ ชุมชนในเขตเทศบาล โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๓ งาน คือ

๑) งานบริหารสาธารณสุข

๒) งานบริหารและส่งเสริมการอนามัย

๓) งานธุรการ

๖. บุคลากรของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

ตารางที่ ๒.๓ การบริหารงานของเทศบาลตำบลศาลาลำดวน

กอง/ สำนัก	พนักงานเทศบาล	ลูกจ้างประจำ	พนักงานจ้างตามภารกิจ	พนักงานจ้างทั่วไป	รวม
ปลัดเทศบาล	๑	-	-	-	๑
สำนักปลัด	๑๒	๑	๑	๕	๑๙
กองคลัง	๕	-	-	๑	๖
กองการศึกษา	๓	-	๑๒	-	๑๕
กองช่าง	๓	๑	-	๒	๖
กองสาธารณสุข	๓	-	๔	๙	๑๖
รวม	๒๗	๒	๑๗	๑๗	๖๓

ตารางที่ ๒.๔ ระดับการศึกษาของบุคลากร

ระดับการศึกษาของบุคลากร	สำนักปลัด	กองคลัง	กองช่าง	กองการศึกษา	กองสาธารณสุข
สูงกว่าปริญญาตรี	๑	๑	๑	-	-
ปริญญาตรี	๑๐	๕	๓	๑๐	๓
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	๑	-	-	๑	-
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวท)	-	-	-	-	-
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)	๓	-	-	๔	-
มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖	-	-	-	-	-
มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓	-	-	๑	-	๕
ประถมศึกษาปีที่ ๑-๖	๔	-	๑	-	๙
รวม	๑๙	๖	๖	๑๕	๑๖

รายงานข้อมูลพื้นฐาน เทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว^{๑๑๑}

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระคนพศ กิตติสารโร (ประกอบเสียง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน ๘๘ คนมีอายุตั้งแต่ ๓๑ – ๔๐ ปี มีจำนวน ๗๒ คนมีระดับการศึกษาปริญญาตรีจำนวน ๗๗ คนมีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๙๕ คน มีประสบการณ์ทำงาน ๕ – ๑๐ ปีจำนวน ๖๘ คน และมีตำแหน่งลูกจ้างจำนวน ๗๕ คน

พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางกรวย มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$)

^{๑๑๑} เทศบาลตำบลศาลาลำดวน, รายงานข้อมูลพื้นฐาน เทศบาลตำบลศาลาลำดวน, (สระแก้ว : กองวิชาการและแผน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐.

เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางกรวย มีความคิดเห็นต่อการตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากทุกด้าน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้างต่อ “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และประสบการณ์ทำงานที่อยู่ในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่าผู้บริหาร พนักงาน และลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอบางกรวย มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหาในการบริหารงาน พบว่าบุคลากรบางส่วนยังไม่ทราบข้อกำหนดหรือหลักธรรมาภิบาลเกี่ยวกับการบริหารงานในแต่ละส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล บุคลากรบางส่วนยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และบางส่วนยังเห็นแก่พวกพ้องของตนเอง การทำงานในบางเรื่องไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม บุคลากรบางส่วนปฏิบัติงานตามความรู้สึกของตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลงานที่ออกมา การจัดสรรงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตการปกครอง^{๑๑๒}

กัญญ์วหาภรณ์ กลิ่นนิมมวล ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ พบว่า

๑. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท

๔ ตามทัศนะของบุคลากรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านฉันทะอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๖$) ส่วนด้านวิริยะจิตตะและวิมังสาอยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบทัศนะของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

สำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากร ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าบุคลากรที่มีเพศอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ต่างกัน มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าบุคลากรที่มีเพศต่างกัน มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิมังสาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหาร

^{๑๑๒} พระคณพศ กิตติสารโร (ประกอบเสียง), “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวยจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก คือ บุคลากรมีความต้องการใฝ่ใจรักที่จะปฏิบัติงานอยู่เสมอ บรรณานาที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป มีความขยันหมั่นเพียรประกอบการทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งต้องตั้งใจรับรู้ในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยปฏิบัติงานด้วยความคิดเอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่งานที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง และหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล ตรวจสอบข้อบกพร่องในงาานนั้นๆ ที่สำคัญต้องรู้จักการวางแผนงาน วัตถุประสงค์และคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา^{๑๑๑}

พระจรัญธีร ปณฺโญ (เวฬุวาปี) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลาพยนต์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์” พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓๐ มีอายุตั้งแต่ ๓๑ - ๔๐ ปีคิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๐ มีระดับการศึกษา ม. ๓ - ม. ๖ หรือ ปวช. คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๐ และมีอาชีพเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๘๐ พบว่าประชาชนมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๒$) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่าด้านหลักความโปร่งใสอยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกด้านผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่างต่อการบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลาพยนต์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลาพยนต์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลาพยนต์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมได้ดังนี้คือ ธรณรงค์ให้ผู้บริหาร และบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ลาพยนต์ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์ ใช้หลัก ธรรมาภิบาลในการบริหารงานภายในองค์กรอย่างจริงจัง สร้างจิตสำนึกให้บุคลากรทุกคนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายมีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถนํานโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้ ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานต่างๆ

^{๑๑๑} กัญญ์วราภรณ์ กลิ่นนิมณฑล, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท ๔”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ พัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป^{๑๑๔}

พระมหาเอกมร จิตปญโญ (คงตางาม) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของ ประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า

๑. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาอาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางในการนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าควรทำงานรับใช้ประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย วางแผนการทำงานให้เหมาะสม เรียงลำดับความสำคัญของปัญหา โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ พูดยึดต่อกันเพื่อชักนำให้ประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดอง และเกิดความรักความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำงานเพื่อส่วนรวม ซื่อตรงต่อตนเอง ต่องานต่อบุคคลอื่น เว้นจากการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง และพรรคพวก ไม่รับสินบน ไม่ทุจริต ให้การช่วยเหลือจัดสวัสดิการ หรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เสมอภาค เท่าเทียมกัน บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง รักษากฎระเบียบที่ตั้งไว้ เคารพความคิดเห็นของกันและกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา และความต้องการใน

^{๑๑๔} พระจรรณ จิตปญโญ (เวฬุวาปี), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลลาพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),บทคัดย่อ.

ท้องถิ่น แสดงความคิดเห็นวิจารณ์การทำงาน และร้องทุกข์เรื่องราวต่างๆ ได้นำมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาตนเอง และองค์กรอยู่เสมอ^{๑๑๕}

มานิช ศึกษา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมของพระพยอม กัลยาโณ” พบว่าแนวความคิดการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนานั้น มุ่งพัฒนาบุคคลในสังคมให้ได้รับประโยชน์ ๓ อย่างคือ ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฐฐธัมมิกัตถะ) ประโยชน์ในอนาคต (สัมปรายิกัตถะ) และประโยชน์สูงสุดคือ พระนิพพาน (ปรมาตถะ) การพัฒนาสังคมจะต้องเริ่มพัฒนาจากตัวบุคคลใน ๕ ด้าน คือการพัฒนาด้านกาย การพัฒนาด้านศีล การพัฒนาด้านจิต การพัฒนาด้านปัญญา และการพัฒนาด้านอาชีพ ส่วนการพัฒนาสังคมของพระพยอม ซึ่งมี ๓ ด้านคือ ด้านการเผยแผ่ธรรมะ ด้านการศึกษา และด้านการสงเคราะห์ ประชาชนนั้นก็สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก

ด้านการพัฒนากาย หมายถึง การมีร่างกายแข็งแรง มีพลานามัยดี มีสุขภาพดี อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี คบเพื่อนที่ดี มีปัจจัย ๔ เพียงพอต่อการดำรงชีพ รู้จักประมาณในการบริโภค

ด้านการพัฒนาศีล หมายถึง การมีระเบียบวินัย มีความสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีพะ ไม่มีการทำร้ายให้คนอื่นได้รับความเดือดร้อน

ด้านการพัฒนาจิต หมายถึง การฝึกจิตให้มีคุณภาพดี คือจิตที่ประกอบด้วยคุณธรรม มีสมรรถภาพดี คือจิตที่ฝึกอบรมจนเหมาะสมแก่การใช้งาน และมีสุขภาพดี คือ มีความสุข มีความสะอาด สว่าง สงบ จากกิเลส

ด้านการพัฒนาปัญญา หมายถึง การฝึกปัญญาให้เกิดแนวความคิด และการรับรู้ ไม่ถูกกิเลสครอบงำ ด้วยการใช้โยนิโสมนสิการ คือการทำให้เกิดปัญญาที่เป็นอิสระ จากการถูกกิเลสครอบงำ

ด้านการพัฒนาอาชีพ หมายถึง การแสวงหาทรัพย์สินที่เป็นสิ่งจำเป็นในการ ดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือนด้วยการประกอบสัมมาชีพ เว้นจากมิจฉาชีพตั้งตนอยู่ในหลักทิฐฐธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันเป็นต้น เมื่อบุคคลในสังคมได้รับการพัฒนาแล้ว สังคมก็จะได้รับการพัฒนาไปด้วย^{๑๑๖}

^{๑๑๕} พระมหาเอกมร ฐิตปัญโญ (คงตางาม), “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สารานุกรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),บทคัดย่อ.

^{๑๑๖} มานิช ศึกษา, “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมของพระพยอม กัลยาโณ”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘),บทคัดย่อ.

รพีธ แสงผ่อง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลัก ธรรม มาภิบาลของกรรมการบริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑) กรรมการบริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด จันทบุรี มีกระบวนการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก โดยมี กระบวนการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ กระบวนการ บริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักความคุ้มค่า สำหรับค่าเฉลี่ยที่มีค่าต่ำสุดคือ กระบวนการบริหาร การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักความรับผิดชอบ

๒) กรรมการบริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด จันทบุรีที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีกระบวนการ บริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓) กรรมการบริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลใน จังหวัดจันทบุรี ที่มีตำแหน่งของกรรมการบริหาร และสมาชิกสภา จำนวนครั้งที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง ในองค์การบริหารส่วนตำบล และระดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน มีกระบวนการ บริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕^{๑๑๑}

สยมพร ปุญญาคม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) กับ หลักพุทธศาสนา” ได้กล่าวว่า บทพิสูจน์ที่สำคัญของการสร้างระบบการปกครองที่ดี ไม่อาจอาศัย คุณสมบัติเป็นคนดีอย่างเดียวมาเป็นผู้นำบริหารบ้านเมืองได้อีกต่อไป หากคนดีไม่ยึดหลักการปกครอง โดยธรรมอย่างเต็มเปี่ยมด้วยศรัทธามั่นคง การปกครองที่ดีไม่ได้อยู่ที่กลไกการปกครอง ระบบการ ปกครอง หรือวิธีการปกครองหากแต่เน้นที่วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่จะบรรลุขึ้น คือ ความเป็น ธรรมในแผ่นดิน การมีจิตสำนึกของผู้นำผู้มีอำนาจทางคุณธรรม รูปแบบหรือกลไกปกครองจะเป็น อย่างไรก็ได้ แต่กลไกนั้นจะต้องใช้อำนาจโดยมีธรรมะเป็นสรณะ ซึ่งแตกต่างกับตะวันตกที่เป็นระบบ การปกครองที่ดี โดยเป็นระบบประชาธิปไตยด้วย วิธีการเน้นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นหลัก^{๑๑๒}

พระมหามิตร ฐิตปญโญ (วันยาว) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรู้จักพอประมาณใน พระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ” ผลวิจัยพบว่า ความรู้จักพอประมาณได้เริ่ม จากสมมติฐานภายใต้จิตสำนึกในตัวมนุษย์ และเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้อง

^{๑๑๑} รพีธ แสงผ่อง. “กระบวนการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลของ กรรมการบริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๗), หน้า ๕.

^{๑๑๒} สยมพร ปุญญาคม, “การบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) กับหลักพระพุทธศาสนา”, *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๒.

กับธรรมชาติ ตามหลักปฏิบัติที่คำนึงถึงศีลธรรมในการประกอบสัมมาอาชีวะ โดยใช้สติปัญญาควบคุมความอยาก และกำหนดเป้าหมายของการดำเนินชีวิตไปสู่การมีคุณภาพและจิตวิญญาณที่อิสระ

ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นความพอเพียงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เริ่มจากการจัดระบบโครงสร้างการผลิตที่ตอบสนองการบริโภค บนพื้นฐานการพึ่งตนเองตามแนวทฤษฎีใหม่ ขั้นตอนที่ ๑ พึ่งตนเองระดับครอบครัวด้วยการจัดสรรพื้นที่ และแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับการผลิต ขั้นตอนที่ ๒ การรวมกลุ่มระดับชุมชนในรูปแบบของสหกรณ์ ขั้นตอนที่ ๓ ธุรกิจชุมชนขยายโครงสร้างการผลิต การค้าร่วมกับภาครัฐ และเอกชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการส่งออก

ส่วนที่เหมือนกัน คือ มิติทางจริยธรรม และสังคม ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกแห่งการพึ่งตนเอง ความสัมพันธ์ในชุมชน มีการรวมกลุ่ม การแบ่งปัน เหล่านี้ บ่งบอกถึงจริยธรรมที่สังคมจะต้องมีต้องปฏิบัติร่วมกัน คือ การเสียสละ และความสามัคคีอันเป็นคุณสมบัติของปัจเจกบุคคลที่สามารถพัฒนาศักยภาพ และยกระดับคุณธรรมตนเองได้ ขณะเดียวกันก็เป็นทุนทางสังคมที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

ส่วนจุดแตกต่างกัน คือ ความรู้จักพอประมาณ เป็นคำสอนที่แสดงถึงโครงสร้างทางกายกับจิตที่มีความสัมพันธ์กันเป็นระบบชีวิตที่อาศัยปัจจัยสี่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวคิดที่แสดงถึงระบบโครงสร้างการผลิตที่สอดคล้องกับการบริโภคบนพื้นฐานของการดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับระบบนิเวศ^{๑๑๕}

พระมหาจุลศักดิ์ จิรวทฺตโน (รณน้อย) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน” ผลการวิจัยพบว่า ปราชญ์อีสานได้คิดวิธีการในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรทางธรรมชาติ การนำองค์ความรู้ตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน และการทดลองทำเกษตรแบบผสมผสานในโครงการเกษตรประณีต ๑ ไร่ เพื่อให้เกิดความพออยู่พอกินในครอบครัวก่อน แล้วขยายออกไปสู่ชุมชน และภูมิภาคต่อไป

ปราชญ์อีสานที่เลือกศึกษาวิจัยได้ใช้หลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ โดยเริ่มจากใช้หลักเศรษฐกิจแบบพุทธ คือ ความรู้จักพอประมาณ (มัตตัญญูตา) เพื่อประโยชน์ภายในทางจิตใจ ทางคุณธรรม ทางคุณภาพชีวิต ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุด ได้แก่ ความเป็นอิสระจากปัญหา และความทุกข์ของมวลมนุษย์ จุดเน้นคือ ต้องการยับยั้งความโลภของมนุษย์ ที่แสดงออกมาในรูปของการแข่งขันซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการเอารัดเอาเปรียบ การกดขี่ข่มเหง การหลงใหลวัตถุ

^{๑๑๕} พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ (วันยาว), “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘),บทคัดย่อ.

นิยมเป็นบริโภคนิยม นำมูลค่าที่เป็นเงินตรามานำพาคคุณค่าของชีวิต ปราชญ์อีสานจึงได้นำหลักธรรม (ปัญญา) มาเป็นคุณค่าของชีวิตแทนเงินตรา

ด้านหลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาใช้ คือ อิทธิบาท ๔ ขรวาสาธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการผลิต เพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงาน ผลจากการที่ดำเนินตามหลักธรรมทำให้ปราชญ์อีสาน และสมาชิกสามารถอุ้มชูตัวเองได้ สามารถดำรงอยู่อย่างไม่เดือดร้อน มีพอกิน พอใช้ มีความสุขจากการทำงาน มีอาหารที่พอเพียง ทำให้ครอบครัวมีความสงบเป็นปกติสุข พ้นจากความเป็นหนี้สิน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต ดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี วิธีการแนวคิดของปราชญ์อีสานเป็นแนวคิดที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน ด้วยการรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง พอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมาก ไม่ประมาท มีเหตุผลในการดำเนินชีวิต^{๑๒๐}

พระมหาสังเวียร ปญญาธโร (ศรีมันตะ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์” จากการวิจัยพบว่า พระครูสุภาจารวัฒน์ มีความเป็นผู้นำทั้งในทางธรรม และทางโลก นำพาชาวบ้านทำกิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาธรรมชาติ กิจกรรมที่ทำประกอบด้วยการฟื้นฟู อนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับยาสมุนไพร ศูนย์รักสุขภาพ กิจกรรมเกษตรพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสานเกษตรกรรมธรรมชาติ กองทุนพันธุ์ไม้ และการพัฒนาแหล่งน้ำ การปลูกป่าชุมชน โรงสีข้าวปลอดสารเคมี โดยรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกในราคายุติธรรม ให้สมาชิกมีรายได้จากการทำนาปลูกข้าวปลอดสารเคมี กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภค และกิจกรรมอื่นๆ ที่มีความสอดคล้องกับหลักแห่งพุทธธรรม วิถีชีวิตในสังคมชนบทนำไปสู่การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่พอกิน และพอเพียง

ด้านหลักพุทธธรรมสำคัญที่ พระครูสุภาจารวัฒน์นำมาใช้คือหลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และ หลักขรวาสาธรรม ๔ เป็นต้น มาเป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ทำให้ชุมชนมีคุณธรรมโดยผ่านกิจกรรมร่วมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น พระครูสุภาจารวัฒน์ เป็นพุทธสาวกรูปหนึ่งผู้ซึ่งได้นำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติให้เห็นประจักษ์ในชีวิตประจำวัน

^{๑๒๐} พระมหาจุลศักดิ์ จิรวฑฒโน (รณน้อย), “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของ ปราชญ์อีสาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘),บทคัดย่อ.

และปลูกคนอื่นให้มีความสนใจ ได้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการยึดหลักแห่งความเสียสละ ด้วยการให้โอกาสคนอื่นเสมอในการทำงานร่วมกัน^{๑๑}

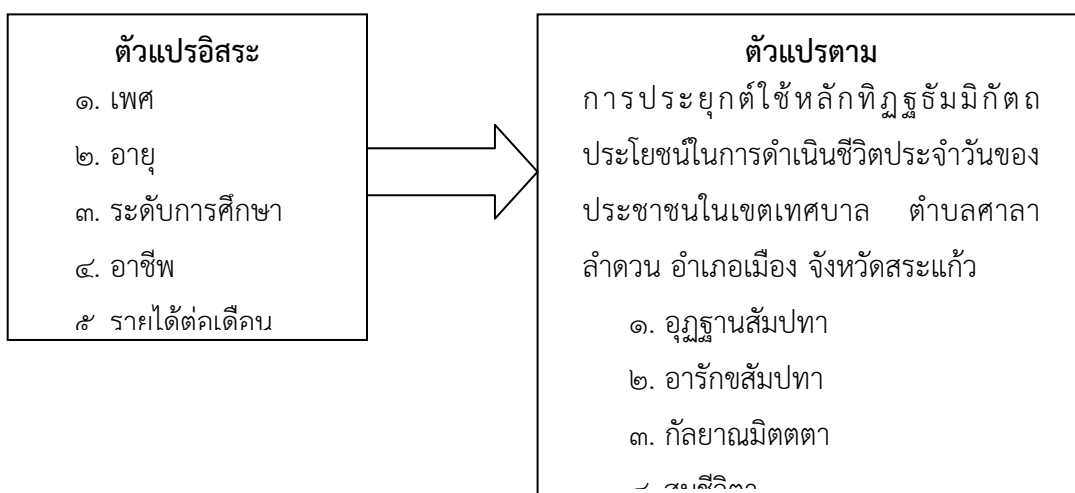
จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาพฤติกรรมการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ดังนี้

ตัวแปรต้น (ตัวแปรอิสระ) (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนของประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ พฤติกรรมการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ได้แก่ ฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิต

^{๑๑} พระมหาสังเวียร ปณฺญาโร (ศรีมันตะ), “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘),บทคัดย่อ.

แผนภาพที่ ๒.๗ กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ผู้ศึกษาได้ดำเนินการ
ศึกษา โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็น
วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนด
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

๓.๑.๑ ประชากร

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ผู้ศึกษาได้กำหนด
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง
จังหวัดสระแก้ว จำนวน ๒,๔๑๕ คน

๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ผู้ศึกษาได้กำหนดกลุ่ม
ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวนอำเภอเมือง

จังหวัดสระแก้ว ซึ่งได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan^๑ จาก ๖ ชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย^๒ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ผู้ศึกษาได้ทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่าง ๓๓๑ คน

ขั้นที่ ๒ ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย คือ ใช้หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพื้นที่เทศบาลตำบลศาลาลำดวน

ลำดับ	เขตพื้นที่เทศบาลตำบลศาลาลำดวน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	ชุมชนตลาด	๔๘๘	๒๑๔
๒	ชุมชนบ้านเหล่า	๓๖๔	๑๘๖
๓	ชุมชนบ้านหนองกก	๓๖๓	๑๘๖
๔	บ้านหนองแขวงเหนือ	๒๘๓	๑๖๒
๕	บ้านหนองแขวงใต้	๖๑๓	๒๓๔
๖	บ้านเนินกกบก	๓๐๕	๑๖๙
รวม		๒,๔๑๕	๓๓๑

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๔.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

^๑ ชานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, (กรุงเทพมหานคร : บิสนเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๙.

^๒ เรืองเดียวกัน, หน้า ๕๐.

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่
มหาวิทยาลัยนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือในการสอบถาม

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่มหาวิทยาลัยนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อ
ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อ
หาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่ม
ตัวอย่าง

๓.๔.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้น
ตามกรอบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งศึกษา
ปัญหาและแนวทาง เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามศึกษาพฤติกรรมการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถ
ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง
สระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)^๓ มี ๕ ระดับ โดยมี
เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกให้
ประชาชนทั่วไป ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มประชากร ที่จะทำการศึกษาจำนวน ๓๐ คน เพื่อ
ทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะ
ได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับประชากรที่จะทำการศึกษา ดังที่ได้กำหนด
ไว้แล้วในส่วน of ประชากร ที่ทำการการศึกษา

^๓ สุวริย์ ศิริโกคาภิรมย์ ,การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพ
สตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๙ - ๑๔๐.

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำนาดอน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

๓.๔.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. อาจารย์ ดร.เดชา กัปโก อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ สัจจวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. อาจารย์ผดุง วรรณทอง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ดร.ชัยยันต์ ชีโนกุล อาจารย์พิเศษ ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ภัททิยา กฤษณะพันธุ์ อาจารย์พิเศษ หน่วยวิทยบริการวัดสระแก้ว คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)^๔

๓.หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับประชาชนในบริเวณใกล้เคียง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่า

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๕ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ . ๐.๙๐๓

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

๒. ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการหลักสูตร เพื่อขอความร่วมมือไปยังประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว หลังจากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับ จำนวน ๓๓๑ คนซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้ศึกษาได้ นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว วิเคราะห์โดย

^๕Cronbach, Lee J. *Essentials of psychological testing*, 4 th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p.67.

ใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถาม

๓) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) และ การทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ใช้ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different (e:LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๒ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๔.๕๐ – ๕.๐๐	หมายความว่า	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๓.๕๐ – ๔.๔๙	หมายความว่า	มาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๒.๕๐ – ๓.๔๙	หมายความว่า	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๕๐ – ๒.๔๙	หมายความว่า	น้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	๑.๐๐ – ๑.๔๙	หมายความว่า	น้อยที่สุด

๕) วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ปลายเปิด นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบคำพรรณนา

^๒ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว และเพื่อเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล ศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งได้ใช้ค่าสถิติความถี่(Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การวัดความสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยให้คะแนนแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Ratio Scale) สำหรับลักษณะคำถามประกอบด้วยข้อความที่ให้ความสำคัญในแต่ละด้าน การวัดระดับความสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ใช้มาตราวัดของไลเคิร์ต (Likert' Scale) ในการแปลผลเพื่อเขียนรายงาน

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้แบ่งการวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลเป็น ๔ ตอนดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้วจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๔.๕ ผลการศึกษาที่ค้นพบจากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	๑๓๐	๓๙.๒๘
	หญิง	๒๐๑	๖๐.๗๒
อายุ			
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓๙	๑๑.๗๙
	๒๐ – ๖๐ ปี	๒๔๙	๗๕.๒๒
	๖๑ ปีขึ้นไป	๔๓	๑๒.๙๙
ระดับการศึกษา			
	ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	๒๐๙	๖๓.๑๔
	มัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย	๗๙	๒๔.๘๗
	สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย	๔๓	๑๒.๙๙
อาชีพ			
	รับราชการ	๔๐	๑๒.๐๙
	ค้าขาย	๔๒	๑๒.๖๙
	ทำการเกษตร	๙๗	๒๙.๓๐
	รับจ้าง	๑๓๑	๓๙.๕๘
	อื่น ๆ	๒๑	๖.๓๔
รายได้ต่อเดือน			
	ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๔๙	๑๔.๘๑
	๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท	๑๘๓	๕๕.๒๘
	๑๐,๐๐๑ ขึ้นไป	๙๙	๒๙.๙๑
รวม		๓๓๑	๑๐๐.๐๐

จากข้อมูลในตารางที่ ๔.๑ พบว่าข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นดังนี้

๑. **เพศ** จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๓๑ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๖๐.๗๒ เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๓๙.๒๘ เป็นเพศชาย

๒. อายุ จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๓๑ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๔๔.๑๐ มีอายุระหว่าง ๒๑-๔ ปี รองลงมา ร้อยละ ๓๑.๑๒ มีอายุอยู่ในช่วง ๔๐-๖๐ ปี และร้อยละ ๑๒.๙๙ มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป และร้อยละ ๑๑.๗๙ มีอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี

๓. ระดับการศึกษา จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๓๑ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๖๓.๑๔ มีศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา รองลงมา ร้อยละ ๒๘.๘๗ มีศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย และร้อยละ ๑๒.๙๙ มีศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย

๔. อาชีพ จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๓๑ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๓๙.๕๘ ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมา ร้อยละ ๒๙.๓๐ ประกอบอาชีพการเกษตร ร้อยละ ๑๒.๖๙ ประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ ๑๒.๐๙ ประกอบอาชีพรับราชการ และสุดท้ายร้อยละ ๖.๓๔ ประกอบอาชีพอื่น ๆ (พนักงานบริษัท, ธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น)

๕. รายได้ต่อเดือน จากข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๓๑ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๕๕.๒๘ มีรายได้ระหว่าง ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท รองลงมา ร้อยละ ๒๙.๙๑ มีรายได้ ๑๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป และสุดท้ายร้อยละ ๑๔.๘๑ มีรายได้น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท

๔.๒ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของประชาชนแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดระดับเกณฑ์ความคิดเห็น แบ่งเป็น ๕ ระดับ ดังนี้^๑

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวม

(n=๓๓๑)

^๑ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	๔.๐๙	๐.๘๘	มาก
๒. ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	๔.๑๔	๐.๗๒	มาก
๓. ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี	๔.๐๗	๐.๙๖	มาก
๔. ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	๔.๒๕	๐.๘๓	มากที่สุด
รวม	๔.๑๔	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๔$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๒๕$) รองลงมา ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๔$) ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) และสุดท้าย ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๗$)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของ ๔.๓ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น

(n=๓๓๑)			
ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน	๔.๒๙	๐.๘๘	มากที่สุด
๒. มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา	๓.๘๑	๐.๕๔	มาก
๓. มีความรับผิดชอบต่อการกระทำที่ได้รับมอบหมาย	๔.๑๖	๑.๐๘	มาก

๔. ทำงานทุกอย่างมีเป้าหมาย และตั้งใจทำสุดความสามารถตน	๔.๓๑	๐.๘๕	มากที่สุด
๕. ไม่รอคอยให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้	๔.๑๑	๑.๐๑	มาก
๖. ไม่เหน็ดเหนื่อยย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ	๓.๘๗	๐.๙๑	มาก
รวม	๔.๐๙	๐.๘๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่าด้วย ทำงานทุกอย่างมีเป้าหมาย และตั้งใจทำสุดความสามารถตน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๓๑$) รองลงมา ข้อที่ว่าด้วย มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๒๙$) และสุดท้าย ข้อที่ว่าด้วย มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๘๑$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา

(n=๓๓๑)			
ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้	๔.๑๐	๐.๘๗	มาก
๒. การบริหารค่าใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผล	๔.๑๖	๐.๗๖	มาก
๓. รู้จักเก็บเล็กผสมน้อยให้มากขึ้น	๓.๙๘	๐.๘๔	มาก
๔. รักษาภาระหน้าที่การงานหรือการเรียนมิให้เสื่อมเสีย	๔.๒๓	๐.๙๓	มากที่สุด
๕. เก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย	๓.๙๖	๐.๘๒	มาก
๖. รู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ	๔.๓๘	๐.๑๑	มากที่สุด
รวม	๔.๑๔	๐.๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๔$) และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่าด้วย รู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๓๘$) รองลงมา ข้อที่ว่าด้วย รักษาภาระหน้าที่การงานหรือการเรียนมิให้เสื่อมเสีย อยู่ใน

ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$) และสุดท้าย ข้อที่ว่าด้วย เก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตติ

(n=๓๓๑)			
ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตติ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. เลือกคบคนดีมีศีลธรรม	๔.๐๙	๑.๓๗	มาก
๒. เวลาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย	๔.๑๒	๐.๘๘	มาก
๓. ยกย่องและรับรองคนที่ควรสรรเสริญ	๔.๐๕	๐.๗๓	มาก
๔. ไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย	๔.๑๔	๐.๙๕	มาก
๕. เวลาเดือดร้อนสามารถเป็นที่พึ่งได้	๓.๙๙	๐.๙๓	มาก
๖. แนะนำพร้าสอนตักเตือนไม่ให้ความช่วยเหลือแต่กรรมดี	๔.๐๐	๐.๙๑	มาก
รวม	๔.๐๗	๐.๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง

จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตตดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๗$) และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า ข้อที่วัดด้วย ไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๔$) รองลงมา ข้อที่วัดด้วยเวลาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๒$) และสุดท้าย ข้อที่วัดด้วยเวลาเดือดร้อนสามารถเป็นที่พึ่งได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๙$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกตประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตาความเป็นอยู่เหมาะสม

(n=๓๓๑)			
ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ใช้จ่ายค่าอาหาร เสื้อผ้า ตกแต่งบ้าน ตามกำลังทรัพย์ที่ หามาได้	๔.๓๑	๐.๗๔	มากที่สุด
๒. เก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อประโยชน์ในกาลภายหน้า	๔.๑๓	๐.๗๘	มาก
๓. ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปพอเหมาะพอเพียง	๔.๓๕	๐.๙๘	มากที่สุด
๔. ใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง	๔.๔๒	๑.๑๕	มากที่สุด
๕. มีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้	๔.๐๗	๑.๐๑	มาก
๖. ทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยความชอบธรรม	๔.๑๙	๐.๓๒	มาก

รวม	๔.๒๕	๐.๘๓	มากที่สุด
-----	------	------	-----------

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๒๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่าด้วย ใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องอยู่ ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๔๒$) รองลงมา ข้อที่ว่าด้วย ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปพอเหมาะพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๓๕$) และสุดท้าย ข้อที่ว่าด้วย มีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๗$)

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน ดังตารางที่ ๔.๗ - ๔.๑๘

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านเพศ

(n = ๓๓๑)

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถ ประโยชน์ในการดำเนิน ชีวิตประจำวันของประชาชน	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑. ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	๓.๙๗	๐.๘๘	๔.๐๕	๐.๗๙	-๒.๒๑	๐.๐๕*
๒. ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	๔.๐๑	๐.๔๖	๔.๑๑	๐.๔๓	-๓.๑๕	๐.๐๔*
๓. ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี	๓.๙๘	๐.๙๓	๔.๑๗	๑.๐๕	-๒.๕๔	๐.๐๓*
๔. ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	๔.๐๓	๐.๙๙	๔.๒๑	๐.๘๗	-๓.๖๑	๐.๐๒*
รวม	๔.๐๐	๐.๘๒	๔.๑๔	๐.๗๙	-๒.๘๕	๐.๐๒*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านอายุ

(n = ๓๓๑)

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน	อายุ						F	Sig.
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี		๒๐ – ๖๐ ปี		๖๑ ปีขึ้นไป			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑. ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	๓.๙๗	๐.๙๒	๔.๐๔	๐.๘๔	๔.๐๐	๐.๘๕	๑.๗๒	๐.๐๕*
๒. ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	๔.๐๙	๐.๙๑	๓.๙๘	๐.๗๓	๔.๑๕	๐.๘๑	๘.๓๔	๐.๐๒*
๓. ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี	๔.๐๒	๑.๐๕	๔.๑๑	๐.๘๓	๔.๒๐	๑.๒๒	๓.๖๗	๐.๐๓*
๔. ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	๔.๐๗	๑.๐๐	๔.๑๙	๐.๙๑	๔.๒๑	๐.๙๖	๒.๓๓	๐.๐๒*
รวม	๔.๐๔	๐.๙๗	๔.๐๘	๐.๘๓	๔.๑๔	๐.๙๖	๔.๒๘	๐.๐๑*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวม จำแนกตามด้านอายุ

(n = ๓๓๑)

อายุ	$\bar{x}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐ – ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๔.๐๘	๔.๑๒	๔.๑๘
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๐๘	–	๐.๐๔	๐.๑๐*
๒๐ – ๖๐ ปี	๔.๑๒		–	๐.๐๖
๖๑ ปีขึ้นไป	๔.๑๘			–

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี และ ๒๑ – ๔๐ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยภาพรวมในระดับน้อยกว่าประชาชนที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านภูมิลำเนา ความถึงพร้อมด้วยความมั่นคง จำแนกตามด้านอายุ

(n = ๕๒๙)

อายุ	$\bar{x}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐ – ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๓.๙๗	๔.๐๔	๔.๐๐
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๙๗	–	๐.๐๗*	๐.๐๓
๒๐ – ๖๐ ปี	๔.๐๔		–	๐.๐๔
๖๑ ปีขึ้นไป	๔.๐๐			–

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ๒๐ – ๖๐ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุณฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นในระดับมากกว่าประชาชนที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษาจำแนกตามด้านอายุ

(n = ๓๓๑)

อายุ	$\bar{x}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐ – ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๔.๐๙	๓.๙๘	๔.๑๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๐๙	–	๐.๑๑*	๐.๐๖
๒๐ – ๖๐ ปี	๓.๙๘		–	๐.๑๗*
๖๑ ปีขึ้นไป	๔.๑๕			–

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา ในระดับมากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๒๐ – ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตทา ความเป็นผู้มีมิตรดี จำแนกตามด้านอายุ

(n = ๓๓๑)

อายุ	$\bar{x}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐ – ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๔.๐๒	๔.๑๑	๔.๒๐

ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๐๒	–	๐.๐๘	๐.๑๘*
๒๐ – ๖๐ ปี	๔.๑๑		–	๐.๐๘
๖๑ ปีขึ้นไป	๔.๒๐			–

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๑ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตดา ความเป็นผู้มีเมตตา ในระดับมากกว่าประชาชนที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี และ ๒๐ – ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม จำแนกตามด้านอายุ

(n = ๓๓๑)

อายุ	$\bar{x}$	อายุ		
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐ – ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๔.๐๗	๔.๑๘	๔.๒๑
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๐๗	–	๐.๑๒*	๐.๑๔*
๒๐ – ๖๐ ปี	๔.๑๘		–	๐.๐๒
๖๑ ปีขึ้นไป	๔.๒๑			–

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ๒๐ – ๖๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ในระดับมากกว่าประชาชนที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความความคิดเห็นต่อการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพทางการศึกษา

(n = ๓๓๑)

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	ระดับการศึกษา						F	Sig.
	ต่ำกว่า มัธยมศึกษา		มัธยมศึกษา ตอนต้น/ มัธยมศึกษา ตอนปลาย		สูงกว่า มัธยมศึกษาตอน ปลาย			
$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
๑. ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	๔.๐๕	๐.๙๑	๓.๙๘	๐.๘๒	๔.๐๑	๐.๘๑	๑๑.๒๕	๐.๐๗
๒. ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	๔.๑๓	๐.๗๗	๔.๐๑	๐.๘๖	๔.๑๐	๐.๙๑	๑๐.๗๐	๐.๑๖
๓. ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็น	๔.๑๓	๑.๐๑	๔.๐๕	๐.๙๐	๔.๐๘	๑.๐๒	๖.๒๙	๐.๓๒

ผู้มีมิตรดี								
๔. ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่ เหมาะสม	๔.๑๒	๐.๙๐	๔.๑๗	๐.๙๘	๔.๒๐	๐.๙๔	๗.๑๓	๐.๑๙
รวม	๔.๑๑	๐.๙๐	๔.๐๕	๐.๘๙	๔.๑๐	๐.๙๒	๕.๕๖	๐.๑๔

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านอาชีพ

(n = ๓๓๑)

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน	ระดับการศึกษา						F	Sig.
	รับราชการ		ค้าขาย/ทำ การเกษตร		รับจ้าง และอื่น ๆ			
$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
๑. ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	๔.๐๐	๐.๙๒	๓.๙๖	๐.๘๕	๔.๐๓	๐.๘๘	๑๐.๔๖	๐.๑๒
๒. ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	๔.๑๑	๐.๗๘	๔.๐๕	๐.๙๖	๔.๑๒	๐.๘๔	๑๔.๘๑	๐.๑๐

๓. ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี	๔.๑๖	๐.๙๑	๔.๐๔	๑.๑๑	๔.๐๗	๐.๙๒	๑๖.๓๙	๐.๒๓
๔. ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	๔.๒๐	๐.๙๘	๔.๑๙	๑.๐๘	๔.๑๔	๐.๙๙	๙.๑๑	๐.๑๓
รวม	๔.๑๒	๐.๙๐	๔.๐๖	๑.๐๐	๔.๐๙	๐.๙๑	๑๑.๖๕	๐.๑๗

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพด้านรายได้

(n = ๓๓๑)

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน	รายได้ต่อเดือน			F	Sig.
	ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๕,๐๐๐- ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป		

	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑. ด้านอุภูฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	๓.๙๘	๐.๘๙	๔.๐๒	๐.๙๑	๔.๐๑	๐.๘๗	๒.๙๓	๐.๓๕
๒. ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	๔.๑๑	๐.๗๕	๔.๐๖	๐.๘๙	๔.๐๕	๐.๘๐	๑๘.๑๔	๐.๔๔
๓. ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี	๔.๑๓	๑.๐๑	๔.๑๐	๐.๙๙	๔.๐๒	๐.๙๓	๗.๖๑	๐.๒๑
๔. ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	๔.๐๙	๑.๐๐	๔.๑๗	๐.๘๘	๔.๑๓	๐.๙๖	๑๑.๔๕	๐.๑๙
รวม	๔.๐๘	๐.๙๑	๔.๐๙	๐.๙๒	๔.๐๕	๐.๘๙	๑๗.๘๒	๑.๐๘

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	t	F	Sig	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการ	-๒.๘๕	-	๐.๐๒	✓	-

ดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน					
สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน	–	๕.๒๘	๐.๐๑	✓	–
สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน	–	๕.๕๖	๐.๑๔	–	✓
สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน	–	๑๑.๖๕	๐.๑๗	–	✓
สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกัน	–	๑๗.๘๒	๑.๐๘	–	✓

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ที่ยอมรับสมมติฐาน ได้แก่ สมมติฐานที่ ๑ และสมมติฐานที่ ๒ ส่วน สมมติฐานที่ ๓, ๔, และ ๕ ปฏิเสธสมมติฐาน

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

การศึกษาเรื่อง “ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

๑) ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นบางครั้งบางคนไม่มีความอดทนเพียงพอต่อการปฏิบัติงานบางครั้งเกิดความเหน็ดเหนื่อยย่อท้อต่ออุปสรรค	- ควรสร้างความพร้อมในการปฏิบัติตนไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการทำความดี เช่น หมั่นเพียรทำความดีหมั่นเพียรทำงาน จนประสบความสำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวเราด้วยว่ามีความพร้อมในการปฏิบัติ - ขยันหมั่นเพียร เลี่ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการงาน - อดทน ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค - ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงานต่อไป

๒) ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- บางครั้งไม่มีการเก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย และไม่รู้จักเก็บเล็กผสมน้อยให้มากขึ้น	- ควรสร้างความพร้อมในเรื่องรักษาความดีรักษาดูแลพ่อแม่ รักษามิตรภาพในหมู่วงศ์ญาติรักษามิตรภาพในที่ทำงาน - ดูแลรักษาตัวเอง ทรัพย์สินที่หามาได้ไม่ให้ถูกลักหรือถูกทำลายไป - รักษาสิ่งของที่หามาได้อย่างดี ใช้ให้คุ้มกับสิ่งที่เสียไป

๓) ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี

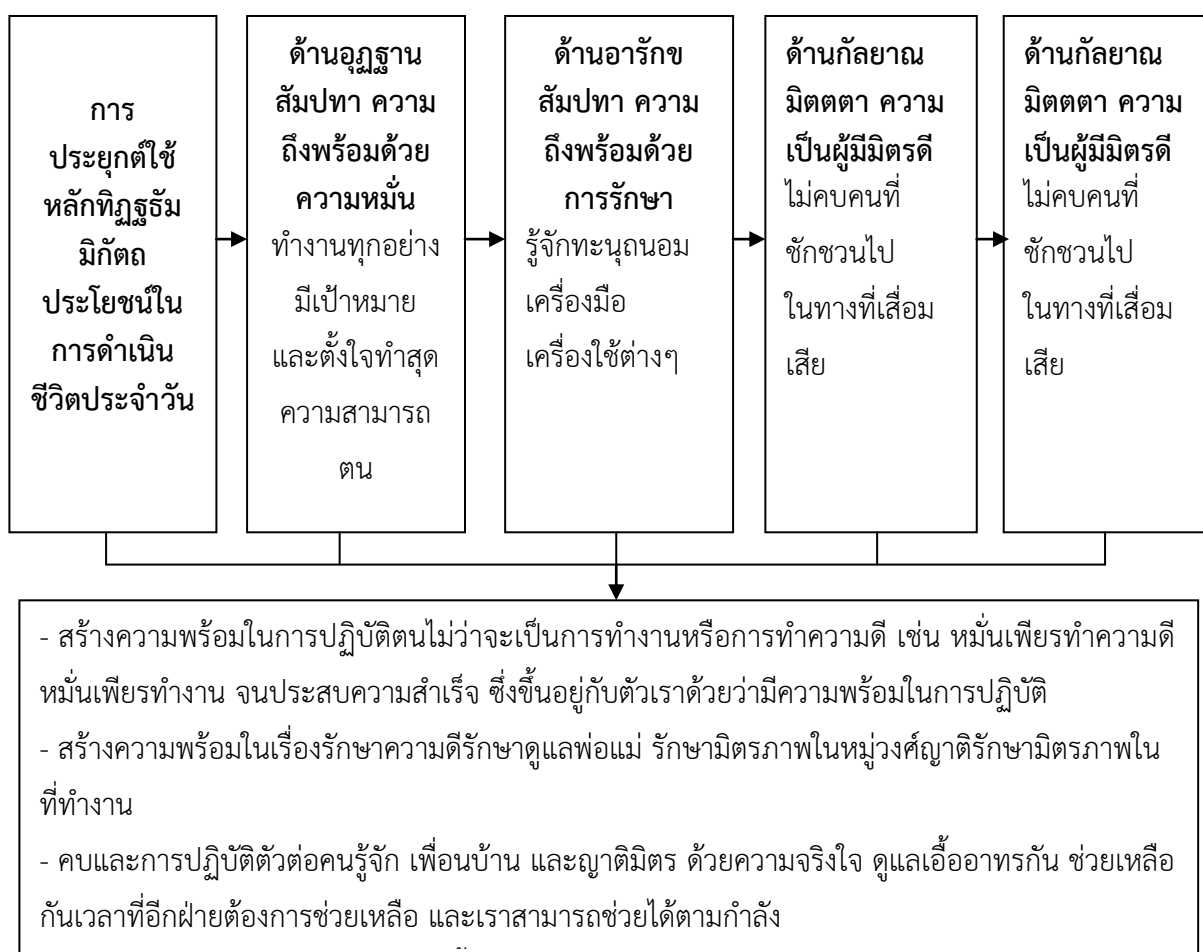
ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- บางครั้งการแนะนำพร่ำสอนตักเตือนไม่ทำให้ทำความเข้าใจแต่กรรมดีอาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร และเวลาเตือนร้อนไม่สามารถเป็นที่ฟังให้กับคนอื่นหรือกับตัวเองได้	- ควบคุมและการปฏิบัติตัวต่อคนรู้จัก เพื่อนบ้าน และญาติมิตร ด้วยความจริงใจ ดูแลเอื้ออาทรกัน ช่วยเหลือกันเวลาที่อีกฝ่ายต้องการช่วยเหลือ และเราสามารถช่วยได้ตามกำลัง - เลือกคบคนดี เพื่อให้ชีวิตดี ความคิด และการกระทำดี - เลือกคบคนดี ไม่คบคนที่ชวนไปในทางที่เสื่อมเสียและคอยตักเตือนให้กับคนที่กำลังหลงผิด

๔) ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- บางครั้งไม่มีเวลาที่จะหาความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ และจะไม่มีเก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อประโยชน์ในกาลภายหน้า	- การอยู่แบบสมฐานะ ตามอัตภาพไม่ฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็น - รู้จักคำว่าพอ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เก็บหอมรอมริบไม่ใช้เงินสรวุสรวาย เพื่ออนาคต - อยู่อย่างพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี - ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๕ ผลการศึกษาที่ค้นพบจากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

แผนภาพที่ ๔.๑ ผลการศึกษาที่ค้นพบจากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

จากแผนภาพที่ ๔.๑ จะเห็นว่า ผลการศึกษาที่ค้นพบจากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน จะต้องประกอบด้วย อุ อา กะ และสะ ซึ่งเป็นหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ที่ใช้แล้ว จะเป็นผลในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย ด้านอุภูฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นทำงานทุกอย่างมีเป้าหมาย และตั้งใจทำสุดความสามารถตนด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษารู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดีไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสียด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดีไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว และเพื่อเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล ศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตาม สถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวนอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ซึ่งได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan^๑ จาก ๖ ชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย^๒ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคล

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๓๑ คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ ๖๐.๗๒ เป็นเพศหญิง ร้อยละ ๔๔.๑๐ มีอายุระหว่าง ๒๑-๔๕ ปี ร้อยละ

^๑ ชานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, (กรุงเทพมหานคร : บิสิเนสสอร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๙.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

๖๓.๑๔ มีศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ ๓๙.๕๘ ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ ๕๕.๒๘ มีรายได้ระหว่าง ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท

๕.๑.๒ การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ๓๓๑ คน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๔$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๒๕$) รองลงมา ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๔$) ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) และสุดท้าย ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเมตตา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๗$) สรุปได้ดังนี้

ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๙$) และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่าด้วย ทำงานทุกอย่างมีเป้าหมาย และตั้งใจทำสุดความสามารถตน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๓๑$) รองลงมา ข้อที่ว่าด้วย มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๒๙$) และสุดท้าย ข้อที่ว่าด้วย มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๘๑$)

ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๔$) และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่าด้วย รู้จักทะนุถนอม

เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๓๘$) รองลงมา ข้อที่ว่าด้วย รักษาภาระหน้าที่ การงานหรือการเรียนมิให้เสื่อมเสีย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๒๓$) และสุดท้าย ข้อที่ว่าด้วย เก็บ ข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๙๖$)

ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเมตตา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการ ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเมตตา อยู่ใน ระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๗$) และเมื่อพิจารณา เป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่าด้วย ไม่คบคนที่ชักชวนไปในทาง ที่เสื่อมเสีย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๔$) รองลงมา ข้อที่ว่าด้วย เวลาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๒$) และสุดท้าย ข้อที่ว่าด้วย เวลาเดือดร้อนสามารถเป็นที่พึ่งได้ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = ๓.๙๙$)

ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้ หลักทฤษฎีมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลา ลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๒๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่าด้วย ใช้ทรัพย์สินให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต อย่างถูกต้องอยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๔๒$) รองลงมา ข้อที่ว่าด้วย ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไป พอเหมาะพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๓๕$) และสุดท้าย ข้อที่ว่าด้วย มีความสุขตามกำลัง ทรัพย์สินที่หามาได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๐๗$)

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ และอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๒ การอภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประชาชนมีความคิดเห็นของการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวนอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ซึ่งได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan^๓ จาก ๖ ชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย^๔ โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ในด้านต่างๆ คือ ด้านอภิวินัยสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษาด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเมตตา ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ผลการศึกษานำสู่การอภิปรายผล ดังนี้

โดยภาพรวม พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง

^๓ ชานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, (กรุงเทพมหานคร : บิสิเนสสอร์แอนด์ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๔.

^๔ เรืองเดียวกัน, หน้า ๕๐.

จังหวัดสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากว่า ประชาชนในชุมชน สังคม และเขตเทศบาลใน ตำบลศาลาลำดวน ได้รับการอบรม และฝึกให้มีการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่ง สอดคล้องกับ พระมหาเอกมร ฐิตปัญโญ (คงตางาม) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของ ประชาชน ที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก : สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า ๑. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับปาน กลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการ บริหารงานตามหลักสาราณียธรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของ ประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอน มดแดง จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหาร ส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . ๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันซึ่งไม่ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓. แนวทางในการนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการ บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าควรทำงาน รับใช้ประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย วางแผนการทำงานให้เหมาะสม เรียงลำดับความสำคัญของ ปัญหา โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ พูดยึดต่อกันเพื่อชักนำให้ประชาชนเกิด ความสามัคคี ประองตอง และเกิดความรักความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำงานเพื่อส่วนรวม ซื่อตรงต่อ ตนเอง ต่องาน ต่อบุคคลอื่น เว้นจากการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง และพรรคพวก ไม่รับสินบน ไม่ทุจริต ให้การช่วยเหลือจัดสวัสดิการ หรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เสมอภาค เท่าเทียมกัน บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง รักษากฎระเบียบที่ตั้งไว้ เคารพความคิดเห็นของกันและกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา และความ ต้องการในองถิ่น แสดงความคิดเห็นวิจารณ์การทำงาน และร้องทุกข์เรื่องราวต่างๆ ได้เพื่อนำมา ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเอง และองค์กรอยู่เสมอ^๕

ด้านอุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการ ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาล

^๕ พระมหาเอกมร ฐิตปัญโญ (คงตางาม), “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตาม หลัก : สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔),บทคัดย่อ.

ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอุภูฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าการทำงานทุกอย่างมีเป้าหมาย และตั้งใจทำสุดความสามารถตน มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาจุลศักดิ์ จีรวฑฒโน (รณน้อย) ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน” ผลการวิจัยพบว่า ปราชญ์อีสานได้คิดวิธีการในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรทางธรรมชาติ การนำองค์ความรู้ตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน และการทดลองทำเกษตรแบบผสมผสานในโครงการเกษตรประณีต ๑ ไร่ เพื่อให้เกิดความพออยู่พอกินใน ครอบครัวก่อน แล้วขยายออกไปสู่ชุมชน และภูมิภาคต่อไป ปราชญ์อีสานที่เลือกศึกษาวิจัยได้ใช้ หลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ โดยเริ่มจากใช้หลักเศรษฐกิจแบบพุทธ คือ ความรู้จักพอประมาณ (มัตตัญญูตา) เพื่อประโยชน์ภายในทางจิตใจ ทางคุณธรรม ทางคุณภาพ ชีวิต ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุด ได้แก่ ความเป็นอิสระจากปัญหา และความทุกข์ของมวลมนุษย์ จุดเน้นคือ ต้องการยับยั้งความโลภของมนุษย์ ที่แสดงออกมาในรูปของการแข่งขันซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการเอารัด เอาเปรียบ การกดขี่ข่มเหง การหลงใหลวัตถุนิยมเป็นบริโภคนิยม นำมูลค่าที่เป็นเงินตรามานำพา คุณค่าของชีวิต ปราชญ์อีสานจึงได้นำหลักธรรม (ปัญญา) มาเป็นคุณค่าของชีวิตแทนเงินตรา ดัง นั้น หลักพุทธธรรมที่ปราชญ์อีสานนำมาใช้ คือ อิทธิบาท ๔ ขรवासธรรม ๔ สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักในการ ทำงาน โดยเฉพาะในด้านการผลิต เพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงาน ผลจากการที่ดำเนิน ตามหลักธรรมทำให้ปราชญ์อีสาน และสามารถอุ้มชูตัวเองได้ สามารถดำรงอยู่อย่างไม่ เดือดร้อน มีพอกิน พอใช้ มีความสุขจากการทำงาน มีอาหารที่พอเพียง ทำให้ครอบครัวมีความสุข เป็นปกติสุข พ้นจากความเป็นหนี้สิน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่พอกิน พอใช้ ยึดหลัก มัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต ดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินเป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี วิธีการแนวคิดของปราชญ์อีสานเป็นแนวคิดที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน ด้วยการรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง พอเพียง พอประมาณ ไม่โลภมาก ไม่ประมาท มีเหตุผลในการดำเนิน ชีวิต^๖

ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการ ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนมีการรู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ รักษาและ

^๖ พระมหาจุลศักดิ์ จีรวฑฒโน (รณน้อย), “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์อีสาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘),บทคัดย่อ.

ปฏิบัติการหน้าที่การงานหรือการเรียนรู้ให้เสื่อมเสียได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ ชุบ กาญจนประการ. ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม คือ ทำให้คนเป็นคนดีทั้งการคิด การพูด และการประพฤติอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม เช่น ละเว้นอบายมุข ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เอื้ออาทรต่อผู้อื่น รู้จักความพอเพียงในสิ่งต่างๆ มีความอดทนสามารถยับยั้งตนเองไม่ให้ประพฤติดูชั่วได้ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ มาโนช ตันชวณิชย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชนบทในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ” พบว่า พระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับศาสนาพุทธมาโดยตลอด ในส่วนรูปแบบการพัฒนานั้นชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าควรทำเป็นรูป คณะกรรมการ โดยมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ส่วนการพัฒนาที่ชาวบ้านต้องการคือ ด้านพัฒนาอาชีพและศีลธรรมมากกว่าพัฒนาทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข^๗

ด้านกัลยาณมิตตดา ความเป็นผู้มีมิตรดีพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้ หลักพุทธธรรมมีกตลประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านกัลยาณมิตตดา ความเป็นผู้มีมิตรดี อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนในเขตเทศบาลรู้จักการไม่คบคนชั่วชังไปในทางที่เสื่อมเสีย และในเวลาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาสังเวียร ปณฺญารโ (ศรีมันตะ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์” จากการวิจัยพบว่า พระครูสุภาจารวัฒน์ มีความเป็นผู้นำทั้งในทางธรรม และทางโลก นำพาชาวบ้านทำกิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งพาธรรมชาติ กิจกรรมที่ทำประกอบด้วยการฟื้นฟู อนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับยาสมุนไพร ศูนย์รักสุขภาพ กิจกรรมเกษตรพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน เกษตรกรรมธรรมชาติ กองทุนพันธุ์ไม้ และการพัฒนาแหล่งน้ำ การปลูกป่าชุมชน โรงสีข้าวปลอดสารเคมี โดยรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกในราคายุติธรรม ให้สมาชิกมีรายได้จากการทำนาปลูกข้าวปลอดสารเคมี กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภค และกิจกรรมอื่นๆ ที่มีความสอดคล้องกับหลักแห่งพุทธธรรม วิถีชีวิตในสังคมชนบทนำไปสู่การดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือ พออยู่พอกิน และพอเพียง

ด้านหลักพุทธธรรมสำคัญที่ พระครูสุภาจารวัฒน์นำมาใช้คือหลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และ หลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นต้น มาเป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริม

^๗ มาโนช ตันชวณิชย์. รายงานการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ), ๒๕๒๙. หน้า ๑๑๐.

เศรษฐกิจชุมชน เพราะเป็นธรรมที่สอดคล้องกับการทำงานเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ทำให้ชุมชนมีคุณธรรมโดยผ่านกิจกรรมร่วมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น พระครูสุภาจารย์วัฒน์ เป็นพุทธสาวกรูปหนึ่งผู้ซึ่งได้นำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาปฏิบัติให้เห็นประจักษ์ในชีวิตประจำวัน และปลูกคนอื่นให้มีความสนใจ ได้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการยึดหลักแห่งความเสียสละ ด้วยการให้โอกาสคนอื่นเสมอในการทำงานร่วมกัน^๔

ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสมพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนในเทศบาลรู้จักใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปพอเหมาะพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ” ผลวิจัยพบว่า ความรู้จักพอประมาณได้เริ่มจากสมมติฐานภายใต้จิตสำนึกในตัวมนุษย์ และเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ตามหลักปฏิบัติที่คำนึงถึงศีลธรรมในการประกอบสัมมาอาชีวะ โดยใช้สติปัญญาควบคุมความอยาก และกำหนดเป้าหมายของการดำเนินชีวิตไปสู่การมีคุณภาพและจิตวิญญาณที่อิสระ

ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นความพอเพียงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เริ่มจากการจัดระบบโครงสร้างการผลิตที่ตอบสนองการบริโภค บนพื้นฐานการพึ่งตนเองตามแนวทฤษฎีใหม่ ขั้นตอนที่ ๑ พึ่งตนเองระดับครอบครัวด้วยการจัดสรรพื้นที่ และแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับการผลิต ขั้นตอนที่ ๒ การรวมกลุ่มระดับชุมชนในรูปแบบของสหกรณ์ ขั้นตอนที่ ๓ ธุรกิจชุมชนขยายโครงสร้างการผลิต การค้าร่วมกับภาครัฐ และเอกชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการส่งออก

ส่วนที่เหมือนกัน คือ มิติทางจริยธรรม และสังคม ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกแห่งการพึ่งตนเอง ความสัมพันธ์ในชุมชน มีการรวมกลุ่ม การแบ่งปัน เหล่านี้ บ่งบอกถึงจริยธรรมที่สังคมจะต้องมีต้องปฏิบัติร่วมกัน คือ การเสียสละ และความสามัคคีอันเป็นคุณสมบัติของปัจเจกบุคคลที่สามารถพัฒนาศักยภาพ และยกระดับคุณธรรมตนเองได้ ขณะเดียวกันก็เป็นทุนทางสังคมที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

^๔ พระมหาสังเวียร ปญญาโร (ศรีมันตะ), “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารย์วัฒน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘),บทคัดย่อ.

ส่วนจุดแตกต่างกัน คือ ความรู้จักพอประมาณ เป็นคำสอนที่แสดงถึงโครงสร้างทางกายกับจิตที่มีความสัมพันธ์กันเป็นระบบชีวิตที่อาศัยปัจจัยสี่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวคิดที่แสดงถึงระบบโครงสร้างการผลิตที่สอดคล้องกับการบริโภคบนพื้นฐานของการดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับระบบนิเวศ^๕

ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นต่อประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) ควรนำผลการวิจัยดังกล่าวไปปรับปรุงและพัฒนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ
- ๒) ควรนำผลวิจัยที่ค้นพบ ไปวางแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน
- ๓) ควรนำผลวิจัยที่ค้นพบ ไปเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุง และวางแผนในการจัดทำนโยบายต่าง ๆ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปปฏิบัติ

^๕ พระมหามิตร ฐิตปัญโญ (วันยาว), “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนวพระราชดำริ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘),บทคัดย่อ.

๑) นำผลวิจัยสามารถนำไปพัฒนาด้านการประยุกต์หลักธรรมอื่น ๆ ในหน่วยงาน เทศบาล หรือชุมชน และสังคมต่าง ๆ

๒) หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลวิจัยนี้ไปพัฒนาให้สอดคล้องกับองค์กรที่ตนเองรับผิดชอบได้

๓) ควรทำเป็นคู่มือในการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาการประยุกต์หลักธรรมอื่น ๆ ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนใน จังหวัด อำเภอบ้านนา และเทศบาลอื่น ๆ

๒) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์หลักธรรมในการทำงาน หรือบริหารจัดการ องค์กรต่าง ๆ

๓) ควรมีการนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๖.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๒-๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑ หนังสือ :

โกวิท พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต.

โกวิท พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทยหลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์. ๒๕๔๒.

แก้ว ชิตตะขบ. รวมวิชานักธรรมชั้นตรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ๒๕๔๙.

คุณ โทชน์. พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์. ๒๕๓๗.

จันทร์ สอนนาม. เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง.

จารย์ฐิระ ประवालพฤษ์. การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. ๒๕๓๘.

ชาวิวัฒน์ ศรีแก้ว. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ธนวิซการพิมพ์. ๒๕๔๕.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง. ๒๕๓๙.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : สมาคมนิสิตเก่ารัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ชูศักดิ์ เทียงตรง. การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๘.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น. ๒๕๔๓.

ติน ปรัชญพฤทธิ. ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
๒๕๓๕.

ณาน ตรรกวิจารณ์. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
๒๕๔๔.

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร.. เอกสารประกอบการสอน : การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. ภาควิชา
รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เทเลอร์. อังโน ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทย
วัฒนาพานิช. ๒๕๔๓.

ทวีวัฒน์ ปุณฺธิกรวิวัฒน์. พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : วิถีทัศน์. ๒๕๔๕.

เทศบาลตำบลศาลาลำดวน. รายงานข้อมูลพื้นฐาน เทศบาลตำบลศาลาลำดวน. สระแก้ว : กอง
วิชาการและแผน. ๒๕๕๕.

ธงชัย สมบูรณ์. การบริหารและการจัดการมนุษย์ในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ปราชญ์สยาม. ๒๕๔๔.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : ๑๗๙ การพิมพ์. ๒๕๓๗.

ธงชัย สันติวงษ์. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๔๒.

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.
๒๕๔๓.

ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัท ซีเอ็ด
ยูเคชั่น. ๒๕๔๘.

นพพงษ์ บุญจิตราดุล. หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการบริหาร
การศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๒๓.

นงนุช วงษ์สุวรรณ. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. จันทบุรี : ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการ
จัดการ มหาลัษราชภัฏรำไพพรรณี.

นิสดารค์ เวชยานนท์. บทความทางวิชาการ HR. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์.
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๐.

บุญทัน ดอกไธสง. การจัดองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ. ๒๕๒๓.

บรรยงค์ โตจินดา. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น. ๒๕๔๖.

บุญเลิศ ไพรินทร์. **พฤติกรรมกรรมการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. ๒๕๓๘.

บุญทัน ดอกไธสง และธเนศ ต่อมชะเอม. **กระบวนการและวิธีการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ริชดา ๘๔ แมเนจเม้นท์. ๒๕๓๙.

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร. ๒๕๓๙.

ประถม แสงสว่าง. **การบริหารการศึกษาเบื้องต้น Introduction to Educational Adminstration**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์. ๒๕๒๕.

ประเวศ วะสี. **พุทธเกษตรกรรมกับศานติสุขของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน. ๒๕๓๙.

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. **ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร. ๒๕๔๒.

พระภวนาวีรียคุณ เเผด็จ ทตตชีโว. **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด. ๒๕๔๗.

พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี สุรเตโช. **คำวัด**. กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง. ๒๕๔๘.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๕๔.

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต. **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ การศาสนา . ๒๕๔๗.

_____. **สู่การศึกษาแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ องค์การขนส่งสินค้าและพัสดุดันท์. ๒๕๔๖.

_____. **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม. ๒๕๓๙.

_____. **ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา. ๒๕๔๐.

พระธรรมโกศาจารย์ ศ.ดร. ประยูร ธมมจิตโต. **พุทธศาสนากับปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : อรินทร์พรินตติ้งกรุ๊ป. ๒๕๓๓.

_____. **พุทธวิธีการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๙.

_____. **พุทธวิธีการบริหาร**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๙.

_____. **การสร้างสรรคปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด. ๒๕๔๐.

_____ .การศึกษากับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิ
พุทธธรรม จำกัด. ๒๕๔๔.

_____ .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๖.

_____ .พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :
สหธรรมิก. ๒๕๔๙.

_____ .พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. ๒๕๓๘.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. วัฒนธรรมการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๓๒.
กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. ๒๕๔๓.

พะยอม วงศ์สารศรี. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราช
ภัฏสวนดุสิต. ๒๕๓๘.

พะยอม วงศ์สารศรี. องค์การและการจัดการ พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยดุสิต. ๒๕๓๔.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา. เอกสารประกอบการเรียนวิชา “พระพุทธศาสนากับการ
พัฒนาการเมืองการปกครอง”. ๒๕๕๐

พุทธทาสภิกขุ เจื่อม อินทปัญญา. เป้าหมายของการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิพนพาน.
๒๕๓๗.

_____ .คู่มือมนุษย์ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ธรรมสภา. ๒๕๔๔.

_____ .การศึกษาสมบูรณ์แบบ : คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด.
กรุงเทพฯ : อุษาการพิมพ์. ธันวาคม ๒๕๔๙.

พระไพศาล วิสาโล. การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
๒๕๔๒.

มัลลี เวชชาชีวะ. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัย สถาบันพัฒนาบัณฑิตบริหาร
ศาสตร์. ๒๕๒๔.

เมธาวิ อุดมธรรมานุภาพ และคณะ. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ๒๕๔๙.

มูลนิธิพัฒนาไท. โครงการสร้างสรรค์พลังแผ่นดิน กรณีศึกษาเกษตรกรรมยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร

: ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๔๖.

มงคล ด้านธานินทร์. เศรษฐกิจชุมชนเชิงระบบหลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร :

บุญนัฐพรรณ ๑๙๙๙. ๒๕๔๒. หน้า ๑๐๙-๑๑๑.

ยุค ศรีอาริยะ. แนวคิดสวเทศ : ที่มาของชุมชนอธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : บุญนัฐพรรณ ๑๙๙๙.

๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๒๕.

ลิขิต อีระเวคิน. การเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๘.

เรียม ศรีทอง. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็ดเวิร์ดเอดูเคชั่น

จำกัด. ๒๕๔๒.

วิชัย โสสุวรรณจินดา. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : VJ. พิมพ์. ๒๕๔๖.

วิญญู อังคนารักษ์. แนวความคิดในการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร :

ไทยวัฒนาพานิชย์. ๒๕๓๙.

วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์. การเมืองการปกครองไทยภาควิชาการปกครอง. คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัย

รามคำแหง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๓.

วิลเลียม วี. ฮอลโลเวย์. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการบริหารองค์การปกครองท้องถิ่น.

มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๔๖.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

๒๕๔๕.

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. ๒๕๔๖.

โสภณ สุภาพงษ์. แนวคิดจากการระดมความคิดผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ชาวบ้านในการพัฒนา

ชุมชน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ แผน

ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน. ๒๕๔๒.

สมชาย หิรัญกิตติ. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : บริษัท อีระฟิล์ม และโซเท็กซ์ จำกัด.

๒๕๔๒.

สมาน รังสียกฤษฎ์. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์

สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.. ๒๕๓๕.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ที่โรงพิมพ์ไทย

วัฒนาพานิช. ๒๕๒๑.

สุจิตรา ธนาคันท์. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๐.

สนอง เครือมาก. **คู่มือสอบปฏิบัติการ**. นครสวรรค์ : เรียนดี. ๒๕๓๖.

สุจิตรา ธนาคันท์. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ๒๕๕๐.

สำนักงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง. **คู่มือปฏิบัติงานเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและเมืองพัทยา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสารักษา

ดินแดนกรมการปกครอง. ๒๕๓๔.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร. ๒๕๔๕.

อำนวยการ แสงสว่าง. **การจัดการทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ.

๒๕๔๐.

อำนาจ เจริญศิลป์. **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.

พรินต์ติ้ง เฮาส์. ๒๕๔๓.

อุทัย หิรัญโต. **การปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์. ๒๕๒๓.

อรรถ กักพล. **กรณีศึกษา : ๖๐ปีกริตติยาจารย์ พิมพ์เพื่อเป็นเกียรติแก่รองศาสตราจารย์**

นิติ เศรษฐบุตร เนื่องในโอกาสอายุครบ๖๐ปี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๔.

๒ วิทยานิพนธ์ :

กัญญา แซ่โจ้ว. **การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการใช้ทฤษฎีธรรมาภิบาลพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของร้อย**

เอก ศาสตราจารย์ ดร.จิตรจันท์ สุภาพ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา

การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๔๖.

กัญญาภากรณ์ กลิ่นนันทน. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก

อิทธิบาท ๔”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

โกศล เพ็ชรวงศ์. “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคน : ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

หลักสูตร “เตรียมผู้บริหารการศึกษา” ของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา วัดไร่ขิง”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

๒๕๔๓.

ชนิษฐ บุรณพันธ์ศักดิ์. “แนวทางการพัฒนาความมั่นคงในการทำงานของบุคลากร โรงพยาบาล

ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต.**

กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๘.

ณาน ตรรกวิจารณ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.**

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๐.

พระคุณพศ กิตติสารโร ประกอบเสียง. “การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลัก

ธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางกรวยจังหวัดนนทบุรี”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

พระจรูญ ชีรปัญญา เวฬุวาปี. “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล

ลาพยนต์ อำเภอดงพญา จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

พระมหาเอกมร ฐิตปัญญา คงตางาม. “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก :

สาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.

พระมหามิตร ฐิตปัญญา วันยาว. “ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจในแนว

พระราชดำริ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระมหาจุลศักดิ์ จีรวฑฒโน รณน้อย. “แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเศรษฐกิจแนวพุทธของปราชญ์

อีสาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย. ๒๕๔๘.

พระมหาสังเวียร ปญญาธโร ศรีมันตะ. “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้

ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระครูสุภาจารวัฒน์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๘.

มาโนช ศึกษา. “พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมของพระพยอม กัลยาโณ”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๓๘.

รหัส แสงผ่อง. “กระบวนการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลของกรมการบริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดจันทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏราไพพรรณี. ๒๕๕๗.

วิพุธ บุญประสาธ. “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการความช่วยเหลือทางกฎหมายของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนสำนักงานอัยการจังหวัดสุพรรณบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. ๒๕๕๙.

สยมพร ปุญยาคม. “การบริหารจัดการที่ดี Good Governance กับหลักพระพุทธศาสนา”. **สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Abranam H. Maslow. “A Theory of Human Motivation” Psychological Review. 50
1943

Alfred Tack ; **How to Succceed as aSales Manager** Cedar Books: 1983 P.1-3.

Douglas McGregor. **The Human Side of Enterprise**. New York : McGraw – Hill. 1960.

Jon J. Clarke. **Outline of Local Government of the United Kingdom**. London : Sir
Issac Pitman and Son Ltd. 1957.

Lyman W. Porter and Edwarad E. Lawler III. **Managerial Attitudes and Perfomance**.
Homewood. Ill. Dorsey Press. 1968.

Martin G. Evens. “The Effect of Supervisory Behavior on the Path-Goal Relationship”
Organization Behavior and Human Performance. May. 1970. pp. 277–
298. and Rovert J.House and Terence R. Mitchell. “Path-Goal Theory of
Leadership” **Journal of Contemporary Business**. Autumn. 1974

Megginson. Leon C. Personnel. **A Behavioral Approach to Administration**.

- Homewood: Richard D Lrwin. 1969 :
- Nadler. Leonard. **Designing training program** : The critical events model.
Reading, Mass. Addison – Wesley. 1982 :
- Price Alan. **Human Resource Management In a Business Context**. 2 edition.
London : Thomson Learning. 2004.
- Pace.RW.Smith. **Human Resource Development**. New Jersey : Prentlice Hall. 1991: .
- Russell C. Swansburg. **In Service Education**. New york: G.D. Putmen Sons. 1968 :
- William A. Robson. “Local Government” in **Encyclopedia of Social Science**..
New York : McMillan. 1953.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

คำชี้แจง :

๑. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาพฤติกรรมการนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้วซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โปรดตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม หลังจากนั้น ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับคำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับและจะไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของท่าน หรือหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบเนื่องจากผู้วิจัยจะนำคำตอบของท่านไปใช้วิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย ๓ ตอน ดังนี้

- แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม
- แบบสอบถามศึกษาพฤติกรรมการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

พระอธิการบัณฑิต ปณฺญาวีโร (เจนพานิช)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

.....

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

๒. อายุ

☐ อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี

☐ อายุ ๒๐ - ๖๐ ปี

☐ อายุมากกว่า ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ประถมศึกษา

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐ อนุปริญญา/ปวส.

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ

๔. อาชีพ

- ☐ รับราชการ
- ☐ ค้าขาย
- ☐ ทำการเกษตร
- ☐ รับจ้าง
- ☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

๕. รายได้ต่อเดือน

- ☐ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท
- ☐ ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท
- ☐ ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามศึกษาการประยุกต์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง **ระดับการปฏิบัติ** ที่ตรงกับความคิดเห็นของ
ท่านมากที่สุด

ข้อที่	การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน	ระดับการปฏิบัติ			
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย
	๑. อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น				
๑	มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน				
๒	มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา				
๓	มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				
๔	ทำงานทุกอย่างมีเป้าหมาย และตั้งใจทำสุดความสามารถตน				
๕	ไม่รอคอยให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้				
๖	ไม่เห็นดีเห็นน้อยย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ				
	๒. อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา				
๑	รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้				
๒	การบริหารค่าใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล				
๓	รู้จักเก็บเล็กผสมน้อยให้มากขึ้น				
๔	รักษาภาระหน้าที่การงานหรือการเรียนมิให้เสื่อมเสีย				
๕	เก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย				
๖	รู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ				
	๓. กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีเมตตา				
๑	เลือกคบคนดีมีศีลธรรม				
๒	เวลาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย				
๓	ยกย่องและรับรองคนที่ควรสรรเสริญ				
๔	ไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย				
๕	เวลาเดือดร้อนสามารถเป็นที่พึ่งได้				
๖	แนะนำพร่ำสอนตักเตือนไม่ให้ความชั่วทำแต่กรรมดี				

ข้อที่	การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมาภิบาล ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๔. สมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม					
๑	ใช้จ่ายค่าอาหาร เสื้อผ้า ตกแต่งบ้าน ตามกำลังทรัพย์ที่ หามาได้					
๒	เก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อประโยชน์ในกาลภายหน้า					
๓	ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปพอเหมาะพอเพียง					
๔	ใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง					
๕	มีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้					
๖	ทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยความชอบธรรม					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

๑. อุฏฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น

ปัญหา อุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๒. อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา

ปัญหา อุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๓. กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี

ปัญหา อุปสรรค.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

๔. สมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม

ปัญหา อุปสรรค.....
.....

.....
ข้อเสนอแนะ.....
.....
.....

ขอขอบคุณ/ขอใจทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๕

วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.เดชา กัปโก

ด้วย พระอธิการบัณฑิต ปณฺญาวีโร รัทสประจักษ์วินิต ๕๖๐๑๔๐๔๒๖๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ได้ตรวจแก้ไขเครื่องมือ
ให้เป็นไปตามระเบียบแล้ว
เดชา กัปโก
(ดร.เดชา กัปโก)
๒๒ ต.ค. ๒๕๕๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๕

วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ สังวรวรรณ

ด้วย พระอธิการบัณฑิต ปณฺญาวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๔๒๖๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ธ.อ. น.อ. น.อ.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๔/ว ๔๕

วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ผดุง วรรณทอง

ด้วย พระอธิการบัณฑิต ปณฺญาวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๔๒๖๔ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ดร.ผดุง วรรณทอง
วิมลธัญญา
ผ. ๒๑๐
อ.ผดุง วรรณทอง

๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗

ด้วย พระอธิการบัณฑิต ปัญญาวิโร หัสประจําตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๔๖๖๔ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

✓
on
ML
138052

 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ ศรีทอง)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์
โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๑๓๓ ต่อ ๒๑๒๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๔๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน อาจารย์ ดร.ภัทธิตา กฤษณะพันธุ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระอธิการบัณฑิต ปณฺญาวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๔๐๔๒๖๔ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอมือง จังหวัดสระแก้ว” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาดตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็น
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิต ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(ดร.ภัทธิตา กฤษณะพันธุ์)

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์

โทร/โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๑๓๓ ต่อ ๒๑๒๒

ภาคผนวก ค

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของ
ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

คำชี้แจง :

๑. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาพฤติกรรมการนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้วซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โปรดตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม หลังจากนั้น ขออนุญาตให้สัมภาษณ์ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับคำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับและจะไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของท่าน หรือหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบเนื่องจากผู้วิจัยจะนำคำตอบของท่านไปใช้วิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย ๓ ตอน ดังนี้

- แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม
- แบบสอบถามศึกษาพฤติกรรมการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

พระอธิการบัณฑิต ปญฺญาวีโร (เจนพานิช)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลในการดำเนินชีวิตประจำวัน
ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ☐ อายุ ๒๑ – ๖๐ ปี
☐ อายุมากกว่า ๖๑ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ☐ อนุปริญญา/ปวส.
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ

๔. อาชีพ

☐ รับราชการ ☐ ค้าขาย
☐ ทำการเกษตร ☐ รับจ้าง
☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

๕. รายได้ต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท

☐ ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท

☐ ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามศึกษาการประยุกต์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของ
ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

Reliability (รายชื่อ)		Alpha
	๑. อุภูฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น	
๑	มีความขยันหมั่นเพียรในการทำกิจการงาน	๐.๙๘๖
๒	มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา	๐.๘๙๗
๓	มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	๐.๙๔๓
๔	ทำงานทุกอย่างมีเป้าหมาย และตั้งใจทำสุดความสามารถ	๐.๙๐๐
๕	ไม่รอคอยให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้	๐.๙๔๓
๖	ไม่เหน็ดเหนื่อยย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ	๐.๘๔๓
	๒. อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา	
๑	รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้	๐.๙๔๗
๒	การบริหารค่าใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผล	๐.๘๕๐
๓	รู้จักเก็บเล็กผสมน้อยให้มากขึ้น	๐.๙๖๑
๔	รักษาภาระหน้าที่การงานหรือการเรียนมิให้เสื่อมเสีย	๐.๘๙๙
๕	เก็บข้าวของไว้ในที่มั่นคง ห่างจากอันตราย	๐.๘๐๑
๖	รู้จักทะนุถนอมเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ	๐.๘๒๓
	๓. กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี	
๑	เลือกคบคนดีมีศีลธรรม	๐.๙๖๗
๒	เวลาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย เวลาสุขก็สุขด้วย	๐.๙๘๑
๓	ยกย่องและรับรองคนที่ควรสรรเสริญ	๐.๘๖๕
๔	ไม่คบคนที่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย	๐.๗๖๕
๕	เวลาเดือดร้อนสามารถเป็นที่พึ่งได้	๐.๙๑๒
๖	แนะนำพร้าสอนตักเตือนมิให้ทำความชั่วทำแต่กรรมดี	๐.๙๒๙
	๔. สมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม	
๑	ใช้จ่ายค่าอาหาร เสื้อผ้า ตกแต่งบ้าน ตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้	๐.๙๓๑
๒	เก็บออมรักษาทรัพย์ไว้เพื่อประโยชน์ในกาลภายหน้า	๐.๙๘๗
๓	ควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปพอเหมาะพอเพียง	๐.๙๑๓
๔	ใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง	๐.๘๔๕

๕	มีความสุขตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้	๐.๙๗๘
๖	ทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยความชอบธรรม	๐.๘๐๐
		.๙๐๓

Reliability Coefficients N of Cases = ๓๐ Alpha = .๙๐

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับศึกษาพฤติกรรมการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

๑. ฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๒. อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๓. กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

๔. สมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม

ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

ขอขอบคุณ/ขอปจทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	พระอธิการบัณฑิต ปญฺญาวีโร (เจนพานิช)
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๕
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ ๑๕๒ หมู่ ๑ ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
ประวัติ การศึกษา	- ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) หน่วยวิทยบริการวัดสระแก้ว อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พ.ศ. ๒๕๕๖ - พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (พธ.บ.) หน่วยวิทยบริการจังหวัดสระแก้ว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖
ประสบการณ์ทำงาน	- เป็นเลขานุการเจ้าคณะตำบลศาลาลำดวน พ.ศ.๒๕๔๕ - เป็นเจ้าอาวาสวัดท่าช้าง ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว พ.ศ.๒๕๕๐